

T.E.I. ΚΡΗΤΗΣ



ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»

**Η ανεξαρτησία, ο ρόλος και η ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή των
ιδιωτικών εταιρειών**

Διπλωματική εργασία

που υποβλήθηκε στο Τμήμα Λογιστικής του T.E.I. ΚΡΗΤΗΣ
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική και Ελεγκτική
από τον

Βλαχάκη Εμμανουήλ

Ηράκλειο
Μάιος 2014

Δήλωση Αυθεντικότητας – Ζητήματα Copyright

«Ο μεταπτυχιακός φοιτητής που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη εμπορικός, μη κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες κ.λ.π.), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου».

Σελίδα Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής

Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την ΓΣΕΣ του Τμήματος Λογιστικής του Τ.Ε.Ι. Κρήτης, συμφωνά με το νόμο και τον εγκεκριμένο Οδηγό Σπουδών του ΠΜΣ «Λογιστική και Ελεγκτική». Τα μέλη Επιτροπής ήταν:

- Ιατρίδης Γ. (Επιβλέπων)
- Δρ Χαρίσης Χ. (Α΄ Μέλος)
- Επικ. Καθηγητής Σώρρος Ι. (Β΄ Μέλος)

Πρόλογος - Ευχαριστίες

Το παρόν πόνημα αποτελεί την διπλωματική μου εργασία και κατατίθεται στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη «Λογιστική και Ελεγκτική» του τμήματος Λογιστικής του Τ.Ε.Ι. Ηρακλείου Κρήτης. Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία ασχολείται με την ανεξαρτησία, το ρόλο και την ευθύνη των ελεγκτών ιδιωτικών εταιρειών.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές που συμμετείχαν στο Μεταπτυχιακό αυτό πρόγραμμα για τις χρήσιμες γνώσεις που μας προσέφεραν καθώς και την τριμελή επιτροπή, κύριο Σταματόπουλο Θεόδωρο, Αρβανίτη Σταύρο και Ιατράκη Γεώργιο για την οργάνωση αυτού του μεταπτυχιακού και την στήριξη που μας παρείχαν όλο αυτό το διάστημα. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κύριο Χαρίση Χαρίλαο, ο οποίος με κατεύθυνε για να ολοκληρωθεί επιτυχώς η παρούσα εργασία.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους συμφοιτητές μου και την γραμματεία του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και τους φίλους μου για την στήριξη και την ηθική συμπαράσταση που μου παρείχαν καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	8
Abstract.....	9
Πίνακας δομής εργασίας: Θεωρία και ερευνητικά ερωτήματα.....	10
Κεφάλαιο 1: Αιτίες που γέννησαν τον εξωτερικό έλεγχο – Ιστορική εξέλιξη του εξωτερικού ελέγχου των Ανωνύμων Εταιρειών και της ανεξαρτησίας του ελεγκτή στον ελληνικό χώρο. Τρεις χρονικές περιόδους.....	13
1.1 Νομοθετικό Πλαίσιο 1920 – 1954.....	13
1.2 Νομοθετικό Πλαίσιο 1955 – 1992.....	14
1.3 Νομοθετικό πλαίσιο 1992 - Σήμερα.....	16
Κεφάλαιο 2: Ο ρόλος και η δράση του ανεξάρτητου ορκωτού ελεγκτή – Περιορισμοί της ανεξαρτησίας του – Πιθανοί παράγοντες αδυναμίας της ανεξαρτησίας του.....	19
2.1 Ο ρόλος και η δράση του ανεξάρτητου ορκωτού ελεγκτή.....	19
2.2 Περιορισμοί της ανεξαρτησίας του.....	21
2.3 Πιθανοί παράγοντες αδυναμίας της ανεξαρτησίας του.....	22
Κεφάλαιο 3: Απόψεις για την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή από διάφορες διεθνής επαγγελματικές οργανώσεις.....	28
3.1 Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (I.F.A.C.).....	28
3.2 Ομοσπονδία των Ευρωπαίων Ορκωτών Λογιστών (FEE).....	30
3.3 Ινστιτούτα Ορκωτών Λογιστών, Αγγλίας – Ουαλίας, Σκωτίας και Ιρλανδίας (ICAEW, ICAS, ICAI).....	32
3.4 Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (AICPA).....	33
Κεφάλαιο 4: Θα πρέπει η εναλλαγή των ελεγκτών να είναι υποχρεωτική ή όχι.....	35
4.1 Γενικά.....	35
4.2 Έρευνες υπέρ της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών.....	36
4.3 Έρευνες υπέρ της μακροχρόνιας θητείας των ορκωτών ελεγκτών.....	42
4.4 Τι σύστημα ακολουθούν διάφορες χώρες παγκοσμίως σχετικά με την υποχρεωτική ή μη εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών.....	50
Κεφάλαιο 5: Ελεγκτικά πρότυπα και κανόνες δεοντολογίας για την προάσπιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών.....	53
5.1 Σε Διεθνές και Ευρωπαϊκό Επίπεδο.....	53
5.1.1 Σε διεθνές επίπεδο – Νόμος S-O.....	53

5.1.2 Σε ευρωπαϊκό επίπεδο.....	59
5.2 Σε Εθνικό Επίπεδο.....	61
Κεφάλαιο 6: Η ευθύνη των ελεγκτών κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων – Παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις και εταιρικά σκάνδαλα.....	65
6.1 Γενικά περί ευθύνης των ελεγκτών.....	65
6.2 Η νομική ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών λογιστών	65
6.2.1. Η αστική ευθύνη.....	66
6.2.2. Η ποινική ευθύνη.....	68
6.2.3. Η πειθαρχική ευθύνη.....	69
6.3 Η ηθική ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών λογιστών.....	70
6.4 Η ευθύνη των ελεγκτών στην Ελλάδα.....	71
6.5 Προσπάθεια περιορισμού της ευθύνης του ελεγκτή.....	73
6.6 Παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις.....	75
6.7 Εταιρικά σκάνδαλα.....	77
Κεφάλαιο 7: Προσέγγιση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου.....	88
7.1 Το διεθνές πρότυπο ποιοτικού ελέγχου ISQCs 1.....	88
7.2 Στοιχεία συστήματος ποιοτικού ελέγχου σύμφωνα με το πρότυπο ISQCs 1.....	88
7.3 Ποιοτικός έλεγχος – Βιβλιογραφική επισκόπηση.....	91
7.4 Ανεξάρτητοι φορείς ρυθμιστικών παρεμβάσεων	98
7.4.1. Επιτροπή λογιστικής τυποποίησης και ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.).....	98
7.4.2. Ελληνική επιτροπή κεφαλαιαγοράς	100
Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα	102
Βιβλιογραφία	105

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.	: Ανώνυμη Εταιρεία
Αρθ.	: Άρθρο
Β.Δ.	: Βασιλικό Διάταγμα
Δ.Ε.Π.	: Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα
Δ.Ο.Λ.	: Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών
Ε.Ε.	: Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Λ.Τ.Ε.	: Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου
Ε.Ο.Κ.	: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Ο.Λ.	: Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Λογιστών
Ε.Π.Ε.	: Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
Εδαφ.	: Εδάφιο
Ν.	: Νόμος
Ν.Δ.	: Νομοθετικό Διάταγμα
Π.Δ.	: Προεδρικό Διάταγμα
Παρ.	: Παράγραφος
ΠΣ	: Πειθαρχικό Συμβούλιο
Σ.Ο.Ε.	: Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών
Σ.Ο.Ε.Λ.	: Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών
Σ.Ο.Λ.	: Σώμα Ορκωτών Λογιστών
Σελ.	: Σελίδα
ΣΛΟΤ	: Συμβούλιο Λογιστικής Τυποποίησης
ΣΠΕ	: Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου
τ.	: Τεύχος
Φ.Ε.Κ.	: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
Χ.Α.	: Χρηματιστήριο Αξιών
IAASB	: International Auditing and Assurance Standards Board
IFAC	: International Federation Of Accountants
ISQCs	: International Standards on Quality Control
SAS	: Statement on Auditing Standards
SEC	: Securities and Exchange Commission

Περίληψη

Η ανεξαρτησία είναι μια έννοια με ιδιαίτερη σημασία. Ανεξαρτησία σημαίνει ότι ο ορκωτός ελεγκτής είναι ανεπηρέαστος από κάθε οικονομική ή άλλη σχέση με τον ελεγχόμενο πελάτη. Με βάση ορισμένες γενικά αποδεκτές αρχές ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να εντοπίζει, να αξιολογεί και να αντιμετωπίζει τα λάθη στις επιχειρήσεις που ελέγχει. Η ανεξαρτησία είναι η ουσία της υπόθεσης στο ελεγκτικό επάγγελμα.

Το πρώτο κεφάλαιο εξετάζει τη διαχρονική εξέλιξη του εξωτερικού ελεγκτή καθώς και των προσπαθειών της πολιτείας για την θεσμοθέτηση της ανεξαρτησίας του. Το δεύτερο κεφάλαιο ασχολείται με το ρόλο, τη δράση, τους περιορισμούς καθώς και τους πιθανούς παράγοντες αδυναμίας του ορκωτού ελεγκτή που απορρέουν από την ανεξαρτησία του. Στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο εξετάζονται οι απόψεις για την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή από διάφορες διεθνείς επαγγελματικές οργανώσεις καθώς και το αν θα πρέπει η εναλλαγή των ελεγκτών να είναι υποχρεωτική ή όχι. Στο πέμπτο και έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα ελεγκτικά πρότυπα και κανόνες δεοντολογίας για την προάσπιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο ενώ αναλύεται η ευθύνη των ελεγκτών κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, η παραποίηση που συμβαίνει καθώς και τα εταιρικά σκάνδαλα που προέκυψαν την προηγούμενη δεκαετία. Τέλος στο έβδομο και όγδοο κεφάλαιο επιχειρείται μια προσέγγιση και μια βιβλιογραφική επισκόπηση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου, και τελειώνουμε παρουσιάζοντας τα συμπεράσματα της παρούσας εργασίας.

Λέξεις Κλειδιά: Ανεξαρτησία, εξωτερικός έλεγχος, περιορισμοί, υποχρεωτική εναλλαγή, θητεία ελεγκτή, ελεγκτικά πρότυπα, ευθύνη, απάτη, παραποίηση, ποιοτικός έλεγχος.

Abstract

Independence is a notion of great importance. Independence means that the external auditor remains unbiased to any economical or other kind of relationship with the unit being checked. Based on several generally accepted principals, the external auditor must locate, evaluate and deal with the mistakes found at the companies that inspect. Independence is the most important matter at the profession of controlling.

The first chapter examines the development throughout the years of an external auditor as well as the efforts to institutionalize its independence. The second chapter deals with the role, the actions, the restrictions as well as possible factors inability of the independent external auditor that result from his independence. In the third and fourth chapter refers to the different aspects concerning the independence of an external auditor from several international professional organizations and whether the rotation of auditors will finally should be mandatory or not. In the fifth and sixth chapter we present the auditing standards as well the ethical standards that are used to protect the independence of the auditors on national, international and european level while analyzing the responsibility of auditors in the audit of the financial statements, counterfeiting occurs and the corporate scandals that have been revealed during the past decade. In the seventh and eighth chapter we attempt to approach the quality of the external audit and we present a literature review of anyone that has been dealt with subject before and final presenting the conclusion of this essay.

Keywords: Independence, external audit, restrictions, mandatory rotation, auditor tenure, auditing standards, responsibility, fraud, counterfeiting, audit quality.

Πίνακας δομής εργασίας: Θεωρία και ερευνητικά ερωτήματα

Ερευνητικός Σκοπός: Ανάλυση της Ανεξαρτησίας, του ρόλου και της ευθύνης των ελεγκτών ιδιωτικών εταιριών.

Συμβολή της εργασίας: Να ανακαλύψουμε αν υπάρχει τελικά ανεξαρτησία ουσιαστική ή όχι στο ελεγκτικό επάγγελμα.

Πρώτο Ερευνητικό Ερώτημα : Επηρεάζεται η ανεξαρτησία των ελεγκτών ή όχι από την εναλλαγή των ελεγκτών στις ελεγχόμενες εταιρίες;

Ερευνητές υπέρ της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών.

- De Angelo, L., (1981)
- Beattie and Fearnley (1996)
- Beattie and Fearnley (1998)
- Davis, L.R., B. Soo, and G. Trompeter, (2000)
- Dopuch et al. (2001)
- Imhof (2003)
- Ye et al. (2006)
- Fairchild, R., (2007)
- Firth et al. (2010)
- Castarella and Johnston (2013)

Ερευνητές υπέρ της μακροχρόνιας θητείας των ελεγκτών στις ελεγχόμενες εταιρείες

- Arrunada and Candido (1997)
- Geiger and Raghunandan (2002)
- Mayers et al. (2003)
- Ghosh and Moon (2004)
- Carcello and Nagy (2004)
- Nagy (2005)
- Chi et al. (2009)
- Bowlin et al. (2012)
- Knauer et al. (2012)

Σήμερα: Εφαρμογή κυρίως της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών παγκοσμίως (Cameran et al. (2005).

Δεύτερο Ερευνητικό Ερώτημα : Ποιά η ευθύνη των ελεγκτών κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων; – Υπάρχει παραποίηση οικονομικών καταστάσεων;

- Berry et al. (1987)
- Lendez, A., and Korevec, J., (1999)
- Ζοπουνίδης, Κ., Χ. Σπάθης, και Μ. Δούμπος, (2002)
- Σπάθης, Θ.Χ., (2002)
- Razaee, Z., (2003)
- Barrett, M., (2005)
- Καζαντζής, Χ., (2006)
- Κάντζος, Κ., (2006)
- Περάκης, Ε., (2007)
- Γαγάνης, Π., και Δ. Ζοπουνίδης, (2008)
- Καραμάνης, Χ., (2008)

Όλοι οι παραπάνω ερευνητές συγκλίνουν στην άποψη ότι υπάρχει παραποίηση οικονομικών καταστάσεων.

Τρίτο Ερευνητικό Ερώτημα 3: Βοηθάει η ανεξαρτησία στον ποιοτικότερο έλεγχο; Όσο περισσότερη ανεξαρτησία, τόσο ποιοτικότερος εξωτερικός έλεγχος.

- De Angelo (1981)
- Deis and Giroux (1992)
- Levitt (2000)
- Myers et al. (2003)
- Francis (2004)
- Watkins (2004)
- Ταχυνάκης και Νικολάου (2004)
- Gul et al. (2006)
- Williams (2007)
- Stanley and Dezoort (2007)

- Ιατρίδης, Γ., (2008)
- Romanus et al. (2008)
- Ταχυνάκης, Γκινόγλου, και Μαργαρίτη (2008)
- Boatham and Ussahawanitchakit (2009)
- De Fuentes et al. (2010)
- Etredege et al. (2011)
- Krishnan et al. (2013)

Υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως προς τον ορισμό της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου και τις μεταβλητές που την επηρεάζουν από τους παραπάνω ερευνητές. Συγκλίνουν όμως στην άποψη ότι το πιο βασικό στοιχείο για ένα όσον το δυνατό πιο ποιοτικό έλεγχο είναι η ανεξαρτησία.

Συμπέρασμα: Δεν υπάρχει σωστή ανεξαρτησία στη πράξη, έτσι όπως περιγράφεται στην θεωρία, σύμφωνα με την ανάλυση της παρούσας εργασίας.

- Griffiths (1986) «Η δημιουργική λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο».
- Καραμάνης, Κ., (2008) «Η ανεξαρτησία είναι μια ιδεατή ανεξαρτησία, δηλαδή είναι συνήθως ανέφικτη».

Κεφάλαιο 1: Αιτίες που γέννησαν τον εξωτερικό έλεγχο – Ιστορική εξέλιξη του εξωτερικού ελέγχου των Ανωνύμων Εταιρειών και της ανεξαρτησίας του ελεγκτή στον ελληνικό χώρο. Τρεις χρονικές περίοδοι.

1.1 Νομοθετικό Πλαίσιο 1920 - 1954

Πρώτη προσπάθεια¹ νομοθετικής καθιέρωσης του θεσμού και της ιδιότητας του ελεγκτή ανωνύμων εταιρειών (Α.Ε.)² έγινε το 1920. Κύρια γνωρίσματα της ελεγκτικής ιδιότητας εκείνης της περιόδου ήταν, αρχικά η απουσία κατάλληλων οργανωτικών δομών για τη σύσταση ελεγκτικού σώματος και η παράλειψη του νομοθέτη να προσδιορίσει ρητά τα επιστημονικά και επαγγελματικά προσόντα του ελεγκτή.

Αποτέλεσμα των παραπάνω γνωρισμάτων ήταν να μεταπέσει σε απλό τύπο η απαίτηση του Νόμου 2190/1929 για διενέργεια εξωτερικού ελέγχου. Ο Περάκης (1984) αναφέρει ότι οι Α.Ε. προκειμένου να ικανοποιήσουν το τύπο και το γράμμα του νόμου, προσλάμβαναν έναντι συμβολικής αμοιβής, ανθρώπους που δεν είχαν τα ουσιαστικά ή τυπικά προσόντα και τα οποία υπέγραφαν απλώς τις οικονομικές καταστάσεις χωρίς να διενεργούν κανένα απολύτως έλεγχο, οπότε η προϋπόθεση της ανεξαρτησίας γινόταν μάλλον ανούσια. Ο νόμος τότε προέβλεπε την υποχρέωση των ελεγκτών για τήρηση απόλυτης εχεμύθειας για όλες τις πληροφορίες που λάμβαναν κατά τη διάρκεια του ελέγχου³.

Πρώτη προσπάθεια για σύσταση Σώματος Ορκωτών Λογιστών (ΣΟΛ) έγινε το 1931⁴ και ένα χρόνο αργότερα εκδόθηκαν τα πρώτα νομοθετικά διατάγματα με τα οποία ρυθμίστηκε η σύσταση και η σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου του ΣΟΛ. Αξίζει να σημειωθεί ότι παρόλες τις νομοθετικές προβλέψεις οι προσπάθειες για δημιουργία ΣΟΛ δεν καρποφόρησαν. Τα αίτια πρέπει να αποδοθούν μεταξύ άλλων και στη διεθνή οικονομική κρίση της εποχής και συγκεκριμένα στην διεθνή οικονομική κρίση του 1932 που δεν άφησε ανέγγιχτη και την ελληνική οικονομία και χειροτέρευσε τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας. Τη περίοδο αυτή η Ελλάδα αντιμετώπιζε και συχνές εκλογικές αναμετρήσεις με συνέπεια την πολιτική αστάθεια της χώρας. Με όλα

¹ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Available at: “<http://www.soel.gr> [Accessed 25 March 2012].

² Άρθρο 36 παρ.1 Ν.2190/1920

³ Άρθρο 63 παρ. 1 εδαφ. α, του Ν.2190/1920.

⁴ Ν. 5076/31 «Περί Α.Ε. και Τραπεζών».

ανά καταλαβαίνουμε ότι δεν υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες για οικονομική ανάπτυξη τη χώρας και εδραίωση ανεξάρτητου ελεγκτικού οργάνου.

Κατά την χρονική περίοδο που εξετάζουμε η νομοθεσία δεν προέβλεπε συγκεκριμένα προσόντα για το πρόσωπο του ελεγκτή ούτε ασυμβίβαστα, έτσι μπορούσαν να αναλάβουν τον έλεγχο μιας Α.Ε. άτομα οποιασδήποτε μόρφωσης και οποιουδήποτε επαγγέλματος αρκεί να είχαν δικαιοπρακτική ικανότητα.

Η νομοθεσία⁵ την εξεταζόμενη περίοδο όριζε ότι, οι ελεγκτές αμείβονται από την εταιρεία και το ποσό της αμοιβής τους καθώς και ο διορισμός τους γίνεται από την γενική συνέλευση. Οι ελεγκτές εκλέγονται για μια εταιρική χρήση. Η αρμοδιότητα αυτής της γενικής συνέλευσης ήταν αποκλειστική και είχε θεσπιστεί ώστε να μπορεί να αποτρέψει τους διοικητές των ελεγχόμενων εταιρειών από το να χρησιμοποιήσουν την αμοιβή ως μέτρο ενδεχόμενης άσκησης πίεσης προς τους ελεγκτές.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι μέχρι τη σύσταση του ΣΟΛ το 1955, σε καμία Α.Ε. δεν διενεργείτο πραγματικός έλεγχος, επειδή ο έλεγχος που προέβλεπε ο νόμος είχε φτάσει σε σημείο να αποτελεί τυπική διαδικασία.

1.2 Νομοθετικό πλαίσιο 1955 - 1992

Με το Ν.Δ. 3329/1955 συστήθηκε το Σώμα Ορκωτών Λογιστών⁶ (Σ.Ο.Λ.), το οποίο ξεκίνησε να λειτουργεί το Νοέμβριο του 1956. Στόχος του ήταν να θεραπεύσει την προηγούμενη απαράδεκτη κατάσταση καθώς και τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων μικρομεσαίων και μεγάλων Α.Ε. Ειδικότερα, με το Ν.Δ 3329/1955 και το τροποποιητικό του Ν.Δ. 4107/1960 λήφθηκαν τα εξής βασικά μέτρα:

Απαγορεύεται ρητά οποιαδήποτε ανάμειξη του Ορκωτού Λογιστή στο διορισμό του ως ελεγκτή και στον καθορισμό της αμοιβής του ελέγχου που διενεργεί. Η αμοιβή του ορίζονταν από το Εποπτικό Συμβούλιο⁷ στο οποίο διορίζονταν με κοινή υπουργική απόφαση καθηγητές Πανεπιστημιακών Σχολών, μέλη του Ελεγκτικού Συνεδρίου και ο εκλεγμένος Πρόεδρος του Σώματος από το νόμο⁸.

⁵ Άρθρο 36 παρ. 2 και 3 του Ν. 2190/1920.

⁶ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Available at: "<http://www.soel.gr> [Accessed 25 March 2012].

⁷ Άρθρα 2 και 14 του Ν.Δ. 339/1955.

⁸ Άρθρα 6 του Ν.Δ. 3329/1955.

Επίσης στον ίδιο Νόμο⁹ αναφέρεται ότι οι ορκωτοί λογιστές δεν θεωρούνται δημόσιοι υπάλληλοι αλλά θεωρείται ότι ασκούν δημόσιο λειτούργημα. Θεσπίζεται ασυμβίβαστο του Ορκωτού Λογιστή με κάθε άλλο επάγγελμα. Επίσης η θητεία του απαγορεύεται να ξεπερνά τα πέντε συνεχή χρόνια στην ίδια εταιρία. Η ανεξαρτησία του κατοχυρώνεται με προϋποθέσεις που αφορούν στο μη επιλήψιμο του ήθους του, την ακεραιότητά του χαρακτήρα του καθώς και με αυξημένα τυπικά προσόντα.

Η Ελληνική Κυβέρνηση εκείνη την περίοδο συμβουλευτήκε Άγγλους Ορκωτούς Λογιστές, οι οποίοι στην ουσιαστική αυτή προσπάθεια τη Κυβέρνησης ήταν και Τεχνικοί Σύμβουλοι του Σώματος. Με την βοήθεια αυτών δημιουργήθηκαν ελεγκτικά πρότυπα βασισμένα στα πρότυπα της Αγγλίας, τα οποία και αναθεωρήθηκαν το 1979, αφού προηγουμένως προσαρμόστηκαν στα Δ.Ε.Π. όπως και στην ελληνική νομοθεσία για τις εταιρίες.

Το 1988 έχουμε την προσαρμογή των ελληνικών ελεγκτικών προτύπων ως προς τις διατάξεις της 8^{ης} κοινοτικής οδηγίας (84/253/ΕΟΚ), σύμφωνα με την οποία:

(α) Ο Ορκωτός Λογιστής δεν σχετίζεται με τα ελευθέρια επαγγέλματα, αλλά μπορεί να παραλληλιστεί μόνο με αυτό του δικαστή. Η γνώμη του πρέπει να είναι αντικειμενική και αμερόληπτη απέναντι σε όλους.

(β) Για να υπάρχει στη χώρα μας πραγματικά ανεξάρτητο ελεγκτικό επάγγελμα με θεσμικό χαρακτήρα, ώστε να διενεργείται ουσιαστικός και αντικειμενικός έλεγχος υψηλού επιπέδου, επιβάλλεται να διατηρηθεί η μορφή οργανώσεως που επιβλήθηκε με το Ν.Δ. 3329/1955 και να προσαρμοστεί, όπου απαιτείται, με τις διατάξεις της 8ης οδηγίας, δεδομένου ότι η Οδηγία αυτή προβλέπει και τη μορφή οργανώσεως που έχει καθιερωθεί με το Ν.Δ 3329/1955. Πράγματι, η 8η Οδηγία απαιτεί, ο νόμιμος έλεγχος των ετήσιων λογαριασμών (οικονομικών καταστάσεων) των εταιρειών και των ενοποιημένων λογαριασμών συνόλων επιχειρήσεων (άρθρο 1), να διενεργείται από έντιμα πρόσωπα (άρθρο 3), τα οποία θα διακατέχονται από επαγγελματική συνείδηση (άρθρο 23) και θα είναι εξασφαλισμένη η επαγγελματική ανεξαρτησία τους (άρθρο 24) ενώ παράλληλα πρέπει να διαθέτουν υψηλού επιπέδου τυπικά και ουσιαστικά προσόντα (άρθρα 4 - 8), η 8η οδηγία δεν υπεισέρχεται στο θέμα του τρόπου οργανώσεως του

⁹ Άρθρα 12 και 14 του Ν.Δ. 3329/1955. Συγκεκριμένα ορίζεται ρητά ότι: "οι Ορκωτοί Λογισταί δεν θεωρούνται δημόσιοι υπάλληλοι, αλλ' ασκούν δημόσιον λειτούργημα. Κατά την εκτέλεση της εργασίας των οι Ορκωτοί Λογισταί είναι ανεξάρτητοι, απαγορευομένης οιασδήποτε παρεμβάσεως εις το έργον των ...Απαγορεύεται η απ' ευθείας μεταξύ Ορκωτού Λογιστού και του ελεγχομένου "συνεννόησης δια τον καθορισμόν της αμοιβής".

ελεγκτικού επαγγέλματος. Το θέμα αυτό, αν δηλαδή οι ελεγκτές θα είναι οργανωμένοι υπό μορφή "εταιρειών" (διαφόρων μορφών) ή θα είναι ελεύθεροι επαγγελματίες ή "δημόσιοι λειτουργοί" με κατοχυρωμένη την ελευθερία της επαγγελματικής τους γνώμης, αφήνεται να ρυθμισθεί από την εσωτερική νομοθεσία κάθε χώρας.

Με το Π.Δ. 15/15-1-1989 έγινε προσαρμογή των περί ελεγκτών και ελεγκτικού επαγγέλματος διατάξεων¹⁰ της Ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της 8ης Οδηγίας. Παρά την προσαρμογή αυτή δόθηκε το δικαίωμα να γίνουν μέλη του Σώματος Ορκωτών Λογιστών και πρόσωπα που είχαν ασκήσει στην Ελλάδα το νόμιμο έλεγχο ετήσιων ή ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων και είχαν προσόντα ισότιμα με εκείνα των Ορκωτών Λογιστών του Σώματος. Η προσαρμογή αυτή κρίθηκε από το Συμβούλιο της Επικρατείας, ότι είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της κοινοτικής Οδηγίας. Το 1992 όμως, επικράτησε η άποψη ότι πρέπει και στην Ελλάδα να οργανωθούν ελεγκτικές εταιρίες όπως και στις άλλες χώρες της Ε.Ε.

1.3 Νομοθετικό πλαίσιο 1992 - Σήμερα

Η περίοδος αυτή¹¹ είναι η περίοδος που άλλαξε μορφή και οργάνωση το Σώμα Ορκωτών Λογιστών και ιδρύθηκαν οι πρώτες ελεγκτικές εταιρείες. Με το άρθρο 75 του νόμου 1969/1991¹² καθώς και αυτά που προβλέπονται στην 8^η οδηγία της Ε.Ε. άλλαξε η οργάνωση και λειτουργία του ελεγκτικού επαγγέλματος. Με το Π.Δ.226/1992 για την σύσταση, οργάνωση και λειτουργία του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών (Σ.Ο.Ε.), καταργήθηκαν οι προηγούμενες διατάξεις για το Σώμα Ορκωτών Λογιστών και τον Ιούλιο του 1993 ορίστηκαν τα εξής:

- α)** Ότι συνιστάται Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών - Σ.Ο.Ε¹³ αποτελούμενο από επαγγελματίες ελεγκτές που απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και είναι εγγεγραμμένοι στο ειδικό μητρώο των Ο.Ε..
- β)** Ότι στο ειδικό Μητρώο εγγράφονται τα ήδη υπηρετούντα μέλη του Σώματος Ορκωτών Λογιστών καθώς και τα πρόσωπα που πληρούν τα προσόντα και τις προϋποθέσεις που καθορίζονται από το Π.Δ.

¹⁰Νομοθετικά διατάγματα 3329/1955 και 4107/1960 και του Β.Δ 737/1961.

¹¹ Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Available at: "<http://www.soel.gr> [Accessed 25 March 2012].

¹² όπως τροποποιήθηκε μεταγενέστερα με τα άρθρα 32 Ν. 2076/1992 και 18 §§ 1 και 8 του Ν. 2231/1994.

¹³ με το άρθρο 38 § 3 Ν. 2733/1999 μετονομάστηκε σε Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών - Σ.Ο.Ε.Α.

γ) Ότι σε ιδιαίτερη μερίδα του ειδικού Μητρώου εγγράφονται οι εταιρείες ή κοινοπραξίες ελεγκτών που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 17 του Π.Δ. Σήμερα, στη μερίδα αυτή είναι γραμμένες 23 εταιρείες ελεγκτών, οι οποίες βρίσκονται και σε λειτουργία.

δ) Ότι τα όργανα του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών είναι η Γενική Συνέλευση, το Εποπτικό Συμβούλιο, το Επιστημονικό Συμβούλιο και το Πειθαρχικό Συμβούλιο.

Η Γενική Συνέλευση αποτελεί το ανώτατο όργανο του Σώματος και αποφασίζει για θέματα σχετικά με την οργάνωση και άσκηση του επαγγέλματος, εγκρίνει το προϋπολογισμό και εκλέγει κάθε τρία χρόνια τους προέδρους και τα μέλη των άλλων οργάνων του Σώματος

Το Εποπτικό Συμβούλιο ασκεί την εποπτεία στο έργο των Ο.Ε., είναι αρμόδιο για την διαχείριση των οικονομικών του Σώματος, για το διορισμό ή την διαγραφή των Ο.Ε.Α. επίκουρων και δόκιμων, είναι υπεύθυνο για την διεξαγωγή των εξετάσεων του Σ.Ο.Ε.Α. καθώς και για την προαγωγή τους. Επίσης επιβλέπει το ασκούμενο έργο των Ο.Ε., εκδίδει κανονισμούς και γενικές οδηγίες για την εφαρμογή των Ελεγκτικών Προτύπων, έπειτα από γνώμη του Επιστημονικού Συμβουλίου και διαμορφώνει κανόνες επαγγελματικής δεοντολογίας για τα μέλη του Σώματος.

Το Επιστημονικό Συμβούλιο επεξεργάζεται τους κανονισμούς και άλλα κείμενα που είναι της αρμοδιότητας του Εποπτικού Συμβουλίου και γνωμοδοτεί για ότι ζητήματα παραπέμπονται σε αυτό. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι έλεγχοι που κάνει του όργανο αυτό δεν αποτελούν παρέμβαση στο έργο των Ο.Ε.

Το Πειθαρχικό Συμβούλιο είναι τριμελές όργανο και ασχολείται με τα παραπτώματα για τα οποία έχει γίνει παραπομπή από το Εποπτικό Συμβούλιο καθώς και με τις ποινές που πρπει να επιβληθούν.

Μέλη του Σ.Ο.Ε. είναι οι Ορκωτοί Ελεγκτές¹⁴, οι Επίκουροι, οι Δόκιμοι και οι Ασκούμενοι. Εισαγωγικός βαθμός είναι η βαθμίδα του Ασκούμενου Ο.Ε., στην οποία διορίζεται όποιος είναι κάτοχος πτυχίου Οικονομικής Πανεπιστημιακής Σχολής. Η προαγωγή γίνεται με επιτυχείς επαγγελματικές εξετάσεις. Επίσης ορίζεται ότι το επάγγελμα του Ορκωτού Ελεγκτή είναι ασυμβίβαστο προς οποιοδήποτε άλλο επάγγελμα.

¹⁴ Ήδη με το άρθρο 38 § 3 Ν. 2733/1999 μετονομάστηκαν "Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές".

Με τις διατάξεις του άρθρου 18 του Π.Δ ρυθμίζονται λεπτομερώς τα θέματα της αναθέσεως του ελέγχου και του καθορισμού της αμοιβής, καθώς και η ασκούμενη από το Εποπτικό Συμβούλιο εποπτεία και έλεγχος επί των θεμάτων αυτών. Με τις διατάξεις του άρθρου 19 του Π.Δ αντιμετωπίζονται τα θέματα της ευθύνης του διενεργήσαντος τον έλεγχο Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή, για τυχόν ζημία που επήλθε από τον έλεγχο του στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα, καθώς και τα θέματα της αποζημίωσης αυτής.

Το έτος 1995, ορίστηκε ότι όταν, δεν προβλέπεται η διενέργεια ελέγχου ανώνυμης εταιρείας από Ο.Ε., ο έλεγχος θα διενεργείται από ελεγκτές που έχουν άδεια ασκήσεως οικονομολογικού επαγγέλματος, η οποία τους έχει χορηγηθεί σύμφωνα με το άρθρο 2 του Π.Δ 475/1991 "περί οικονομολογικού επαγγέλματος και της άδειας ασκήσεώς του" και οι οποίοι δεν δύναται να επαναδιορίζονται για παραπάνω από πέντε εταιρικές χρήσεις.

Για τη διενέργεια των ελέγχων οι Ο.Ε.Α. είναι υποχρεωμένοι να εφαρμόζουν τα πρότυπα ελεγκτικής του πρώην Σ.Ο.Α.¹⁵ τα οποία είναι σύμφωνα με τις βασικές αρχές των Δ.Ε.Π.. και για τα οποία έχει ξεκινήσει η προσαρμογή τους προς τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα, με στόχο στο προσεχές μέλλον να μην υπάρχει διαφορά μεταξύ τους, εκτός από τις ειδικές απαιτήσεις της Ελληνικής νομοθεσίας για τον έλεγχο των εταιρειών.

Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές υποχρεούνται να εφαρμόζουν τον "Κανονισμό Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών" που έχει δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ τ.β' 364/1997).

Σήμερα έχουν ξεκινήσει οι διαδικασίες, για την κατάρτιση ενός "Κανονισμού Ποιοτικού Ελέγχου του έργου των Ο.Ε.Α.", που θα είναι σύμφωνος με την απόφαση (2001/256EC) της Επιτροπής της Ε.Ε., με τίτλο "Διασφάλιση της ποιότητας του υποχρεωτικού λογιστικού ελέγχου στην Ε.Ε. - Ελάχιστες υποχρεώσεις", η οποία αποτελεί και σύσταση της Επιτροπής προς τα Κράτη- μέλη. Κύρια οδηγία της Επιτροπής είναι η σύσταση ανεξάρτητου οργάνου από "ομότιμους ελεγκτές" που θα ασκούν τον ποιοτικό έλεγχο επί μονίμου βάσεως.

¹⁵ ΦΕΚ τ.β' 1119/1979 και 126/1993

Κεφάλαιο 2: Ο ρόλος και η δράση του ανεξάρτητου ορκωτού ελεγκτή – Περιορισμοί της ανεξαρτησίας του – Πιθανοί παράγοντες αδυναμίας της ανεξαρτησίας του.

2.1 Ο ρόλος και η δράση του ανεξάρτητου ορκωτού ελεγκτή

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), ο ορκωτός ελεγκτής είναι ο αναγνωρισμένος από την πολιτεία, ειδικός επαγγελματίας, ο οποίος έχει πρωταρχικό καθήκον τον αντικειμενικό και ανεπηρέαστο έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύουν οι πάσης φύσεως επιχειρήσεις και οργανισμοί.

Οι ορκωτοί ελεγκτές στην Ελλάδα είναι αποκλειστικώς αρμόδιοι¹⁶ για την άσκηση του τακτικού ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης καθώς και των οικονομικών καταστάσεων των παρακάτω νομικών προσώπων:

1. Των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, εκτός δήμων και κοινοτήτων.
2. Των Α.Ε., των Ε.Π.Ε., των ετερόρρυθμων κατά μετοχές εταιρειών¹⁷.
3. Των Α.Ε. των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, καθώς και των Α.Ε. των οποίων το μετοχικό κεφάλαιο έχει αναληφθεί με δημόσια εγγραφή.
4. Των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που εξυπηρετούν δημόσιο σκοπό και από το κράτος απολαύουν ιδιαιτέρων προνομίων, βάσει ειδικής διατάξεως του νόμου.
5. Των τραπεζών.
6. Των εταιρειών ή οργανισμών ή και δραστηριοτήτων γενικά που υπάγονται σε υποχρεωτικό έλεγχο ορκωτών ελεγκτών.
7. Των ενοποιημένων λογαριασμών¹⁸.

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005), οι βασικοί σκοποί του ελέγχου των παραπάνω Νομικών Προσώπων είναι ο εντοπισμός και η πρόληψη ηθελημένων και αθέλητων λογιστικών λαθών και απατών, η έγκριση, ανάλυση και σχολιασμός της ακρίβειας των διάφορων οικονομικών καταστάσεων, η αξιολόγηση της σύνταξης και παράθεσης διαφόρων επιμέρους σημείων των οικονομικών καταστάσεων, η

¹⁶ Άρθρο 3 του Π.Δ. 226/92.

¹⁷ Άρθρο 42 του Ν. 2190/1920.

¹⁸ Άρθρο 100 παρ.1 του Ν. 2190/1920.

πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των ανάλογων συμπερασμάτων, υπογράμμιση των ατελειών και αδυναμιών στο κύκλωμα της οικονομικής επιχείρησης και τέλος στάθμιση όλων των παραγόντων των απαιτήσεων για να μετρηθούν οι επισφάλειες και να γίνει σωστός σχηματισμών προβλέψεων.

Συνέπεια αυτού του ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων είναι η υποβολή από την μεριά του ορκωτού ελεγκτή, ενός πιστοποιητικού ελέγχου προς την γενική συνέλευση των μετόχων, το οποίο κοινοποιείται και στο διοικητικό συμβούλιο ή τον διαχειριστή της ελεγχόμενης μονάδας. Αυτή η έκθεση ελέγχου περιέχει διάφορες διαπιστώσεις, όπως προκύπτουν από τις αντίστοιχες δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις αλλά και παρατηρήσεις για την βελτίωση του συστήματος οργάνωσης ή λειτουργίας της εταιρείας.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Λουμιώτη (2012) και τα Δ.Ε.Π. , υπάρχουν τέσσερα είδη γνώμων:

- **Σύμφωνη γνώμη.** Εάν από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων δεν έχει προκύψει καμία παρατήρηση που να επηρεάζει τις οικονομικές καταστάσεις, τότε ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής οφείλει να εκφράσει τη γνώμη του, χωρίς καμία επιφύλαξη.
- **Με επιφύλαξη.** Εάν στην έκθεση ελέγχου έχουν περιληφθεί παρατηρήσεις, που αφορούν παρεκκλίσεις από λογιστικές αρχές, από την ισχύουσα νομοθεσία, ή και θέματα περιορισμού στο εύρος και στην έκταση του ελέγχου, οι οποίες δεν είναι τόσο ουσιώδεις και διάχυτες, ώστε να απαιτείται η έκφραση αρνητικής γνώμης ή επηρεάζουν την εικόνα των οικονομικών καταστάσεων, αλλά όχι σε βαθμό που να έχουν καταστεί ελλιπείς ή ενέχουν τον κίνδυνο απάτης, ο ορκωτός ελεγκτής είναι υποχρεωμένος να εκφράσει τη γνώμη του με επιφύλαξη προς τις παρατηρήσεις αυτές.
- **Αρνητική γνώμη.** Εάν στην έκθεση ελέγχου έχουν περιληφθεί παρατηρήσεις, που αφορούν παρεκκλίσεις από τις λογιστικές αρχές, από την ισχύουσα νομοθεσία και οι οποίες είναι τόσο ουσιώδεις και διάχυτες ώστε να είναι αδύνατη η έκφραση γνώμης με επιφύλαξη και επηρεάζουν την εικόνα των οικονομικών καταστάσεων τόσο σημαντικά ή εκτεταμένα που

έχουν καταστεί οι καταστάσεις αυτές ελλιπείς ή ενέχουν το κίνδυνο της απάτης ο Ο.Ε.Λ. είναι υποχρεωμένος να εκφράσει αρνητική γνώμη.

- **Αδυναμία έκφρασης γνώμης.** Εάν στην έκθεση ελέγχου έχουν περιληφθεί παρατηρήσεις, που αφορούν θέματα περιορισμού στο εύρος και στην έκταση ελέγχου, οι οποίες είναι τόσο ουσιώδεις και διάχυτες, ώστε να είναι αδύνατη η έκφραση γνώμης και να παρέχουν αβεβαιότητα ως προς την συνολική εικόνα των οικονομικών καταστάσεων, τότε ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής οφείλει να αρνείται να εκφράσει γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων.

Πιο συγκεκριμένα, οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να αναφέρουν στην έκθεσή τους, αν τους δόθηκαν οι πληροφορίες που τους ήταν αναγκαίες για το έργο τους, αν έλαβαν γνώση πλήρους απολογισμού των εργασιών υποκαταστημάτων, αν τηρείται κανονικά λογαριασμός κόστους παραγωγής, σε περίπτωση που είναι βιομηχανική εταιρεία και τέλος αν τροποποιήθηκε η μέθοδος της απογραφής σε σχέση με την προηγούμενη χρήση.

2.2 Περιορισμοί της ανεξαρτησίας του

Οι εταιρείες λογιστών και οι συνέταιροι ή μέτοχοι αυτών δεν μπορούν να εκφράζουν γνώμη επί των χρηματοοικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης, παρά μόνο αν τα ίδια τα άτομα και η εταιρεία τους είναι ανεξάρτητα από την επιχείρηση για την οποία θα γνωμοδοτήσουν. Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005) η ανεξαρτησία του μέλους περιορίζεται στις έξης περιπτώσεις:

A. Όταν κατά την περίοδο που παρέχει τις επαγγελματικές του υπηρεσίες, το μέλος ή η εταιρεία του

1. Επρόκειτο να αποκτήσει οποιοδήποτε άμεσο ή ουσιαστικό συμφέρον με αυτή την επιχείρηση.

2. Είχε οποιοδήποτε κοινό επιχειρηματικό συμφέρον με αυτή την επιχείρηση ή με οποιονδήποτε αξιωματούχο, διευθυντή, συμφέρον που είναι ουσιαστικής σημασίας για την καθαρή περιουσία του μέλους ή της εταιρείας του.

3. Είχε λάβει ή είχε χορηγήσει οποιοδήποτε δάνειο από ή προς αυτή την επιχείρηση διευθυντή ή κύριο μέτοχο της. Η απαγόρευση αυτή δεν ισχύει για τα

ακόλουθα δάνεια που συνάπτονται από εξωτραπεζικά Ιδρύματα με τις κανονικές διαδικασίες, δηλαδή δάνεια που έχει πάρει το μέλος ή εταιρεία του και που δεν είναι ουσιαστικής σημασίας για την καθαρή περιουσία του δανειζομένου, επίσης ενυπόθηκα ή στεγαστικά δάνεια και τέλος άλλα δάνεια για τα οποία υπάρχει εξασφάλιση, εκτός αν πρόκειται για δάνεια εγγυημένα από την εταιρεία του μέλους, χωρίς όμως άλλη εξασφάλιση.

Β. Όταν κατά την περίοδο που καλύπτουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, ο ορκωτός ή η εταιρεία του,

1. Συνδεόταν με την ελεγχόμενη επιχείρηση ως ιδρυτικό μέλος, ή είχε σ' αυτήν οποιαδήποτε αρμοδιότητα αντίστοιχη με την αρμοδιότητα στελέχους της διεύθυνσης ή

2. Ήταν διαχειριστής περιουσιακού στοιχείου ή ακινήτου και αν το περιουσιακό αυτό στοιχείο ή το ακίνητο είχε άμεσο συμφέρον στην επιχείρηση.

Από τα προηγούμενα καταλαβαίνουμε πόσο σημαντικό αλλά και δύσκολο είναι το έργο του ορκωτού ελεγκτή. Ο Τσακλάγκανος (2005) αναφέρει ότι σε όλες σχεδόν τις αναπτυγμένες χώρες ο εξωτερικός έλεγχος έχει αναχθεί από επάγγελμα σε λειτουργήμα. Όσο αυξάνεται η πολλαπλότητα και πολυπλοκότητα των οικονομικών σχέσεων και επικρατούν τάσεις γιγάντωσης των επιχειρήσεων, τόσο μεγαλύτερη γίνεται η ανάγκη για καλύτερη οργάνωση και συγκρότηση του εξωτερικού ελέγχου και τόσο πιο σημαντική γίνεται η ανεξαρτησία του με σαφή και οριοθετημένο θεσμικό πλαίσιο δράσης.

Για να διεκπεραιωθεί σωστά το έργο του εξωτερικού ελεγκτή απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο ακέραιος χαρακτήρας το ήθος και η προσωπικότητα του ελεγκτή, αφού αυτό το λειτουργήμα μπορεί να παραλληλισθεί με αυτό του δικαστή.

2.3 Πιθανοί παράγοντες αδυναμίας της ανεξαρτησίας του

Η κατανόηση της έννοιας της ανεξαρτησίας είναι πολύ σημαντική για την αποφυγή παρερμηνειών. Μπορούμε να πούμε ότι η ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τους ορκωτούς λογιστές επειδή αυτοί προσφέρουν κάθε είδους διασφάλισης (π.χ. έλεγχο, επισκόπηση ή λοιπές υπηρεσίες διασφάλισης). Ο ορκωτός λογιστής εκφράζει τη γνώμη του με σκοπό να αυξηθεί ο βαθμός εμπιστοσύνης τρίτων προσώπων. Ο ορκωτός λογιστής πρέπει να είναι και να φαίνεται ανεξάρτητος

κατά την έκφραση της γνώμης του. Ανεξαρτησία λοιπόν σημαίνει ότι ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει είναι ανεπηρέαστος από κάθε οικονομική ή άλλη σχέση με τον ελεγχόμενο πελάτη. Σύμφωνα με τον Καραμάνη (2008) αυτό είναι μια ιδεατή ανεξαρτησία δηλαδή είναι συνήθως ανέφικτη. Η πολυμορφία των σχέσεων μεταξύ ορκωτού ελεγκτή και ελεγχόμενου πελάτη και ιδίως ο συνδυασμός διαφόρων παραμέτρων, δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν. Επομένως, με βάση ορισμένες αποδεκτές αρχές, οι ορκωτοί ελεγκτές πρέπει να εντοπίζουν, να αξιολογούν και να αντιμετωπίζουν κινδύνους για την ανεξαρτησία του ελεγκτή.

Σε ομιλία του ο Levitt (2000), ο οποίος ήταν πρόεδρος της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. αναφέρει ότι η ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι ένα βασικό ιδανικό που δίνει αξία στην εργασία του ελεγκτή, είναι η ουσία της υπόθεσης στο ελεγκτικό επάγγελμα. Η ανεξαρτησία είναι μια συμφωνία η οποία πρέπει να λειτουργεί προς το συμφέρον των μετόχων χωρίς προσωπικό όφελος και όχι προς το συμφέρον της διοίκησης. Η ανεξαρτησία είναι ένα βασικό ιδανικό, μια βασική προϋπόθεση για να είναι ικανές οι αγορές να λειτουργούν με ένα δίκαιο και αποτελεσματικό τρόπο.

Σε παλιότερες ομιλίες του ωστόσο ο Levitt (2000) έχει μιλήσει τόσο για ελέγχους συμμόρφωσης, όσο και για εποπτικές εξουσίες, χωρίς να έχει αιτιολογήσει ποτέ γιατί η ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι τόσο σημαντική υπόθεση. Στη συγκεκριμένη ομιλία όμως αναφέρει ότι, η ανεξαρτησία είναι αυτή που διαμορφώνει μια συστηματική εμπιστοσύνη σε όλη την αγορά. Η εμπιστοσύνη αυτή δεν είναι ένα μετρήσιμο αγαθό που αγοράζεται ή πωλείται, αλλά ένα αμάλγαμα από πεποιθήσεις, ευαισθησίες και μια ποιότητα που τελικά είναι το αποτέλεσμα της εμπειρίας του ελεγκτή. Είναι ένα αγαθό το οποίο χτίζεται σιγά σιγά που μόλις αυτό χαθεί είναι σχεδόν αδύνατο να αποκατασταθεί. Αυτό το επάγγελμα χρονολογείται από τον 15ο αιώνα και έχει μια παράδοση πίστης προς το δημόσιο συμφέρον. Είναι ο συνδετικός κρίκος μεταξύ διοικούντων της ελεγχόμενης εταιρείας και των μετόχων ή και του ευρύτερου επενδυτικού κοινού. Ο ανεξάρτητος έλεγχος δεν είναι ένα μέσο για οτιδήποτε άλλο, αλλά ένας πάρα πολύ σημαντικός αυτοσκοπός του οποίου οι διαπιστώσεις αποτελούν ξεχωριστή σημασία. Τέλος ο αναφέρει ότι η ανεξάρτητη εποπτεία είναι μια θεμελιώδης αξία και ένα μέρος του πολιτισμού του κλάδου, που αφαιρεί οποιαδήποτε αβεβαιότητα ή αμφιβολία.

Ο Καραμάνης (2008) αναφέρει, ότι παγκοσμίως θεωρείται αποδεκτό ότι η ανεξαρτησία έχει 2 διαστάσεις: Την ανεξαρτησία στη σκέψη, βάση της οποίας ο ελεγκτής βρίσκεται σε μια κατάσταση που του επιτρέπει να παραμένει ανεπηρέαστος από γεγονότα που θα μπορούσαν να θίξουν την επαγγελματική του κρίση. Και την ανεξαρτησία στην εμφάνιση βάση της οποίας ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να απομακρύνεται από καταστάσεις που θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν την ακεραιότητα, την αντικειμενικότητα και τον επαγγελματικό του σκεπτικισμό. Επίσης είναι αναγκαίο να επισημανθεί ότι οι δύο αυτές έννοιες θα πρέπει να συνυπάρχουν και να ικανοποιούνται ταυτόχρονα για να μπορεί ο ελεγκτής να φέρει σε πέρας την αποστολή του.

Κατά την De Angelo (1981) η ανεξαρτησία του ελεγκτή έχει να κάνει με μια πρακτική που είναι γνωστή ως “Low Balling”, δηλαδή ο καθορισμός της αμοιβής του ελεγκτή είναι κάτω του συνολικού τρέχοντος κόστους κατά την αρχική ανάθεση του ελέγχου.

Σύμφωνα με την πρακτική αυτή ο ελεγκτής υποβάλλει προσφορά πολύ χαμηλότερη από το πραγματικό κόστος της εργασίας του. Ο ελεγκτής το κάνει αυτό με την προσδοκία ότι στο μέλλον θα γίνει συμψηφισμός ζημιών και εσόδων, δηλαδή ο ελεγκτής θα αυξήσει τα μελλοντικά του έσοδα μέσω της αύξησης της αμοιβής του ή από την παροχή κερδοφόρων συμβουλευτικών υπηρεσιών. Έτσι ο ελεγκτής αποκτά συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ανταγωνιστών του σε μελλοντικές περιόδους.

Έχει επισημανθεί από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των Η.Π.Α. (SEC), καθώς και την επιτροπή σχετικά με τις αρμοδιότητες του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Comission on Auditor’ s Responsibilities – Cohen Commmission), όπως επίσης και από το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (AICPA), ότι με αυτό τον τρόπο αλλοιώνεται η ανεξαρτησία των ελεγκτών, δηλαδή γίνεται αντιληπτό ότι δημιουργούνται αρνητικές επιπτώσεις στην ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει εκφράσει την ανησυχία ότι η πρακτική αυτή μπορεί να οδηγήσει σε υπερπαραγωγή ασυνείδητων εκθέσεων. Σύμφωνα με την De Angelo (1981), παρόλο που και τα τρία αυτά μέρη έχουν εκφράσει την ανησυχία τους για την πρακτική αυτή δεν έχουν αναφέρει αιτίες και αποτελέσματα που να συνδέονται με μειωμένη ανεξαρτησία

Σύμφωνα με τον Καραμάνη (2008) η πρακτική του (Low Balling) μειονεκτεί στο γεγονός ότι έχοντας προσφέρει ο ελεγκτής υπηρεσίες κάτω του συνολικού πραγματικού κόστους είναι εύκολο να υποπέσει σε πιθανή πίεση της ελεγχόμενης εταιρίας με αποτέλεσμα την αλλοίωση της γνώμης και παρέμβαση στην ανεξαρτησία του με το φόβο ότι σε πιθανή μη επανεκλογή του θα γράψει ζημιές από το πελάτη αυτό. Ο ίδιος θεωρεί ότι υπάρχει επίσης και μια άλλη πρακτική γνωστή ως «Διερεύνηση Γνώμης», δηλαδή η υποψήφια ελεγχόμενη επιχείρηση ενόψει εκλογή ελεγκτή, ρωτάει τη γνώμη του για το αν ένας συγκεκριμένος λογιστικός χειρισμός παραβιάζει τους κανόνες χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η ερώτηση αυτή φυσικά έχει στόχο να εντοπιστεί ένας ελεγκτής ο οποίος να είναι διατεθειμένος να εκδώσει σύμφωνη γνώμη σε περίπτωση που του ανατεθεί να ελέγξει την εταιρία. Από ότι φαίνεται η πρακτική αυτή κρύβει ένα είδος ψυχολογικής πίεσης προς τον ελεγκτή. Παρόλα αυτά όμως η πρακτική αυτή εφαρμόζεται.

Και ο Ojo (2002), συμφωνεί ότι πολλές φορές ο ελεγκτής και οι ελεγκτικές εταιρείες συμμετέχουν σε τέτοιου είδους πρακτικές επειδή έχουν εμπορικά συμφέροντα. Δημιουργείται έτσι μια ανησυχία ως προς το ότι τα δικά τους εμπορικά συμφέροντα έρχονται σε αντίθεση με τα συμφέροντα των μετόχων της εταιρίας που πρέπει να υπερασπίζονται. Γι αυτό υποστηρίζει ότι πρέπει να λαμβάνονται επαρκή μέτρα που να είναι σε θέση να διασφαλίζουν ότι η ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή δεν επηρεάζεται.

Εν κατακλείδι, η De Angelo (1981) πιστεύει ότι το “Low Balling”, δεν έχει και τόσο μεγάλη επίδραση στην ανεξαρτησία του ελεγκτή. Το μόνο που μπορεί να επηρεάσει την ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι η μακροχρόνια παραμονή του στην ίδια εταιρεία, με απώτερο σκοπό να ξανακερδίσει τα χρήματα που έχει χάσει από τις προηγούμενες υποτιμημένες προσφορές.

Αναφορικά, με τους πιθανούς παράγοντες που θεωρείται ότι νοθεύουν την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή είναι αυτοί που αποτελούν μέρος του ερευνητικού πεδίου των περισσότερων μελετητών. Ο πιο σημαντικός παράγοντας που αποτελεί απειλή για την ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι να υπάρχει προσωπικό συμφέρον από τη μεριά του ελεγκτή με αποτέλεσμα να αλλοιώνονται ή να αποκρύπτονται σημαντικά πορίσματα του ελέγχου.

Σύμφωνα με τον Ojo (2002) οι παράγοντες που επηρεάζουν την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία του ελεγκτή εστιάζονται σε τρεις κυρίως απειλές:

1) Την παροχή του ορκωτού ελεγκτή μη ελεγκτικών υπηρεσιών, δηλαδή οποιοδήποτε υπηρεσιών εκτός από ελεγκτικές υπηρεσίες που προσφέρονται σε πελάτες των ορκωτών ελεγκτών. Υπάρχουν τρεις κατηγορίες μη ελεγκτικών υπηρεσιών: (α) υπηρεσίες που απαιτούνται από την νομοθεσία ή σύμβαση που πρέπει να εκτελεστούν από τους ελεγκτές της επιχείρησης, (β) υπηρεσίες που θα εκτελεστούν καλύτερα από τους ελεγκτές λόγω των γνώσεων για την επιχείρηση και (γ) τις υπηρεσίες που μπορούν να παρέχονται από ένα αριθμό εταιρειών.

Το ηθικό πρότυπο 5 περιγράφει τη γενική προσέγγιση που πρέπει να υιοθετείται από ελεγκτικές εταιρίες και ελεγκτές σε σχέση με την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών στους πελάτες τους. Αυτή η προσέγγιση είναι εφαρμόσιμη ανεξάρτητα από τη φύση των μη ελεγκτικών υπηρεσιών που απευθύνονται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Το ηθικό πρότυπο 5 παρ. 6 αναφέρει ότι στις μη ελεγκτικές υπηρεσίες, η ελεγκτική εταιρία παρέχει επαγγελματικές υπηρεσίες σε ένα ελεγχόμενο πελάτη εκτός από: (α) έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων και (β) Άλλες υπηρεσίες που μπορούν να εκτελεστούν από τους ελεγκτές του φορέα, τη νομοθεσία, ή άλλη κρατική ρύθμιση.

Οι κίνδυνοι από την παροχή αυτών των υπηρεσιών είναι ότι μπορεί να επηρεάσουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή λόγω του ότι είναι πολύ κοντά στην εταιρία ή η αντικειμενικότητά τους μπορεί να αμφισβητηθεί λόγω της εξάρτησης τους από την αμοιβή τους.

Ο Κώδικας Δεοντολογίας του Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών Αγγλίας και Ουαλίας απαγορεύει στους ελεγκτές να παρέχουν μη ελεγκτικές υπηρεσίες προς τους ελεγχόμενους πελάτες επειδή αυτές δεν παρέχουν επαρκή διασφάλιση για την ανεξαρτησία του ελεγκτή. Επίσης στις διατάξεις του Κώδικα της εταιρικής διακυβέρνησης, η ελεγκτική επιτροπή ως εκπρόσωπος των μετόχων, υποχρεούται να εποπτεύει τους ελεγκτές και να παρακολουθεί τη φύση και την έκταση των μη ελεγκτικών υπηρεσιών. Η επιτροπή ελέγχου θα πρέπει να είναι σίγουρη ότι η ανεξαρτησία και η αντικειμενικότητα του ελεγκτή δεν βρίσκεται σε κίνδυνο.

2) Το προσωπικό συμφέρον. Αυτό προκύπτει όταν οι ελεγκτές έχουν οικονομικά και άλλα συμφέροντα στην εταιρεία, οπότε θα ήταν απρόθυμοι να αναλάβουν ενέργειες που θα ήταν αντίθετες προς τα συμφέροντα της ελεγχόμενης εταιρίας.

3) Απειλή αυτοελέγχου. Αυτό προκύπτει όταν τα αποτελέσματα των μη ελεγκτικών υπηρεσιών που εκτελούνται από τους ελεγκτές στα πλαίσια του ελέγχου της εταιρίας περιλαμβάνονται και στοιχεία που αποκαλύπτουν την οικονομική κατάσταση της εταιρίας. Ως αποτέλεσμα της παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών η ελεγκτική εταιρία σχετίζεται με πτυχές της προετοιμασίας των οικονομικών καταστάσεων και μπορεί να είναι ανίκανη να δώσει μια αντικειμενική άποψη των σχετικών πτυχών αυτών των οικονομικών καταστάσεων.

Άλλες απειλές που σχετίζονται με την ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα, σύμφωνα πάντα με το Ojo (2002), είναι η απειλή της διοίκησης, η απειλή συνηγόρου, η απειλή οικειότητας καθώς και η απειλή εκφοβισμού. Εκτός από την ευθύνη του ελεγκτικού έργου που έχει ο ελεγκτής θα πρέπει να εντοπίζει και να αξιολογεί τις απειλές και να παίρνει μέτρα που θα εξαλείψουν την απειλή ή θα μειώσουν τον κίνδυνο της απειλής σε ένα αποδεκτό επίπεδο.

Κεφάλαιο 3: Απόψεις για την ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή από διάφορες διεθνής επαγγελματικές οργανώσεις

Οι οργανώσεις των ορκωτών-λογιστών παγκοσμίως έχουν χρησιμοποιήσει μία σειρά από επιχειρήματα και τακτικές για να επιτύχουν την ανέλιξη τους σε ανώτερα επαγγέλματα. Επίκεντρο της επιχειρηματολογίας τους είναι ότι τα μέλη τους αναλαμβάνουν με υπευθυνότητα τις υπηρεσίες που προσφέρουν απέναντι στους πελάτες τους και σε διάφορους τρίτους. Η επιχειρηματολογία του επαγγέλματος αποτυπώνεται στα επίσημα κείμενα των επαγγελματικών οργανώσεων σε διάφορες χώρες και της Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (ΔΟΛ).

3.1 Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (I.F.A.C.),

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (I.F.A.C.), ιδρύθηκε στις 7 Οκτωβρίου 1977 με σκοπό την ανάπτυξη και βελτίωση του λογιστικού επαγγέλματος με ομοιόμορφα πρότυπα σε παγκόσμια κλίμακα. Σκοπός της I.F.A.C. όπως αποτυπώνεται στο καταστατικό της είναι η παγκόσμια ανάπτυξη και ανύψωση του λογιστικού επαγγέλματος με εναρμονισμένα πρότυπα, ικανά να παρέχουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας προς το δημόσιο συμφέρον. Το καταστατικό της I.F.A.C. ορίζει ότι τα μέλη της πρέπει να υποβοηθούν το έργο της με το να υλοποιούνται οι διακηρύξεις αυτές από τα μέλη και συγκεκριμένα να ενσωματώνονται στα εθνικά ελεγκτικά τους πρότυπα οι αρχές πάνω στις οποίες στηρίζονται τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα όπως διαμορφώνονται από την I.F.A.C.

Τον Κώδικα Δεοντολογίας της (Δ.Ο.Λ.) έχει επεξεργαστεί η Επιτροπή Δεοντολογίας της ομοσπονδίας. Τελευταία αναθεώρηση έγινε το έτος 2005 με ημερομηνία έναρξης ισχύος την 30 Ιουνίου 2006. Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006) στην έκδοση αυτή παρουσιάστηκε ένα πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο κάθε επαγγελματίας λογιστής οφείλει να εντοπίζει, να αξιολογεί και να αντιμετωπίζει κατάλληλα περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τις αρχές που θέτει ο Κώδικας. Ο επαγγελματίας λογιστής ασκεί κάθε φορά επαγγελματική κρίση ανάλογα με τις περιστάσεις. Με τον όρο επαγγελματίας λογιστής νοείται ο ορκωτός λογιστής

(ελεγκτής), ο οποίος είναι μέλος μιας επαγγελματικής ένωσης αναγνωρισμένης από την Δ.Ο.Λ.

Σύμφωνα με τον Κώδικα, εθνικές οργανώσεις του επαγγέλματος που είναι μέλη της Δ.Ο.Λ. σε κάθε χώρα οφείλουν να εφαρμόζουν τις ρυθμίσεις του, ωστόσο όμως ο τρόπος εισαγωγής κανόνων δεοντολογίας σε διάφορες χώρες μπορεί να ποικίλει. Στη Μ. Βρετανία, το Καναδά και τις ΗΠΑ για παράδειγμα οι κανόνες δεοντολογίας επαφίενται στο ελεγκτικό επάγγελμα, ενώ σε άλλες χώρες όπως η Ιαπωνία και η Γαλλία έχουν εισαχθεί στη νομοθεσία τους. Στην τελευταία περίπτωση πολλές φορές παρατηρείται διάσταση μεταξύ του Κώδικα και της εθνικής νομοθεσίας γι' αυτό και ο Κώδικας προβλέπει ότι τα μέλη αυτά δεν μπορούν να τηρούν λιγότερο αυστηρές ρυθμίσεις από αυτές που προβλέπονται. Μόνο στην περίπτωση που από την εσωτερική νομοθεσία ενός κράτους-μέλους ρυθμίζεται υποχρεωτικά με διαφορετικό τρόπο, μπορεί το μέλος της ΔΟΛ να μην εφαρμόζει τη συγκεκριμένη ρύθμιση του Κώδικα, παραμένει όμως υποχρεωτική η τήρηση των υπολοίπων ρυθμίσεων του Κώδικα.

Ο Κώδικας αποτελείται από τρία μέρη. Το πρώτο μέρος αναφέρεται σε πέντε βασικές αρχές δεοντολογίας, της ακεραιότητας, της αντικειμενικότητας, της επαγγελματικής ικανότητας και επιμέλειας, της εχεμύθειας και τέλος της επαγγελματικής συμπεριφοράς. Αυτές οι πέντε βασικές αρχές είναι που αποτελούν το ευρύτερο πλαίσιο εφαρμογής αυτών των αρχών από του επαγγελματίες λογιστές.

Η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών¹⁹ (ΔΟΛ) μάλιστα στην οδηγία Νο 3 με τίτλο «Ακεραιότητα, Αντικειμενικότητα και Ανεξαρτησία» αναφέρει ότι ο ελεγκτής πρέπει να είναι ευθύς, έντιμος, και ειλικρινής κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του. Ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να τηρεί αμερόληπτη στάση και όχι μόνο να είναι, αλλά και να φαίνεται απαλλαγμένος από οποιοδήποτε συμφέρον, το οποίο θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι δεν συμβιβάζεται με την ακεραιότητα και την ανεξαρτησία του επαγγέλματος. Επίσης οφείλει να είναι δίκαιος και να μην επιτρέπει σε προκαταλήψεις ή εύνοιες να επηρεάζουν την αντικειμενικότητά του. Το πρώτο μέρος του Κώδικα ισχύει για όλους τους επαγγελματίες είτε προσφέρουν υπηρεσίες προς το κοινό ή απασχολούνται με μισθωτή σχέση εργασίας σε επιχειρήσεις και οργανισμούς του ιδιωτικού ή του δημοσίου τομέα.

¹⁹ Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (International Federation Of Accountants - IFAC), Διεθνής Ελεγκτικές Οδηγίες Νο 1-12.

Το δεύτερο και τρίτο μέρος του Κώδικα εξηγούν πως το πλαίσιο και οι βασικές αρχές δεοντολογίας πρέπει να εφαρμόζονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Παρουσιάζονται περιπτώσεις συγκεκριμένων απειλών κατά των βασικών αρχών του Κώδικα καθώς και μέτρα αντιμετώπισης κατά των απειλών αυτών. Πιο συγκεκριμένα το δεύτερο μέρος του Κώδικα αναφέρεται σε ορκωτούς λογιστές που προσφέρουν υπηρεσίες προς το κοινό, ενώ το τρίτο μέρος αναφέρεται σε όσους απασχολούνται με σχέση εργασίας σε επιχειρήσεις και οργανισμούς του ιδιωτικού ή του δημόσιου τομέα.

3.2 Ομοσπονδία των Ευρωπαϊκών Ορκωτών Λογιστών (FEE)

Η Ομοσπονδία των Ευρωπαϊκών Ορκωτών Λογιστών²⁰ (Fédération des comptables Européens - FEE) είναι ένας διεθνής μη κερδοσκοπικός οργανισμός με έδρα τις Βρυξέλλες, που αντιπροσωπεύει τα 45 ιδρύματα των επαγγελματιών λογιστών και ελεγκτών από 33 ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένων όλων των 28 κρατών μελών της ΕΕ. Ασχολείται με θέματα πολιτικής που ανακύπτουν από τις εξελίξεις στον έλεγχο και τη διασφάλιση. Εκτός από την παραγωγή των δημοσιεύσεων και μελετών της, η Ομοσπονδία συμμετέχει ενεργά στον παγκόσμιο διάλογο για τα Διεθνή Ελεγκτικά και Ασφαλιστικά Πρότυπα (IAASB) και συμβάλλει στη συνεχιζόμενη ανάπτυξη και εξασφάλιση και άλλων προτύπων. Επίσης αναλαμβάνει και άλλες σχετικές πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως με την Πράσινη Βίβλο για την πολιτική ελέγχου.

Ο στόχος του υποχρεωτικού ελέγχου των ετησίων και ενοποιημένων Οικονομικών καταστάσεων εταιρειών από ορκωτό ελεγκτή, που καθιερώθηκε σε ολόκληρη την Κοινότητα με τις λογιστικές οδηγίες είναι η προστασία του δημοσίου συμφέροντος.

Ο ρόλος των ορκωτών ελεγκτών αποτελεί αντικείμενο πολλών συζητήσεων σε διεθνή κλίμακα, ιδιαίτερα μετά από ορισμένες σημαντικές περιπτώσεις χρεοκοπίας εταιρειών, οι οποίες δημιούργησαν πολλά ερωτήματα αναφορικά με τη λειτουργία των υποχρεωτικών ελέγχων και την ανεξαρτησία των ελεγκτών.

²⁰ Fédération des comptables Européens. Available at: ["http://www.fee.be/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=104"](http://www.fee.be/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=104) [Accessed 10 March 2014].

Έχοντας υπόψη, τα παραπάνω δημιουργήθηκε το Πράσινο Βιβλίο²¹ το οποίο θεωρείται ένα από τα προτιμότερα μέσα για τη διενέργεια διαβουλεύσεων με τα κράτη μέλη και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Στόχος αυτού του Πρασίνου Βιβλίου είναι να βοηθήσει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να συνειδητοποιήσουν τα υπάρχοντα προβλήματα και να τα παρακινήσει να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους.

Σύμφωνα με το Πράσινο Βιβλίο στο κεφάλαιο για την ανεξαρτησία των ορκωτών λογιστών, το οποίο έχει υιοθετήσει και την «Όγδοη οδηγία της 10^{ης} Απριλίου 1984», αναφέρει ότι ο ορκωτός λογιστής πρέπει να είναι ανεξάρτητος. Επειδή όμως δεν κατέστη εφικτό να δοθεί ένας κοινός ορισμός της ανεξαρτησίας, το αποτέλεσμα ήταν να αντιμετωπιστεί το θέμα διαφορετικά από κάθε κράτος μέλος.

Το πράσινο βιβλίο αναφέρει ότι σε κάθε περίπτωση ο ελεγκτής θα πρέπει να αποδεικνύει ότι ούτε ο ίδιος ούτε η εταιρεία του συμμετέχουν στην εταιρεία του πελάτη τους, είτε στο επίπεδο της διεύθυνσης, είτε στο επίπεδο το οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις. Ο ορκωτός ελεγκτής δεν θα πρέπει να συμμετέχει στην προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων του πελάτη τους, ούτε να ενεργεί για λογαριασμό του πελάτη στην επίλυση διαφορών οι οποίες μπορεί να έχουν σοβαρή επίδραση στις οικονομικές καταστάσεις ή να εκτελεί καθήκοντα που επηρεάζουν σημαντικά τα διευθυντικά στελέχη

Η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Λογιστών²² (ΕΟΛ) στο Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας και στο πρώτο κανόνα με τίτλο «Ανεξαρτησία», αναφέρει ότι η ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι ο πρωταρχικός παράγοντας της αντικειμενικότητας. Ο ελεγκτής δεν θα πρέπει να έχει προσωπικό συμφέρον, ούτε να υπόκειται σε επιρροές με τις οποίες θα έρχονταν σε σύγκρουση, είτε με μια αντικειμενική προσέγγιση του έργου του, είτε με την ελευθερία να εκφέρει ελεύθερα την άποψή του.

Η ΕΟΛ αναφέρει περιπτώσεις που ενδεχομένως να δημιουργούσαν κινδύνους για την ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα του ελεγκτή. Τέτοιες είναι οι ακόλουθες περιπτώσεις:

- Η παροχή συμβουλών σε λογιστικά, φορολογικά και άλλα θέματα παρόλο που δεν είναι ασυμβίβαστη με το ελεγκτικό έργο, οφείλει ο ελεγκτής σε περίπτωση παροχής

²¹ Πράσινη Βίβλος, «Η θέση ο ρόλος και η ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες, 24/7/1996.

²² Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Λογιστών (Federation Of European Accounting Experts - FEE). Ελεγκτικές Οδηγίες Νο 13-19 και Κανόνες Επαγγελματικής Δεοντολογίας Νο 1-5.

συμβουλών να μην λαμβάνει αποφάσεις σε τομείς που αργότερα θα κληθεί να εκφέρει τη γνώμη του.

- Σε περίπτωση οικονομικού συμφέροντος από τον ελεγκτή ή την οικογένεια του, η την ελεγκτική εταιρεία αποτελεί αιτία μη αντικειμενικής και αμερόληπτης προσέγγισης του έργου του.

- Η σύσταση ελεγκτικών εταιρειών επιτρέπεται με την προϋπόθεση ότι το μεγαλύτερο μέρος του εταιρικού κεφαλαίου θα κατέχεται από ανεξάρτητους ελεγκτές.

- Ο ελεγκτής κατά την έναρξη των εργασιών του δεν θα πρέπει να δέχεται οδηγίες από οποιοδήποτε πρόσωπο σχετικά με τις διαδικασίες ελέγχου που ισχύουν και πρέπει να ακολουθεί καθώς και για τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει.

- Εμπόδιο στην επαγγελματική γνώμη και έκφραση του ελεγκτή αποτελεί επίσης η ύπαρξη προσωπικής σχέσης ή φιλίας με μέλος της διοίκησης ή με το προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας.

- Η αμοιβή που λαμβάνει ο ελεγκτής ανά εταιρεία ή όμιλο εταιρειών δεν θα πρέπει να καταλαμβάνει μεγάλο μέρος των ετήσιων συνολικών αμοιβών του.

Η Ε.Ο.Λ. για την ανεξαρτησία του ελεγκτή κάνει προτάσεις που αποσκοπούν στη διαμόρφωση των γενικών κατευθύνσεων του ελεγκτή.

3.3 Ινστιτούτα Ορκωτών Λογιστών, Αγγλίας – Ουαλίας, Σκωτίας και Ιρλανδίας (ICAEW, ICAS, ICAI)

Σύμφωνα με τον Ταχυνάκη (1999) τα Ινστιτούτα Ορκωτών Λογιστών, Αγγλίας – Ουαλίας, Σκωτίας και Ιρλανδίας (ICAEW, ICAS, ICAI αντίστοιχα) ορίζουν την επαγγελματική ανεξαρτησία ως ένα τρόπο σκέψης, που χαρακτηρίζεται από ακεραιότητα και αντικειμενικότητα στην προσέγγιση της ελεγκτικής εργασίας. Αυτά τα ινστιτούτα διαμόρφωσαν ένα οδηγό μέτρων πρακτικού τύπου προς τα μέλη τους με σκοπό την προστασία της ανεξαρτησίας και του κύρους του ορκωτού ελεγκτή.

Τα Ινστιτούτα των ορκωτών ελεγκτών εκφράζουν την άποψη, ότι η αμοιβή του ελεγκτή δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 15% των ετήσιων συνολικών ακαθαρίστων αμοιβών του. Με αυτό τον τρόπο θεωρείται ότι μειώνεται η εξάρτηση του εισοδήματος του ελεγκτή από μια πηγή αμοιβών και περιορίζεται ο κίνδυνος απώλειας της ανεξαρτησίας του. Έτσι με τον επιμερισμό των πηγών προέλευσης του εισοδήματός

του, ο ελεγκτής διατηρεί το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της επαγγελματικής του γνώμης.

Τα Ινστιτούτα θεωρούν ότι η ύπαρξη οικονομικού ενδιαφέροντος για την πορεία των εργασιών ενός πελάτη επιδρά αρνητικά στη διαμόρφωση και έκφραση της επαγγελματικής γνώμης του ελεγκτή, ενώ αποτελεί αιτία δημιουργίας αμφιβολιών για την ικανότητα του ελεγκτή να διατηρεί την ανεξαρτησία του. Ανάλογα συμπεράσματα προκύπτουν, όταν άλλα πρόσωπα του ευρύτερου περιβάλλοντος του ελεγκτή, επηρεάζονται από την πορεία της εταιρείας. Το οικονομικό ενδιαφέρον του ορκωτού ελεγκτή ή ακόμη και των τρίτων δεν εξαντλείται με την συμμετοχή στο εταιρικό κεφάλαιο ή την παροχή ή τη λήψη δανείου προς τον πελάτη, αλλά επεκτείνεται και σε άλλες μορφές, όπως είναι η κατοχή μετοχών της υπό έλεγχο εταιρίας για λογαριασμό τρίτου, ή στο όνομα τρίτου.

Τα προαναφερθέντα Ινστιτούτα πιστεύουν ότι η ανάπτυξη σχέσεων με τα μέλη της ελεγχόμενης εταιρείας μπορεί να οδηγήσουν ορκωτό λογιστή σε υποκειμενικές κρίσεις. Για το λόγο αυτό συμβουλεύουν τα μέλη τους να αποφεύγουν να αναλαμβάνουν ελέγχους όταν, υπάρχει φιλική σχέση ή συγγένεια εξ' αίματος ή εξ' αγχιστείας με μέλος της διοίκησης ή άλλο στέλεχος της ελεγχόμενης εταιρείας.

3.4 Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (AICPA)

Σύμφωνα με τους Sherer και Kent (1988), το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (AICPA), το οποίο είναι ο εθνικός οργανισμός ορκωτών λογιστών των Η.Π.Α. έχει ως σκοπό την διατήρηση και προώθηση υψηλών επαγγελματικών προτύπων. Κατά τα 100 και πλέον χρόνια που μετρά η ύπαρξή του έχει συμβάλλει αρκετά στη διαμόρφωση γενικά παραδεκτών αρχών λογιστικής καθώς και στην ανάπτυξη ελεγκτικών προτύπων. Σημαντικό επίτευγμα του AICPA αποτελεί ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας, ο οποίος ορίζει την ανεξαρτησία του ελεγκτή ως την ικανότητα του να δρα με ακεραιότητα και αντικειμενικότητα. Ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας δημιουργήθηκε στην προσπάθεια αυτή ακριβώς να διασφαλιστεί απόλυτα η ανεξαρτησία και η προστασία του κύρους του ελεγκτικού επαγγέλματος, του οποίου οι θέσεις είναι ταυτόσημες με αυτές των Ινστιτούτων του Ηνωμένου Βασιλείου και Ιρλανδίας.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι τα επαγγελματικά ινστιτούτα των ορκωτών λογιστών των χωρών που εξετάσαμε θεωρούν την περιφρούρηση της ανεξαρτησίας των μελών τους ως το πιο πολύτιμο στοιχείο για την εκτέλεση των επαγγελματικών τους καθηκόντων.

Κεφάλαιο 4: Θα πρέπει η εναλλαγή των ελεγκτών να είναι υποχρεωτική ή όχι

4.1 Γενικά

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται έρευνες που ασχολούνται με το αν θα πρέπει η εναλλαγή των ελεγκτών να είναι υποχρεωτική ή όχι. Ωστόσο το θέμα παρουσιάζει διχογνωμία. Υπάρχουν δηλαδή ερευνητές που είναι υπέρ της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών και υπάρχουν και άλλοι που είναι υπέρ της μακροχρόνιας θητείας των ελεγκτών.

Αυτοί που είναι υπέρ τις υποχρεωτικής εναλλαγής υποστηρίζουν ότι οι μακροχρόνιες πελατειακές σχέσεις δημιουργούν διαπλεκόμενες σχέσεις ανάμεσα στους ελεγκτές και τις διοικήσεις των εταιρειών. Ισχυρίζονται ότι αυτό που απασχολεί περισσότερο τους ελεγκτές είναι η διατήρηση του πελατολογίου τους το οποίο έχει ως συνέπεια να γίνονται περισσότερο επιρρεπείς και ευάλωτοι στις διοικήσεις των ελεγχόμενων εταιρειών και άρα μ' αυτό τον τρόπο να αμβλύνεται η ανεξαρτησία τους (Beattie and Fearnley, 1996; Beattie and Fearnley, 1998; Davis and Soo et al. 2000; Dopuch et al. 2001; Imhof, 2003; Ye, Carson et al. 2006; Fairchild, 2007; Firth, Oliver et al. 2010; Castarella and Johnston, 2013).

Από την άλλη οι ερευνητές που είναι υπέρ της μακροχρόνιας θητείας των ελεγκτών υποστηρίζουν ότι δεν επηρεάζεται η ανεξαρτησία τους από την μακροχρόνια αυτή σχέση αλλά αντίθετα όσο μεγαλύτερη είναι η θητεία των ελεγκτών, τόσο μεγαλύτερη είναι η ποιότητα ελέγχου. Επίσης υποστηρίζουν ότι η ίδια η αγορά από μόνη της έχει τείχη προστασίας για την ανεξαρτησία του ελεγκτή τόσο θεσμικά, όσο και οικονομικά, έτσι ώστε η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών να μην αναγκαία. Οι ερευνητές αυτοί είναι υπέρμαχοι της άποψης ότι η φήμη του ελεγκτή είναι αυτή που εξασφαλίζει την ελεγκτική τους ανεξαρτησία. Η καλή φήμη είναι αυτή που κάνει τους ελεγκτές να κερδίζουν υψηλές αμοιβές και να προσελκύουν πελάτες, βγάζοντας εκθέσεις υψηλής ποιότητας. (Arrunada and Candido, 1997; Geiger and Raghunandan, 2002; Myers and Myers, et al. 2003; Ghosh and Moon, 2004; Carcello and Nagy, 2004; Nagy, 2005; Chi and Huang et al. 2009; Bowlin and Hobson et al. 2012; Knauer and Gold et al. 2012).

4.2 Έρευνες υπέρ της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών

Ξεκινώντας την έρευνα μας από την μεριά όσων υποστηρίζουν την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών οι Beattie και Fearnley (1996), αναφέρουν ότι η οικονομική ύφεση που ξεκίνησε το 1989 σηματοδότησε την έναρξη για επανεξέταση των ελεγκτικών διαδικασιών που εφάρμοζαν οι εταιρείες και κυρίως τη διατήρηση ενός ελεγκτή. Το κόστος των ελεγκτικών εταιρειών ήταν υπέρογκο, γεγονός που οδήγησε, σε επανεξέταση της διατήρησης τους στην εταιρεία. Ωστόσο η εξουσία που παρέχονταν στον Διευθυντή της εκάστοτε εταιρείας να αλλάζει τον ελεγκτή στα πλαίσια της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών είχε ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση του ποιοτικού ελέγχου από την μια και από την άλλη έδινε σημαντική εξουσία στα Διευθυντικά στελέχη να κατευθύνουν τον έλεγχο με αποτέλεσμα να αποδυναμώνεται η εργασία και η αμεροληψία του ελεγκτή. Μια λύση στο πρόβλημα που πρότειναν οι παραπάνω ερευνητές για τον περιορισμό της απόλυτης εξουσίας των Διευθυντών ήταν η αλλαγή του ελεγκτή να απαιτεί έγκριση από τις ρυθμιστικές αρχές καθώς και να γίνεται κάθε τρία ή τέσσερα χρόνια.

Οι ίδιοι ερευνητές Beattie and Fearnley (1998), δύο χρόνια αργότερα μέσω ενός ερωτηματολογίου εξέτασαν τους παράγοντες που προκαλούν αλλαγή του ελεγκτή και αναφέρουν επιδράσεις που προέρχονται τόσο από οικονομικούς παράγοντες όσο και από άποψη συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα αναφέρεται ότι η αμοιβή είναι ο πιο σημαντικός και πιο συνηθισμένος λόγος αλλαγής του ελεγκτή. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι υπάρχει έντονη κινητικότητα ως προς την αλλαγή του ελεγκτή, σε πλήθος 109 επιχειρήσεων. Οι περισσότερες ήταν μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες προέβαλλαν ως βασικό επιχείρημα τις παροχές από τον ελεγκτή και τις ανάγκες τους, σε αντίθεση με τις μεγάλες οι οποίες επικαλέσθηκαν συγχωνεύσεις- εξαγορές και οικονομικό εξορθολογισμό. Από την παραπάνω έρευνα προκύπτει ότι υπάρχει έντονη κινητικότητα στην εναλλαγή των ελεγκτών και ο κύριος λόγος είναι ο οικονομικός. Συμφωνούν να ότι πρέπει να υπάρχει εναλλαγή, ώστε να αποδυναμώνεται η οικονομική εξάρτηση του ελεγκτή από τον ελεγχόμενο.

Οι ερευνητές Davis et al. (2000), εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας των ελεγκτών και την έκταση της διαχείρισης των εταιρικών κερδών. Εξέτασαν δηλαδή την σχέση ανάμεσα στην διάρκεια της θητείας του ελεγκτή με το μέγεθος των

προαιρετικών δεδουλευμένων και σφαλμάτων πρόβλεψης. Λέγοντας σφάλματα πρόβλεψης εννοούμε τις πραγματικές αποδοχές μείων τις προβλέψεις για τα κέρδη.

Κίνητρο για την μελέτη αυτή ήταν οι ανησυχίες που εξέφρασε η SEC, σχετικά με την διαχείριση των κερδών και την ανεξαρτησία του ελεγκτή. Σε μια έκθεσή της τεκμηριώθηκαν περισσότερες από 8000 παραβάσεις της ανεξαρτησίας σε 5 μεγάλες λογιστικές εταιρίες. Ο Γενικός Διευθυντής της SEC ανέφερε χαρακτηριστικά ότι «...αυτό ήταν όντως μια αφυπνιστική υπενθύμιση ότι οι επαγγελματίες ελεγκτές θα πρέπει να ανανεώσουν τη δέσμευσή τους ως προς την αρχή της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών» (Fardella Sec 2000a). Ομοίως αναμορφώσεις των εταιρικών κερδών τα τελευταία χρόνια έχουν χαρακτηριστεί από την SEC ότι συνέβαιναν με «ανησυχητική συχνότητα». Έτσι αυτά τα δυο θέματα της ανεξαρτησίας των ελεγκτών και της διαχείρισης των κερδών έχουν άμεση σχέση. Μάλιστα η SEC το 1998 παρακινήθηκε από τις ανησυχίες σχετικά με την ανεξαρτησία των ελεγκτών έλαβε μέτρα για να διορθώσει το πρόβλημα δημιουργώντας το Διοικητικό Συμβούλιο της ανεξαρτησίας προτύπων (Independence Standards Board –ISB) ορίζοντας νέους κανονισμούς που περιόριζαν τους τύπους των υπηρεσιών που οι ελεγκτικές εταιρίες μπορούσαν να προσφέρουν στους πελάτες τους. Επιπλέον η SEC άφησε να εννοηθεί ότι τα πρόσθετα μέτρα όπως η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών ήταν επικείμενα και ζήτησε έρευνα για τις επιπτώσεις της στην ανεξαρτησία των ελεγκτών.

Έτσι στην έρευνα τους οι Davis et al. (2000) εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της θητείας του ελεγκτή και της διαχείρισης των κερδών, παίρνοντας ένα δείγμα 855 επιχειρήσεων τη περίοδο 1981 έως 1998. Από τις εταιρίες αυτές 585 διατήρησαν τον ίδιο ελεγκτή, οι 200 άλλαξαν 2 ελεγκτές, οι 52 άλλαξαν 3 ελεγκτές, οι 6 άλλαξαν 4 ελεγκτές, 1 εταιρία άλλαξε 5 ελεγκτές, ενώ 2 εταιρίες άλλαξαν 6 ελεγκτές.

Από την έρευνα τους διαπιστώθηκε ότι τα ευρήματα τους συμβάλλουν στη βιβλιογραφία με 2 τρόπους. Πρώτον παρέχουν την πρώτη εμπειρική ένδειξη ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της θητείας του ελεγκτή και της διαχείρισης των κερδών, δεύτερον τα αποτελέσματα δείχνουν για το δείγμα και το χρόνο που εξετάζεται ότι οι εταιρίες των οποίων οι ελεγκτές έχουν μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στην εταιρία είναι πιο πιθανό τα προαιρετικά δεδουλευμένα να μειώνονται, δηλαδή οι διοικήσεις των ελεγχόμενων εταιρειών να μειώνουν τα κέρδη τους και να τα εμφανίζουν ως μελλοντικά, δηλαδή τα πραγματικά κέρδη να υπερβαίνουν τις προβλέψεις.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η μακροχρόνια θητεία των ελεγκτών μπορεί να επιτρέψει στις διοικήσεις των εταιριών να κάνουν εκτεταμένους λογιστικούς χειρισμούς αναφορικά με τα κέρδη της εταιρίας και κατά συνέπεια να βλάπτεται η ανεξαρτησία των ελεγκτών.

Με τους παραπάνω ισχυρισμούς συμφωνεί και η SEC, δηλαδή η μακροχρόνια θητεία των ελεγκτών τείνει να μειώνει την ανεξαρτησία τους, οπότε με τον περιορισμό της θητείας του ελεγκτή ενισχύεται ο βαθμός της ανεξαρτησίας του.

Οι Dopuch et al. (2001), ερευνούν τον τρόπο διαπραγμάτευσης μεταξύ πελάτη-ελεγχόμενου και ελεγκτή και καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι εταιρείες που δεν έχουν εναλλαγή στους ελεγκτές βρίσκονται σε μια φάση αδράνειας και εφησυχασμού σε αντίθεση με εκείνους που εναλλάσσουν τους ελεγκτές τους. Επιπλέον εάν οι σχέσεις μεταξύ ελεγκτή και εταιρείας δεν είναι καλές, ώστε να ενισχύεται ο σωστός έλεγχος, η εταιρεία γνωρίζει ότι πρέπει να γίνει αντικατάσταση του. Τα αποτελέσματα των οικονομικών καταστάσεων είναι πιο αξιόπιστα λόγω της μεγαλύτερης ανεξαρτησίας του ελεγκτή. Η παραπάνω έρευνα ωστόσο δεν ελέγχει την φήμη του ελεγκτή και κατά πόσο επηρεάζει στην εναλλαγή του.

Ο Imhoff (2003), στο άρθρο του με θέμα Accounting Quality Auditing and Corporate Governance, προτείνει για την ανεξαρτησία των ελεγκτών, την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών ανά τριετία με σκοπό να ενισχυθεί η ανεξαρτησία τους και ο ελεγκτής να μην βρίσκεται σε δίλημμα για την έκθεση ελέγχου αναφορικά με την απώλεια της εργασίας του, σε περίπτωση που αυτή δεν είναι σύμφωνη με την γνώμη διοίκηση της επιχείρησης. Ένα σημαντικό μειονέκτημα της εναλλαγής των ελεγκτών είναι η αύξηση του κόστους λόγω της έλλειψης εξοικείωσης με την ελεγχόμενη επιχείρηση. Το γεγονός αυτό όμως δεν αποτελεί σοβαρό επιχείρημα επειδή μπορεί να αντιμετωπισθεί και να αντισταθμιστεί με ένα περισσότερο αποτελεσματικό ελεγκτικό έργο που πραγματοποιείται και με την ποιότητα των ελεγκτών που έχουν αναλάβει το έργο αυτό. Επιπλέον η αύξηση του ελεγκτικού κόστους θα πρέπει να μεταφερθεί στους μετόχους γιατί στην πραγματικότητα με αυτό το τρόπο αυτοί θα διασφαλίζουν καλύτερα τα συμφέροντα τους με ένα πιο αξιόπιστο ελεγκτικό σύστημα και επομένως με περισσότερο αξιόπιστες οικονομικές καταστάσεις.

Ένα επιπλέον μειονέκτημα που προβάλλεται, χωρίς όμως να μπορεί να τεκμηριωθεί πλήρως είναι ότι κατά το πρώτο έτος που αναλαμβάνουν οι νέοι ελεγκτές,

ενδεχομένως ο έλεγχος να μην γίνεται σωστά και να υπάρχουν αποτυχίες. Το σενάριο αυτό όμως καταρρίπτεται από το γεγονός ότι υπάρχουν υψηλής τεχνολογίας υπηρεσίες οι οποίες είναι στην διάθεση των ελεγκτών όπως και γενικώς αποδεκτά πρότυπα ελεγκτικής (Generally Accepted Auditing Standards-GAAS) που σκοπό έχουν να παρέχουν στους ελεγκτές άριστη κατάρτιση και υψηλές αποδόσεις.

Οι εναλλαγή των ελεγκτών ανά τακτά χρονικά διαστήματα οδηγεί σε περιφρούρηση του ελεγκτικού έργου και κάνει τον ελεγκτή πιο προσεκτικό λόγω της βεβαιότητας που υπάρχει ότι μετά από αυτόν θα ακολουθήσει και άλλος έλεγχος από άλλο ελεγκτή. Βελτιώνει την ποιότητα του ελέγχου και κατά συνέπεια την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που παρέχεται μέσα από τις οικονομικές καταστάσεις. Σε περίπτωση που εντοπισθούν παραλήψεις από τον ίδιο θα δημιουργούνται σημαντικά προβλήματα με οικονομικές και ποινικές συνέπειες για τον ίδιο, επομένως η εναλλαγή των ελεγκτών ανά τακτά χρονικά διαστήματα κρίνεται απαραίτητη.

Τα σκάνδαλα που ξέσπασαν την προηγούμενη δεκαετία σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο, ήταν ικανά να θέσουν σε αμφισβήτηση τόσο την ανεξαρτησία του ελεγκτή όσο και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Η οικονομική εξάρτηση του ορκωτού ελεγκτή, η οικειότητα και οι διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται κατά την διάρκεια της θητείας του στην ελεγχόμενη εταιρεία εξασθενίζουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ποιότητα ελέγχου. Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα προβλήματα έχουν θεσπιστεί μέτρα όπως η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών, η απαγόρευση παροχής μη ελεγκτικών υπηρεσιών από τους ορκωτούς ελεγκτές κ.α.

Με αυτά τα προβλήματα ασχολήθηκαν οι ερευνητές Ye et al. (2006) και ιδιαίτερα με τους με τους παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση της ελεγχόμενης εταιρείας να αγοράσει μη ελεγκτικές υπηρεσίες από τον ορκωτό ελεγκτή, καθώς και άλλους παράγοντες όπως οικονομικούς και κοινωνικούς που επηρεάζουν την ανεξαρτησία των ελεγκτών. Στην έρευνά τους χρησιμοποιήθηκε αρχικά ένα δείγμα από 1238 εταιρίες αν και στη συνέχεια εξαιρέθηκαν οι 326 λόγω ελλειπών οικονομικών στοιχείων το έτος 2002. Οι εταιρίες αυτές ήταν εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών της Αυστραλίας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μετά το σκάνδαλο που ξέσπασε με την εταιρεία Enron, οπότε ήταν σε θέση να κρίνει καλύτερα γύρω από το θέμα της ανεξαρτησίας των ελεγκτών.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι όσο αυξάνει η διάρκεια της σχέσης μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενης εταιρείας τόσο η προθυμία της αγοράς μη ελεγκτικών υπηρεσιών γίνεται εντονότερη δηλαδή όσο περνά ο χρόνος, οι ελεγχόμενες εταιρίες θέλουν να αγοράζουν ακόμη περισσότερες μη ελεγκτικές υπηρεσίες. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι επιφυλάξεις που εκφράζουν οι ορκωτοί ελεγκτές για την ομαλή συνέχιση της ελεγχόμενης εταιρείας, εξαρτάται από το επίπεδο των μη ελεγκτικών υπηρεσιών που αγοράζει η ελεγχόμενη εταιρεία από την ελεγκτική εταιρεία, δηλαδή δημιουργείται σιγά σιγά μια εξάρτηση μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενου.

Το γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από την έρευνα των παραπάνω ερευνητών είναι ότι όσο μεγαλύτερη είναι η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών τόσο περισσότερο επιρρεπής είναι σε ηθελημένα σφάλματα και παραλήψεις και τόσο περισσότερο βλάπτεται η ανεξαρτησία τους. Η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, το επίπεδο των μη ελεγκτικών υπηρεσιών που παρέχουν και η ανεξαρτησία είναι τρία στοιχεία άμεσα συνδεδεμένα μεταξύ τους.

Μετά τα τελευταία εταιρικά σκάνδαλα που συνέβησαν επανήλθε στο επίκεντρο πολλών συζητήσεων η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών. Το ερώτημα που δημιουργήθηκε και απασχόλησε και τον ερευνητή Fairchild (2007), ήταν για το αν μια επιχείρηση θα πρέπει να αλλάζει τον ελεγκτή της σε τακτική βάση ή αν θα πρέπει να επιτρέπεται στον ελεγκτή να οικοδομήσει μια μακροχρόνια σχέση με τον πελάτη-ελεγχόμενη εταιρία.

Οι υποστηρικτές της υποχρεωτικής τακτικής εναλλαγής των ελεγκτών θεωρούν ότι μακροπρόθεσμα η σχέση μπορεί να δημιουργήσει μια φιλικότητα μεταξύ των μερών με αποτέλεσμα ο ελεγκτής να γίνεται όλο και πιο έτοιμος να κάνει τα «στραβά μάτια» σε ενδεχόμενες απάτες και διαθέσεις της διοίκησης. Από την άλλη, η αντίθετη άποψη ισχυρίζεται ότι μια μακροπρόθεσμη σχέση είναι ευεργετική, καθώς οι ελεγκτές χρειάζονται χρόνο για να αποκτήσουν εμπειρία στις επιχειρήσεις που ελέγχουν για να ανακαλύψουν τις απάτες, δηλαδή η τακτική αντικατάσταση του ελεγκτή μειώνει την ικανότητα του να ανιχνεύσει τις παρατυπίες.

Έτσι ο Fairchild (2007) δημιούργησε ένα ελεγκτικό μοντέλο αυτό του «Ανήθικου Manager» (The model with unethical manager). Αυτό το μοντέλο είναι ένα παιχνίδι που παίζεται ανάμεσα στο διευθυντή μιας εταιρίας και ένα ελεγκτή. Ο διευθυντής από τη μια είναι ο «ανήθικος» διότι θα πρέπει να πάρει μια απόφαση για το

αν θα πρέπει να διαπράξει την απάτη ή να ξεφύγει από αυτή. Και από την άλλη ο ελεγκτής είναι ο «ηθικός» ο οποίος θα πρέπει στην αρχή του ελέγχου να δείξει αν θα εκτελέσει ένα βασικό ή ένα πιο εκτεταμένο έλεγχο. Το επίπεδο του ελέγχου επηρεάζει την πιθανότητα να ανιχνευτεί η απάτη. Μετά το πέρας του ελέγχου ο ελεγκτής αποφασίζει αν θα εκδώσει έκθεση με επιφύλαξη ή όχι.

Το παιχνίδι αυτό είναι μια θεωρητική προσέγγιση στην οποία συμμετέχουν στρατηγικά 2 παίκτες, ο ελεγκτής και ο ελεγχόμενος πελάτης, λαμβάνοντας και οι 2 υπόψη τους, τις προσδοκίες που έχει ο ένας για το άλλο πριν αποφασίσουν να ενεργήσουν. Για να βρίσκεται σε ισορροπία το παιχνίδι, οι προσδοκίες των ενεργειών του ενός παίχτη για το άλλο είναι σωστές και οι δράσεις του κάθε παίχτη για τον άλλο σχηματίζουν μια καλύτερη απάντηση. Το παιχνίδι αποτελείται από μια κίνηση για το διευθυντή, που ακολουθείται από 2 κινήσεις του ελεγκτή. Πρώτον ο διευθυντής αποφασίζει να διαπράξει απάτη ή όχι, αλλά ο ελεγκτής δεν μπορεί να τηρήσει την απόφαση αυτή. Στη συνέχεια ο ελεγκτής αποφασίζει να εκτελέσει ένα βασικό ή ένα πιο δαπανηρό και εκτεταμένο έλεγχο. Αν ο διαχειριστής έχει διαπράξει απάτη, ο έλεγχος αποκαλύπτει την απάτη με μια ορισμένη πιθανότητα. Τέλος ο ελεγκτής αποφασίζει εάν πρέπει να εκδώσει μια έκθεση με επιφύλαξη ή χωρίς επιφύλαξη.

Ο Fairchild (2007) με το μοντέλο αυτό της θεωρίας των παιγνίων κατέληξε σε 2 αλληλοσυγκρουόμενα συμπεράσματα. Από τη μία μεριά όσο αυξάνει η θητεία του ελεγκτή τόσο πιο εύκολο είναι για αυτόν να εντοπίσει την απάτη, το οποίο σταδιακά μειώνει τα κίνητρα της απάτης. Από την άλλη όσο αυξάνει η θητεία του ελεγκτή σε μία εταιρία, η σχέση διοίκησης και ελεγκτής γίνεται πιο στενή, με αποτέλεσμα μετά από μια προτροπή της διοίκησης να κάνει τα «στραβά μάτια» σε πιθανές παραποιήσεις οικονομικών καταστάσεων.

Ο Fairchild (2007) τέλος καταλήγει ότι όταν ο ελεγκτής φτάσει στο επίπεδο να μην μπορεί να ανακαλύψει την απάτη, εξαιτίας της στενής σχέσης που έχει αποκτήσει με την ελεγχόμενη εταιρία, είναι σωστό να γίνεται υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιριών, διαφορετικά χάνεται η ανεξαρτησία και η αντικειμενικότητα του ελεγκτή, οπότε μειώνεται και η ποιότητά του ελέγχου.

Οι Firth et al. (2010), εξετάζουν πως η υποχρεωτική αλλαγή των ελεγκτών επηρεάζει την ποιότητα του ελέγχου χρησιμοποιώντας την περίπτωση της Κίνας. Στο άρθρο με αφορμή το σκάνδαλό της Enron, μετά από το οποίο εντάθηκε η ανησυχία για

εναλλαγή των ελεγκτών, αναλύει τα χαρακτηριστικά της οικονομίας της Κίνας, λόγω της αναπτυσσόμενης οικονομίας και των θεσμικών χαρακτηριστικών της. Η οικονομία της Κίνας παρέχει την ευκαιρία να αναλυθεί η εναλλαγή των ελεγκτών σε επίπεδα όπως εταίρος έναντι επιχείρησης και προαιρετική έναντι υποχρεωτικής. Τα ευρήματα από την ανάλυση του άρθρου δείχνουν ότι η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών έχει θετικά αποτελέσματα σε περιοχές με ασθενές νομικό πλαίσιο, ωστόσο αυτό δεν μπορεί να τεκμηριωθεί απόλυτα και παραμένει ως στοιχείο για περαιτέρω έρευνα και καταλήγουν ότι σε κάθε περίπτωση η εναλλαγή του ελεγκτή πρέπει να εξετάζεται κατά περίπτωση.

Το άρθρο των Casterella και Jonhston (2013), εξετάζει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα από την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών. Η έρευνα στηρίζεται στην υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών. Συνολικά αναλύονται 24 έρευνες από τις οποίες οι 11 τάσσονται υπέρ της υποχρεωτικής εναλλαγής και οι 13 κατά. Η έρευνα αυτή διαχωρίζει την βιβλιογραφία που χρησιμοποιείται σε δύο μέρη, το πρώτο μέρος εστιάζει στην διάρκεια της θητείας του ελεγκτή σε σχέση με την ποιότητα του ελέγχου σε περιπτώσεις που η αλλαγή του ελεγκτή είναι προαιρετική και όχι υποχρεωτική και η δεύτερη σε περιπτώσεις υποχρεωτικής εναλλαγής. Τα συμπεράσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι έρευνες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα δεν μπορούν να καταλήξουν σε ένα ασφαλές συμπέρασμα για την εναλλαγή των ελεγκτών εξαιτίας της διαφοροποίησης των δεδομένων από εταιρία σε εταιρία. Για να ληφθεί ένα ασφαλές συμπέρασμα θα πρέπει να εστιάσουμε μόνο στην υποχρεωτική εναλλαγή και να αποφύγουμε να ερευνήσουμε ως προς την προαιρετική.

4.3 Έρευνες υπέρ της μακροχρόνιας θητείας των ορκωτών ελεγκτών

Οι επόμενες έρευνες που ακολουθούν είναι κατά της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών και υπέρ της μακροχρόνιας θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Τους ερευνητές αυτούς, τους έχει απασχολήσει το τι σχέση υπάρχει πραγματικά μεταξύ της μακροχρόνιας θητείας των ελεγκτών και των προαιρετικών δεδουλευμένων ή των αποκλίσεων των προϋπολογισμένων κερδών ή τέλος το κόστος δανεισμού.

Οι Argunada και Candido (1997), εξέτασαν την εναλλαγή των ορκωτών λογιστών ελεγκτών, το οποίο θέτει ως απαίτηση η ΕΕ, σε σχέση με το κόστος και την

ανεξαρτησία τους. Σύμφωνα με τα ευρήματα του ελέγχου τους η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών οδηγεί σε αύξηση του κόστους αλλά και σε λιγότερα κίνητρα για ανεξάρτητη συμπεριφορά καθώς επίσης και στην μείωση του ανταγωνισμού. Η αύξηση του κόστους προέρχεται από την υποχρεωτική εναλλαγή η οποία έχει σημαντικό κόστος για την επιχείρηση αλλά και από την έλλειψη ανταγωνισμού οποία οδηγεί στο καταμερισμό των ελεγκτικών εταιρειών και δημιουργεί συμπαιγνίες. Ένα επίσης σημαντικό μειονέκτημα της υποχρεωτικής αλλαγής είναι ότι οι ελεγκτές δεν επενδύουν σημαντικά στην εταιρεία που ελέγχουν διότι σε τακτά χρονικά διαστήματα αναγκάζονται να αποχωρούν και στην ουσία να ακυρώνουν την όποια εργασία έχουν κάνει. Ένα επιπλέον σημαντικό μειονέκτημα της εναλλαγής των ελεγκτών είναι ότι η έκθεση ελέγχου θα πρέπει να ακολουθεί τις προηγούμενες εκθέσεις ελέγχου οι οποίες επηρεάζουν την γνώμη του. Η έρευνα έχει καταλήξει σε πέντε βασικά συμπεράσματα πρώτον η υποχρεωτική εναλλαγή ελεγκτών προσδιορίζει την συμπεριφορά του ελεγκτή και της ελεγχόμενης εταιρείας και σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ τους οδηγούνται σε μακροχρόνια διαμάχη. Δεύτερον οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ των ελεγκτών και των εταιρειών είναι αρκετά δαπανηρές. Τρίτον, η ανεξαρτησία του ελεγκτή έχει μελετηθεί μόνο ως προς τον ορισμό του σε ένα θεωρητικό πλαίσιο με αυστηρούς κανόνες σύμφωνα με το πλαίσιο το οποίο έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Τέταρτον, η εξάρτηση που υπάρχει μεταξύ της μη υποβολής εκθέσεων από μέρος των ελεγκτών, την φήμη της επιχείρησης και την δομή της αγοράς βρίσκεται σε συνεχή βελτίωση χωρίς όμως να υπάρχουν σημαντικά αποτελέσματα. Και τέλος με ένα πιο χαλαρό σύστημα ελέγχου μπορεί να βελτιωθεί η εικόνα της αγοράς και να οδηγήσει σε αύξηση των επενδύσεων και σε αύξηση του κέρδους για την οικονομία.

Με αφορμή το αίτημα της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς για έρευνα, όσον αφορά τη σχέση μεταξύ της θητείας του ελεγκτή και τις αποτυχίες ελέγχου, οι ερευνητές Geiger και Raghunandan (2002) αντιμετώπισαν το θέμα αυτό εξετάζοντας τις εκθέσεις ελέγχου για ένα δείγμα εταιρειών πριν εισέρθουν σε πτώχευση κατά το διάστημα 1996-1998. Τα ευρήματα της έρευνας τους έδειξαν ότι η θητεία των ελεγκτών σχετίζεται με υψηλότερη ποιότητα όταν είναι μεγαλύτερης διάρκειας παρά όταν είναι μικρή η διάρκεια της θητείας τους. Τα αποτελέσματα της έρευνας τους δεν υποστηρίζουν τα επιχειρήματα εκείνων που προτείνουν την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών και δείχνουν ότι, σε αντίθεση με τις ανησυχίες που εκφράστηκαν από την Επιτροπή

Κεφαλαιαγοράς, υπάρχει μια αντίστροφη σχέση μεταξύ της θητείας του ελεγκτή και των αποτυχιών των ελεγκτικών εκθέσεων.

Τους ερευνητές Myers et al. (2003) τους απασχόλησε επίσης το θέμα της υποχρεωτικής ή μη εναλλαγής των ελεγκτικών εταιρειών και η επίδραση που θα έχει στην ανεξαρτησία και την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Οι ερευνητές αυτοί θέλησαν να εξετάσουν τη σχέση της ποιότητας μεταξύ των χρηματοοικονομικών πληροφοριών και των κερδών χρησιμοποιώντας ως δείκτη μέτρησης την διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Στην ερευνά τους δηλαδή το βασικό κριτήριο ήταν η ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το διάστημα 1988-2000 και περιελάμβανε 1020 εταιρίες στις οποίες η διάρκεια της συνεργασίας μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενης εταιρίας ήταν μεγαλύτερη των πέντε ετών. Οι υποθέσεις που έκαναν ήταν οι εξής:

H1: Όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου μειώνεται.

H2 : Όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου αυξάνεται.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι όσο μεγαλύτερη είναι η θητεία των ορκωτών ελεγκτών τόσο βελτιώνεται η ποιότητα του ελέγχου. Επίσης η έρευνα έδειξε ότι όσο αυξάνεται η θητεία των ελεγκτών, τα δημοσιευμένα κέρδη βελτιώνονται. Τέλος οι ερευνητές αυτοί κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η ποιότητα του ελέγχου δεν κινδυνεύει από την διάρκεια της θητείας των ελεγκτών και δεν συντρέχει λόγος ύπαρξης ενός συστήματος υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτών.

Τους ερευνητές Ghosh και Moon (2004) τους επηρέασε επίσης η αύξηση των λογιστικών παρατυπιών και πως αυτές σχετίζονται με τη διάρκεια της θητείας του ελεγκτή, την ανεξαρτησία και τη ποιότητα ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα η μελέτη τους επικεντρώθηκε στο πως οι επενδυτές και διαμεσολαβητές πληροφοριών αντιλαμβάνονται τη θητεία του ελεγκτή.

Χρησιμοποιώντας τους συντελεστές των κερδών, ανέλυσαν κατά πόσο οι επενδυτές αντιλαμβάνονται τα κέρδη της ποιότητας και τι σχέση έχουν με τη θητεία του ελεγκτή. Εξέτασαν κατά πόσο η θητεία του ελεγκτή επηρεάζει τη σχέση μεταξύ κερδών και (α) ταξινομήσεις των αποθεματικών (β) πιστοληπτική ικανότητα και (γ) προβλέψεις για τα κέρδη των αναλυτών.

Πρωταρχικός στόχος των αναλυτών ήταν να παρέχουν γνώσεις σε οποιεσδήποτε αλλαγές της αξιοπιστίας των αναφερόμενων κερδών με την παρατεταμένη θητεία των ελεγκτών. Δίνουν έμφαση στις αντιλήψεις της κεφαλαιαγοράς για την ανεξαρτησία και τη ποιότητά του, οι οποίες είναι σύμφωνες με το εννοιολογικό πλαίσιο του Χρηματοπιστωτικού Συμβουλίου Λογιστικών Προτύπων (Financial Accounting Standards Board's - FASB) και τις αρχές ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Σύμφωνα με την δήλωση της Νο 1 Χρηματοοικονομικής Λογιστικής Αρχής (Statement of Financial Accounting Concepts – SFAC No 1) “Οι οικονομικές καταστάσεις ελέγχονται από ανεξάρτητους λογιστές με σκοπό την ενίσχυση της εμπιστοσύνης της αξιοπιστίας τους”. Επειδή τις οικονομικές καταστάσεις τις χρησιμοποιούν περισσότερο οι οικονομικοί αναλυτές, δίνουν περισσότερο έμφαση στην μακροχρόνια θητεία των ελεγκτών γιατί αισθάνονται περισσότερο ασφαλείς. Βασίζονται περισσότερο σε αυτές τις λογιστικές καταστάσεις γιατί θεωρούν ότι οι πληροφορίες είναι πιο αξιόπιστες, αφού ο ελεγκτής διαθέτει μεγαλύτερη εμπειρία στην ίδια εταιρία, οπότε βελτιώνεται η ανεξαρτησία τους και η ποιότητα του ελέγχου τους. Οι Ghosh και Moon (2004) συμπεραίνουν ότι όλοι οι συμμετέχοντες στην αγορά κεφαλαίου δίνουν μεγάλη έμφαση στη διάρκεια της θητείας του ελεγκτή η οποία επηρεάζει άμεσα και την ποιότητα ελέγχου.

Γενικά οι Ghosh και Moon (2004) ανέλυσαν τις αντιλήψεις τριών κυρίως χρηστών των ελεγμένων οικονομικών καταστάσεων: Των επενδυτών, των ανεξάρτητων οργανισμών αξιολόγησης και των χρηματοοικονομικών αναλυτών. Όλοι οι παραπάνω χρήστες συγκλίνουν στο ίδιο αποτέλεσμα, θεωρούν ότι οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις και τα πραγματοποιηθέντα κέρδη θεωρούνται πιο αξιόπιστα όταν οι εταιρίες υποστηρίζονται μακροχρόνια από τον ίδιο ελεγκτή. Αντιλαμβάνονται τα κέρδη της ποιότητας ότι βελτιώνονται όταν αυξάνεται η θητεία του ελεγκτή. Σε γενικές γραμμές τα περισσότερα από τα αποτελέσματα τους είναι συνεπή με την υπόθεση ότι ελεγμένες οικονομικές καταστάσεις και ιδίως αυτές που ανέφεραν κέρδη γίνονται αντιληπτές ως πιο αξιόπιστες για τις επιχειρήσεις με ελεγκτές με μεγαλύτερη θητεία.

Τέλος η μελέτη τους δείχνει ότι η επιβολή υποχρεωτικών ορίων για την διάρκεια της σχέσης ελεγκτή – πελάτη ενδέχεται να επιβάλλει ακούσια κόστος για τους συμμετέχοντες στην αγορά κεφαλαίων. Τα αποτελέσματα χωρίς όρια θητείας ελεγκτή δεν μπορεί να εφαρμόζεται σε ένα καθεστώς με την υποχρεωτική εναλλαγή των

ελεγκτών, διότι τα κίνητρα για τους ελεγκτές και τις ελεγχόμενες εταιρίες μπορεί να διαφέρουν μεταξύ των δυο καθεστώτων.

Ο νόμος S – O (2002) απαίτησε ο Γενικός Ελεγκτής των Η.Π.Α. να μελετήσει τις δυνητικές επιπτώσεις που δημιουργούνται από την υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών. Μάλιστα το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (General Accounting Office – G.A.O., 2003) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «...η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών μπορεί να μην είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να ενισχυθεί η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών». Ωστόσο η (G.A.O. 2003) υποδηλώνει επίσης ότι η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτικών γραφείων μπορεί να είναι απαραίτητη αν οι απαιτήσεις από το νόμο S-O δεν οδηγήσουν τελικά στη βελτίωση της ποιότητας ελέγχου. Έτσι, εξακολουθεί να υπάρχει έντονο ενδιαφέρον από τις ρυθμιστικές αρχές, τους φορείς χάραξης πολιτικής και των μεγάλων θεσμικών επενδυτών η σχέση μεταξύ θητείας του ελεγκτή και διαφόρων μέτρων για την ποιότητα ελέγχου.

Το ζήτημα της υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτικών εταιριών είναι αρκετά αμφιλεγόμενο με ισχυρές απόψεις και από τις δυο πλευρές. Αυτό απασχόλησε και τους ερευνητές Carcello and Nagy (2004) και κέντρισε περισσότερο το ενδιαφέρον τους να ασχοληθούν με αυτό το θέμα, ειδικά μετά την απόφαση του Κογκρέσου των Η.Π.Α. να εφαρμόσει την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών.

Οι Carcello και Nagy στο άρθρο τους μνημονεύουν ερευνητές που εξέτασαν το ίδιο θέμα και επιβεβαιώνεται η διχογνωμία αυτή. Έτσι οι Geiger και Raghunandan (2002), ο Johnson et al. (2002), ομοίως οι Ghosh και Moon (2003) και τέλος ο Myers et al. (2003) είναι υπέρμαχοι της μακροχρόνιας θητείας των ελεγκτών. Από την άλλη οι ερευνητές Davis et al. (2003), Casterella et al.(2002) είναι κατά της μακροχρόνιας θητείας των ελεγκτών.

Έτσι οι Carcello και Nagy πήραν ένα δείγμα που αποτελούνταν από 267 επιχειρήσεις την περίοδο 1990 – 2001, από τις οποίες τελικά έμειναν 104 σαν δείγμα. Οι υπόλοιπες αποσύρθηκαν γιατί παρουσίαζαν λανθασμένα στοιχεία. Το λογιστικό μοντέλο παλινδρόμησης βασίστηκε στις εξής υποθέσεις:

H1: Η ψευδής χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι πιο πιθανή να συμβεί στη βραχυχρόνια θητεία του ελεγκτή, η οποία είναι 1- 3 χρόνια παρά στη μέση θητεία που είναι 4 - 8 χρόνια.

H2: Η ψευδής χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι πιο πιθανό να συμβεί στη μακροχρόνια θητεία του ελεγκτή που είναι 9 χρόνια και πάνω παρά στη μέση θητεία που είναι 4 – 8 έτη.

Το συμπέρασμα από την έρευνα των Carcello – Nagy είναι ότι η ψευδής χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι πιο πιθανό να συμβεί όταν η θητεία του ελεγκτή είναι 3 χρόνια ή και λιγότερο. Τα αποτελέσματα τους μας δείχνουν ότι η απάτη είναι πιο πιθανό να συμβεί τα πρώτα χρόνια της σχέσης ελεγκτή – πελάτη και προτείνουν ότι η μακροχρόνια θητεία ελεγκτή δεν είναι προβληματική και μπορεί να δώσει μόνο θετικά αποτελέσματα.

Σε μεταγενέστερη έρευνα ο Nagy (2005) υποστηρίζει ότι πράγματι η μακροχρόνια θητεία των ελεγκτών δεν μειώνει την ποιότητα του ελέγχου και την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή. Τα αποτελέσματα όμως των ερευνών αναφορικά με την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν άμεσα επειδή η αλλαγή των ελεγκτών έχει γίνει σε εθελοντική βάση.

Ο Nagy εξέτασε πρώην πελάτες της Arthur Andersen η οποία έκλεισε λόγω του σκανδάλου και οι πελάτες αναγκάστηκαν να αλλάξουν εταιρεία. Το αποτέλεσμα της έρευνας έδειξε ότι υπάρχει μια αρνητική σχέση ανάμεσα στα προαιρετικά δεδουλευμένα έσοδα μικρών κυρίως εταιρειών και στους πρώην πελάτες της Arthur Andersen. Το συμπέρασμα από την έρευνα αυτή είναι ότι η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών συνδέεται με μια μείωση στα προαιρετικά δεδουλευμένα έσοδα, όταν οι πελάτες των ελεγκτικών εταιρειών είναι μικρές εταιρείες και έχουν περιορισμένη διαπραγματευτική ικανότητα.

Οι Chi et al. (2005) ασχολήθηκαν με την αποτελεσματικότητα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών στην προσπάθεια αναβάθμισης της ποιότητας ελέγχου των εταιριών, χρησιμοποιώντας στοιχεία από την Ταϊβάν. Μετά την κατάρρευση των μεγάλων εταιριών Enron και Worldcom καθώς και τις ανησυχίες στην εταιρική χρηματοοικονομική πληροφόρηση, τα 2 μεγάλα χρηματιστήρια της Ταϊβάν ενέκριναν ένα σύνολο κανόνων τον Απρίλιο του 2003 που απαιτούσαν την υποχρεωτική εναλλαγή ελεγκτικών εταιριών για όλες τις εισηγμένες εταιρίες. Οι κανόνες αυτοί τέθηκαν σε πλήρη εφαρμογή το 2004, ενώ τα προηγούμενα 2 εξάμηνα του 2003 κρίθηκαν ως μεταβατική περίοδο.

Οι ερευνητές αυτοί μελέτησαν τη σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας του ορκωτού ελεγκτή και της ποιότητας του λογιστικού ελέγχου. Χρησιμοποίησαν ένα δείγμα από 1022 εισηγμένες εταιρίες στο χρηματιστήριο της Ταϊβάν, αλλά χρησιμοποιήθηκαν τελικά 998, επειδή 21 είχαν ελλιπή στοιχεία ελέγχου και 3 με μη φορολογικό έτος.

Η έρευνα τους βασίστηκε στις εξής υποθέσεις:

H1: Η ποιότητα του ελέγχου των εταιριών των οποίων οι ελεγκτές υποχρεωτικά εναλλάσσονται είναι υψηλότερη από την ποιότητα του ελέγχου των εταιριών των οποίων οι ελεγκτές δεν εναλλάσσονται.

H2: Οι αντιλήψεις των επενδυτών για την ποιότητα ελέγχου των εταιριών είναι υψηλότερη σε εταιρίες που οι ορκωτοί ελεγκτές εναλλάσσονται υποχρεωτικά παρά στις εταιρίες που δεν είναι υποχρεωτική η εναλλαγή.

Η μέθοδος που χρησιμοποίησαν βασίστηκε στη σύγκριση ανάμεσα στο δείγμα και στις εταιρίες των ετών 2003 και 2004. Πρώτα σύγκριναν το δείγμα με εταιρίες του 2004 που δεν ήταν υποχρεωμένες στην εναλλαγή των ελεγκτών και το αποτέλεσμα έδειξε ότι δεν υπήρχε καμία απολύτως διαφορά στη ποιότητα του ελέγχου. Δεύτερον, συγκρίνανε το αρχικό δείγμα με εταιρίες του 2003. Το αποτέλεσμα έδειξε ότι η ποιότητα του ελέγχου στο αρχικό δείγμα είναι χαμηλότερη σε σχέση με το 2003 που οι ελεγκτές δεν εναλλάσσονται στις εταιρίες.

Από τις παραπάνω συγκρίσεις οι ερευνητές κατέληξαν στα εξής συμπεράσματα: Πρώτον, η ποιότητα του ελέγχου των εταιριών που υπόκεινται σε υποχρεωτική εναλλαγή το 2004 είναι υψηλότερη από εκείνη του ελέγχου των εταιριών που δεν υπόκεινται σε υποχρεωτική εναλλαγή. Δεύτερον, η ποιότητα του ελέγχου για εταιρίες των οποίων οι ελεγκτές υποχρεωτικά εναλλάσσονται το 2004 είναι χαμηλότερη σε σχέση με πριν ένα χρόνο. Τρίτον, η ποιότητα του ελέγχου των εταιριών που υπόκεινται σε υποχρεωτική εναλλαγή το 2004 διακρίνεται από την ποιότητα ελέγχου των εταιριών πριν από το 2003 που κατά τα έτη αυτά η εναλλαγή των ελεγκτών δεν ήταν υποχρεωτική.

Τα ευρήματα με βάση τα δεδομένα της Ταϊβάν όσον αφορά την επίδραση από την υποχρεωτική εναλλαγή ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του ελέγχου είναι περιορισμένη. Επίσης η υποχρεωτική εναλλαγή μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα ελέγχου αρνητικά, αφού οι ελεγκτές απαιτούν χρόνο για νέους ελέγχους με ειδικές

γνώσεις και εμπειρία για κάθε εταιρία. Τέλος οι επενδυτές πιστεύουν ότι η ποιότητα του ελέγχου δεν επηρεάζεται από την υποχρέωση των εταιριών να εναλλάσσουν τους ελεγκτές. Οι Chi et al. (2009) δεν θεωρούν ότι η ποιότητα του ελέγχου βελτιώνεται με την υποχρεωτική εναλλαγή.

Οι Bowlin et al. (2012), εξετάζουν τις εκδοχές της εναλλαγής των ελεγκτών με αφορμή τα τελευταία σκάνδαλα και την οικονομική κρίση. Εξετάζουν τα οφέλη από την διατήρηση του ίδιου ελεγκτή και διαχωρίζουν την έρευνα τους σε σχέση με κριτήριο την ειλικρίνεια των στελεχών των επιχειρήσεων που ελέγχουν. Θεωρούν προσόν για ένα ελεγκτή να μπορεί να παραμείνει σε μια επιχείρηση και να αξιολογήσει την εντιμότητα της διοίκησης και να παράγει ποιοτικό ελεγκτικό έργο. Σε περιπτώσεις εναλλαγής οι ελεγκτές δίνουν βαρύτητα στο ελεγκτικό έργο με σκοπό να γνωρίσουν την εταιρεία την οποία ελέγχουν λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης και όχι στο ελεγκτικό έργο, οπότε μειώνεται η ποιότητα του ελέγχου. Ενώ σε περιπτώσεις που υπάρχει εμπιστοσύνη στην διοίκηση, οι ελεγκτές δίνουν περισσότερη βαρύτητα στο ελεγκτικό τους έργο με αποτέλεσμα τον ποιοτικό έλεγχο.

Η έρευνα εστιάζει στο μοντέλο της σχέσης ελεγκτή και πελάτη με περιοχές έρευνας την ποιότητα της έρευνας, την εμπιστοσύνη και κατά συνέπεια την αξιόπιστη χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Κύριο στοιχείο που προκύπτει είναι ότι η εναλλαγή των ελεγκτών εστιάζει στην υποψία για μη έντιμη συμπεριφορά από μέρους των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται η ποιότητα του ελέγχου. Επιπλέον προκύπτει ότι η δυνατότητα των ελεγκτών να έχουν επαφές με τους πελάτες της επιχείρησης που ελέγχουν, βελτιώνει την ποιότητα του ελέγχου.

Σύμφωνα με τους Ewelt-Knauer et al. (2012), οι απόψεις για την ανεξαρτησία ή μη του ελεγκτή δίστανται και δεν υπάρχει κάποια που να υπερισχύει, βάση των ερευνών που αναπτύσσονται στο συγκεκριμένο άρθρο. Αναλύονται τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών, τα οποία δείχνουν ότι η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών δημιουργεί καλύτερης ποιότητας ελέγχους καθώς περιορίζει την οικειότητα του ελεγκτή με την εταιρεία και ενισχύει την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Αντίθετα, άλλες έρευνες δείχνουν ότι η εναλλαγή των ελεγκτών είναι επιζήμια για τις επιχειρήσεις και αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι δεν αναπτύσσεται σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενου ώστε να γίνεται ουσιαστικός έλεγχος. Υπάρχει κίνδυνος να αξιολογηθούν τα ευρήματα με

σχετική επιείκεια και να μην ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Τέλος είναι δυνατό να υπάρχει μια αύξηση του κόστους των ελεγκτικών εργασιών λόγω της δυσκολίας προσαρμογής στα νέα δεδομένα της κάθε επιχείρησης εξαιτίας της σύντομης θητείας του ελεγκτή.

Το συμπέρασμα της παραπάνω μελέτης είναι ότι παρά το γεγονός της ανεξαρτησίας του ελεγκτή και της ποιότητας του ελέγχου, η έλλειψη της γνώσης του πελάτη και η προσαρμογή σε νέο περιβάλλον αποτελούν ένα πολύ δαπανηρό εγχείρημα το οποίο θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη πριν την εφαρμογή της υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτών. Οι ερευνητές αυτοί είναι περισσότερο υπέρ της μακροχρόνιας θητείας των ελεγκτών.

4.4 Τι σύστημα ακολουθούν διάφορες χώρες παγκοσμίως σχετικά με την υποχρεωτική ή μη εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών

Η υποχρεωτική ή μη εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών έχει γίνει θέμα σε όλες σχεδόν τις χώρες παγκοσμίως και σε όλες τις οργανώσεις και φορείς που είναι υπεύθυνοι για την ανεξαρτησία των ελεγκτών. Παγκοσμίως δεν υπάρχει ταύτιση απόψεων, αφού υπάρχουν επιχειρήματα και από τις δυο πλευρές που τάσσονται υπέρ ή κατά μιας υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών. Στις επόμενες παραγράφους παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει σε διάφορες χώρες σύμφωνα με το άρθρο των Cameran et al. (2005).

Στην Ιταλία σήμερα εφαρμόζεται η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών. Από το 2005 ο νόμος προβλέπει δετή θητεία με ανανέωση μία μόνο φορά, δηλαδή η θητεία της ελεγκτικής εταιρείας μπορεί να φτάσει τα 12 χρόνια. Στην Ιταλία ο νόμος της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών εφαρμόζεται ήδη από το 1975 και είχε επιβληθεί αρχικά στις εισηγμένες εταιρίες. Με την πάροδο των τελευταίων 30 ετών επεκτάθηκε και σε άλλες εταιρίες (π.χ. ασφάλειες ζωής, ασφαλίσεις ζημιών κ.α. και προέβλεπε τη θητεία της ελεγκτικής εταιρείας στα 3 χρόνια με 2 ανανεώσεις, δηλαδή η μέγιστη διάρκεια της ελεγκτικής εταιρείας ανερχόταν στα 9 χρόνια.

Στη Βραζιλία, επίσης εφαρμόζουν το σύστημα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών από το 2001. Αρχικά θεσπίστηκε για τις τράπεζες αφού λίγο πριν είχαν καταρρεύσει οι δυο μεγαλύτερες τράπεζες της. Στην συνέχεια μετά από 3 χρόνια

εφαρμόστηκε και για τις εισηγμένες εταιρείες. Στη Βραζιλία τους ενδιαφέρει περισσότερο η εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών και όχι τόσο των ελεγκτών. Έτσι η διάρκεια της θητείας είναι 5 χρόνια και για να ξαναελεγκτεί η ίδια εταιρεία θα πρέπει να περάσουν 3 χρόνια.

Στην Νότιο Κορέα ισχύει το σύστημα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών από το 2006. Η μέγιστη διάρκεια ζωής είναι τα 6 χρόνια και ξεκίνησε από το 2006 περιλαμβάνοντας εταιρείες που ήταν εισηγμένες στο χρηματιστήριο αξιών της Κορέας. Από το σύστημα αυτό εξαιρέθηκαν: (α) οι ξένες εταιρίες επενδύσεων, οι οποίες είναι θυγατρικές αλλοδαπών μητρικών εταιριών, όπως ορίζεται από τους νόμους της χώρας και οι οποίες προτίθενται να διορίσουν τους ίδιους ελεγκτές με τη μητρική (β) εταιρίες που είναι εισηγμένες σε ξένο νόμισμα (Nyse, Nasdaq, London Stock Exchange).

Στη Σιγκαπούρη και Ινδία ισχύει το σύστημα της υποχρεωτικής εναλλαγής μόνο για συγκεκριμένες εταιρίες. Ειδικότερα το Μάρτιο του 2002, η Νομισματική Αρχή της Σιγκαπούρης δήλωσε ότι οι τράπεζες που έχουν συσταθεί εκεί δεν θα πρέπει να ορίζουν τους ίδιους ελεγκτές για περισσότερο από 5 εταιρικές χρήσεις. Η απαίτηση αυτή δεν ισχύει για τις ξένες τράπεζες που λειτουργούν στη χώρα. Όσον αφορά την Ινδία η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών ισχύει για τις τράπεζες κάθε 4 χρόνια, ομοίως για τις εταιρίες ασφάλισης και τις κυβερνητικές επιχειρήσεις. Για τις υπόλοιπες εισηγμένες εταιρίες που υπόκεινται στο Διοικητικό Συμβούλιο Κεφαλαιαγοράς (Securities and Exchange Board), η εναλλαγή δεν είναι υποχρεωτική.

Στην Αυστρία ο νόμος προβλέπει την εναλλαγή των ελεγκτών κάθε 6 χρόνια και ισχύει από το 2004. Για να ξαναελεγκτεί η ίδια εταιρεία θα πρέπει να παρέλθει μια τριετία.

Στην Ισπανία η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών εφαρμόστηκε από το 1988 έως και το 1995 και μπορούσε να διαρκέσει από 3 μέχρι 9 έτη. Στη συνέχεια η πολιτική αυτή καταργήθηκε το Μάρτιο του 1995 και οι ορκωτοί ελεγκτές μπορούσαν να ανανεώνουν την θητεία τους κάθε ένα χρόνο. Το 2002 εφαρμόστηκε η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών κάθε 7 έτη, η οποία στην συνέχεια θα πρέπει να αντικαθίστανται από άλλη ελεγκτική εταιρεία.

Στις Η.Π.Α. όπως έχουμε αναφέρει και σε προηγούμενα κεφάλαια, ισχύει ο νόμος Sarbans-Oxley από το 2002, ο οποίος λέει ότι οι ορκωτοί ελεγκτές θα πρέπει να εναλλάσσονται μετά την πάροδο 5 ετών.

Τέλος στην Ελλάδα ισχύει ο Νόμος 3693/2008 με το άρθρο 38 παρ.2, που λέει ότι ο νόμιμος ελεγκτής δεν μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες περισσότερο από 5 συνεχή έτη και να επαναλάβει τα καθήκοντα του μετά την παρέλευση 2 ετών. Ο κύριος εταίρος του ελεγκτικού γραφείου δεν μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του περισσότερο από τέσσερα συνεχή έτη. Σύμφωνα με το Νόμο αυτό ο νόμιμος ελεγκτής ή ο κύριος ελεγκτής του ελεγκτικού γραφείου δεν μπορεί να αναλάβει οποιαδήποτε θέση στη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας, πριν την παρέλευση δύο ετών από την ημερομηνία που έπαυσε να ενεργεί με αυτή του την ιδιότητα.

Κεφάλαιο 5: Ελεγκτικά πρότυπα και κανόνες δεοντολογίας για την προώσπιση της ανεξαρτησίας των Ελεγκτών

5.1 Σε Διεθνές και Ευρωπαϊκό Επίπεδο

5.1.1 Σε διεθνές επίπεδο – Νόμος S-O

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει στην παρούσα εργασία η ανεξαρτησία έχει μεγάλη σημασία για την αξιοπιστία, το κύρος, και την επαγγελματική καταξίωση των ελεγκτών, είναι με λίγα λόγια ο ακρογωνιαίος λίθος της ελεγκτικής. Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκαν σοβαρά ερωτήματα αναφορικά με την ανεξαρτησία των ελεγκτών τόσο σε εθνικό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, ειδικά για την ανεξαρτησία που έχει να κάνει με την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών, που προσφέρουν οι ελεγκτές στις ελεγχόμενες εταιρίες. Αν για παράδειγμα, τα έσοδα από την παροχή αυτών των υπηρεσιών ήταν σημαντικά μπορούσε να δημιουργηθεί μια οικονομική εξάρτηση του ελεγκτή από την ελεγχόμενη εταιρεία με συνέπεια την αλλοίωση της ανεξαρτησίας του.

Στις Η.Π.Α. ένα άλλο θέμα που σχετίζεται με την ανεξαρτησία των ελεγκτών, ήταν αυτό που δημιουργήθηκε με την αγορά μετοχών από εταιρείες τις οποίες έλεγχαν οι ελεγκτές. Το θέμα έλαβε μεγάλες διαστάσεις όταν μια από τις μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες στις Η.Π.Α., μετά από έλεγχο της Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC), συμφώνησε να εγκαταστήσει ένα αναλυτικό σύστημα ηλεκτρονικής παρακολούθησης της κίνησης των μετοχών των στελεχών της. Από όλα τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι τέτοιου είδους φαινόμενα επηρεάζουν την ανεξαρτησία των ελεγκτών, όταν δεν καταδικάζονται και δεν δημιουργούνται νόμοι ώστε να προστατεύουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή από τη διαπλοκή.

Τα σκάνδαλα που συνέβησαν στις Η.Π.Α. την τελευταία 20ετία, το άνοιγμα των αγορών της Ανατολικής Ευρώπης, όπως επίσης και η κρίση που ξέσπασε σε ορισμένες χώρες της Άπω Ανατολής το 1998 κατέστησαν ιδιαίτερα επιτακτική την ανάγκη για προώσπιση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή, αλλά και για αξιόπιστα λογιστικά πρότυπα. Έτσι, το Νοέμβριο του 2000 η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC) των Η.Π.Α. καθιέρωσε νέους κανόνες διασφάλισης και ενίσχυσης της ανεξαρτησίας των ελεγκτών,

καθορίζοντας εννέα μη ελεγκτικές υπηρεσίες, οι οποίες όταν ασκούνται από τον ελεγκτή, αλλοιώνουν την ανεξαρτησία του. Τέλος ο νόμος υποχρέωνε τις ελεγχόμενες εταιρίες να δημοσιοποιούν τις αμοιβές που κατέβαλλαν στους ελεγκτές για την παροχή άλλων μη ελεγκτικών υπηρεσιών που δεν είχαν απαγορευτεί. Ομοίως και οι ελληνικές εποπτικές αρχές απαγόρευσαν μια σειρά μη ελεγκτικών υπηρεσιών.

Οι Callaway et al. (2001), σε έρευνά τους εξέτασαν τα κέρδη των ελεγκτικών εταιρειών σε σχέση με την ποιότητα των υπηρεσιών που πρόσφεραν. Τα κέρδη αυτά ήταν προϊόν του εύρους των μη ελεγκτικών υπηρεσιών στις επιχειρήσεις που ήλεγχαν. Σύμφωνα με τους ερευνητές αυτούς η συμμετοχή των ελεγκτών στην επιχείρηση μπορεί να επηρεάσει άμεσα την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Η έρευνά τους χρησιμοποίησε ένα δείγμα 500 επιχειρήσεων. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι ελεγκτές που προσφέρουν πολλές μη ελεγκτικές υπηρεσίες στην επιχείρηση έχει άμεση επίπτωση στην ανεξαρτησία τους και την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Στις 30 Ιουλίου 2002 ψηφίστηκε από τις Η.Π.Α. το σύμφωνο Sarbanes – Oxley (Πρωτοπόροι της προσπάθειας ήταν ο γερουσιαστής Paul Sarbanes και ο αντιπρόσωπος Michael Oxley) προκειμένου να αποκατασταθεί το κλίμα ανασφάλειας που επικρατούσε έπειτα από τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα. Ήταν ένα σύμφωνο με σκοπό να ανακτηθεί η χαμένη εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού. Το σύμφωνο αποτελούνταν από 11 ενότητες, μια εκ των οποίων αναφερόταν αποκλειστικά στην ανεξαρτησία του ελεγκτή. Σύμφωνα με τον Ιατρίδη (2008) ο νόμος αυτός, δίνει ιδιαίτερη σημασία στο πληροφοριακό περιεχόμενο των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων και της χρηματοοικονομικής ενημέρωσης των επενδυτών σχετικά με την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και τις προοπτικές τους. Στόχο έχει να καταπολεμηθούν τα προβλήματα και οι κίνδυνοι της ελλιπούς χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και της χειραγώγησης των επενδυτών όπως φάνηκε από τις περιπτώσεις της Enron, WorldCom, Global Crossing κτλ. Επίσης επιδιώκει να εξουδετερώσει τους παράγοντες εκείνους που οδηγούν σε φαινόμενα λογιστικής εξαπάτησης του επενδυτικού κοινού. Σε περίπτωση που δεν ανακαλυφθούν εγκαίρως τα σκάνδαλα έχουν την δύναμη να προκαλέσουν ζημιά ακόμη και σε ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Οι Rittenberg και Miler, (2005) σε έρευνά τους, που έγινε ανάμεσα σε 171 εσωτερικούς ελεγκτές, σχετικά με την αξιολόγηση του κόστους και οφέλους που σχετίζονται με το παράρτημα 404, προέκυψαν τα εξής 3 βασικά θέματα:

Πρώτον, υπάρχουν σημαντικά οφέλη που συνδέονται με την αναγνώριση του ελέγχου τεκμηρίωσης και διαδικασία δοκιμής. Η διαδικασία αξιολόγησης έχει οδηγήσει σε βελτίωση των βασικών εσωτερικών ελέγχων, όπως συμφωνίες και διαχωρισμός των καθηκόντων. Υπάρχουν επίσης σημαντικές βελτιώσεις στον έλεγχο που ήρθε ως άμεσο αποτέλεσμα της διαδικασίας. Πολλές εταιρείες σήμερα αναγνωρίζουν ότι έχουν τρωτά σημεία στα συστήματα ελέγχου πληροφορικής για αυτό θα αφιερώσουν περισσότερους πόρους στη βελτίωση και την αξιολόγηση των ηλεκτρονικών ελέγχων καθώς κάνουν βήματα προς τα εμπρός. Οι εταιρείες που έχουν περισσότερη εμπιστοσύνη στη δομή του ελέγχου τους και τη σωστή αξιολόγηση των λογιστικών κινδύνων, δημιουργούν στους επενδυτές ένα αίσθημα περισσότερης εμπιστοσύνης ως προς την αξιοπιστία των μη ελεγμένων στοιχείων.

Δεύτερον οι μελλοντικές δαπάνες που συνδέονται με το παράρτημα 404 θα μειωθούν ουσιαστικά στα επόμενα τρία χρόνια. Μεγάλο μέρος του αρχικού κόστους δημιουργήθηκε επειδή οι έλεγχοι δεν είχαν συστηματική τεκμηρίωση ή αξιολογούσαν διαφορετικά πριν τις απαιτήσεις που έθετε το παράρτημα 404. Οι συγγραφείς Rittenberg και Miller (2005) πιστεύουν ότι οι εταιρείες θα δουν σημαντική βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ελέγχων τους αν εφαρμόζουν πλήρως συστήματα ελέγχου πληροφορικής και ενσωματωθούν όλα αυτά σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου.

Τρίτον, η πλειοψηφία των υψηλόβαθμων στελεχών ελέγχου θέλουν να διατηρήσουν μια ισχυρή παρουσία στο χώρο των ελεγκτικών διαδικασιών και αναγνωρίζουν ότι ο λογιστικός έλεγχος προσθέσει αξία στην οργάνωση. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων αναγνωρίζουν την ανάγκη να επενδύσουν πόρους στα συστήματα ελέγχου πληροφορικής. Επίσης τα ανώτερα στελέχη ελέγχου βλέπουν τους εαυτούς τους να παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη συνεχή παρακολούθηση και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων των εταιριών.

Οι Rittenberg και Miler (2005) συγκέντρωσαν σε μια βασική λίστα 10 προτάσεις για το πως μπορεί να βελτιωθεί η διαδικασία ελέγχου των εταιριών που αναζητούν την πρόοδο. Η λίστα που ακολουθεί είναι:

1. Ένα πιο ρεαλιστικό περιβάλλον ελέγχου, με περισσότερο ενεργό συμμετοχή του διοικητικού συμβουλίου, και της ελεγκτικής επιτροπής.
2. Πιο προσεκτική ανάλυση των ελέγχων παρακολούθησης, δεδομένου ότι η παρακολούθηση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των διαδικασιών ελέγχου.
3. Οι ημερολογιακές εγγραφές και η διαδικασία κλεισίματος στο τέλος του έτους να είναι περισσότερα δομημένα γιατί στις διαδικασίες αυτές αυξάνεται ο βαθμός πολυπλοκότητας.
4. Εφαρμογή καθορισμένων διαδικασιών καταπολέμησης της απάτης, ευθύνη για την παρακολούθηση καθορισμένων μερών και προσεγγίσεων επίλυσης.
5. Καλύτερη κατανόηση των κινδύνων που συνδέονται με συστήματα ελέγχου πληροφορικής
6. Βελτιωμένη τεκμηρίωση των ελέγχων και των διαδικασιών ελέγχου που μπορεί να χρησιμεύσει ως βάση για την εκπαίδευση, την καθοδήγηση και την αξιολόγηση της διαχείρισης
7. Βελτιωμένος καθορισμός των ελέγχων, καθώς και η σχέση των ελέγχων και των κινδύνων σε όλη την οργάνωση της εταιρίας.
8. Εδραίωση του ελέγχου στην οργάνωση με ένα ευρύτερο μέσο κατανόησης της λειτουργίας του προσωπικού και τη διαχείριση της ευθύνης των ελέγχων τους.
9. Βελτιώσεις στην επάρκεια της διαδρομής ελέγχου, την αξιολόγηση του ελέγχου καθώς και την επάρκεια της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.
10. Επανεφαρμογή των βασικών ελέγχων.

Σε γενικές γραμμές ο νόμος Sarbanes-Oxley είχε σκοπό να βελτιώσει την ποιότητα των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων, να ενισχύσει την ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα των ελεγκτών καθώς και να ενισχύσει την εταιρική διακυβέρνηση. Μέσω του παραρτήματος 404 ενισχύεται ακόμη περισσότερο η ανεξαρτησία του ελεγκτή καθώς και ότι το έργο του είναι ασυμβίβαστο με οποιαδήποτε άλλη παροχή υπηρεσιών. Επίσης προβλέπει την διενέργεια εξωτερικού ελέγχου από τον ίδιο ελεγκτή μέχρι 5 συνεχόμενα έτη.

Ο νόμος Sarbanes-Oxley δημιούργησε άλλο ένα όργανο το Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB), το οποίο ασκεί ανεξάρτητο έλεγχο στις ελεγκτικές εταιρείες, διαμορφώνοντας τις διαδικασίες πραγματοποίησης του λογιστικού ελέγχου από τη μια και επιθεωρώντας και διευθύνοντας τις διαδικασίες ποιοτικού

ελέγχου από την άλλη. Παράλληλα φρόντιζε την συμμόρφωση των εταιρειών με το νόμο Sarbanes-Oxley.

Σύμφωνα με τον Ball (2009) το PCAOB είναι ένα όργανο με σχεδόν απεριόριστη εξουσία να εκδίδει και να επιβάλλει κανόνες που διέπουν τη βιομηχανία ελέγχου και την πειθαρχία των ελεγκτικών εταιριών και των εργαζομένων. Περιλαμβάνει μια σειρά από ελεγκτικά πρότυπα για την παρακολούθηση, εξέταση και εντοπισμό των λογιστικών παραλείψεων και λαθών και ελέγχεται μόνο από την Αμερικάνικη Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC). Το PCAOB μπορεί να λειτουργεί ταυτόχρονα ως νομοθέτης, δικαστής και ένορκος ενώ παράλληλα έχει την δυνατότητα να επιβάλλει πειθαρχικές ποινές στις εταιρείες. Σύμφωνα με τον Ball οι αγορές χρειάζονται ένα τέτοιο μηχανισμό για να μπορεί η αγορά να λειτουργεί με κανόνες που βασίζονται στην εμπιστοσύνη.

Σύμφωνα με τους Lennox και Pittman (2008), τα ελεγκτικά γραφεία για σχεδόν 25 χρόνια υπόκεινταν μόνο σε αξιολόγηση αυτορύθμισης από ομότιμους ελεγκτές. Έτσι μετά τις αποτυχίες της σωστής χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και τις ανησυχίες που προκάλεσε η μεγάλη έκταση που είχε πάρει η παραποίηση οικονομικών καταστάσεων, ο νόμος S – O του 2002 εκτόπισε την αυτορύθμιση λόγω των παραπάνω ανησυχιών που προκάλεσε, απαιτώντας την ανεξάρτητη επιθεώρηση των ελεγκτικών γραφείων από το PCAOB

Σύμφωνα με τους Lennox και Pittman (2008), οι ερευνητές Defond και Francis (2005), Palmrose (2006) και Nelson (2004) έκαναν έκκληση για έρευνα σχετικά με το αν οι πρόσφατες αλλαγές στα όργανα που είναι αρμόδια για την παρακολούθηση των ελεγκτικών γραφείων έχουν αποδειχθεί ευεργετικές. Οι Lennox και Pittman εξέτασαν την αξία των πληροφοριών των διαφόρων μορφών εποπτείας που διέπουν τις ελεγκτικές εταιρίες στα χρόνια γύρω από την μετάβαση της αυτορύθμισης σε αμερόληπτη επιθεώρηση σύμφωνα με το PCAOB.

Οι Lennox και Pittman (2008) τολμούν μια σύγκριση ανάμεσα στο προηγούμενο τρόπο αξιολόγησης της αυτορύθμισης και το νέο με το PCAOB. Το πρόγραμμα αξιολόγησης από ομότιμους έχει υποστεί κριτική επειδή οι ελεγκτικές εταιρίες μπορούσαν να επιλέξουν τον επιθεωρητή, αυξάνοντας έτσι τις υποψίες ότι στρατηγικά επηρεάζουν την συνακόλουθη έκθεση των αποτελεσμάτων του. Έτσι σε περίπτωση που έγραφε μια δυσμενή έκθεση για την ελεγκτική εταιρία, ήταν πολύ

πιθανό την επόμενη φορά η ελεγκτική εταιρία να άλλαζε τον επιθεωρητή – κριτή. Στην έρευνά τους αυτή η πιθανότητα εμφανίστηκε αρκετά υψηλή. Σε αντίθεση με τα παραπάνω, η PCAOB αποτρέπει τέτοιο ομοιομορφισμό. Μετά τον έλεγχο των επιχειρήσεων δεν μπορούν να επηρεάσουν την επιλογή των επιθεωρητών τους, αυτοί δεν έχουν δεσμούς με την επιχείρηση, έτσι το PCAOB είναι ένα τελείως ανεξάρτητο όργανο. Παρόλα αυτά αρκετοί σχολιαστές εξέφρασαν τις αμφιβολίες τους για το αν οι επιθεωρητές της PCAOB έχουν επαρκή τεχνική εμπειρογνωμοσύνη για να εποπτεύουν τις ελεγκτικές εταιρίες (π.χ. Wallison, 2005). Επιπλέον η έκθεση του PCAOB αποκαλύπτει μόνο τις αδυναμίες δέσμευσης της επιχείρησης και όχι προβλήματα ποιοτικού ελέγχου, ενώ η έκθεση αξιολόγησης από ομότιμους αποκαλύπτει δημοσίως και τα δύο στοιχεία.

Οι Lennox και Pittman (2008) καταλήγουν στο ότι είναι πολύ δύσκολο να καταλήξουμε σε βέβαιο συμπέρασμα για πιο είδος αξιολόγησης είναι καλύτερο, αφού το όργανο PCAOB έχει πολύ σύντομη ιστορία σε αντίθεση με την μακρά ιστορία της αυτορυθμιζόμενης αξιολόγησης από ομότιμους.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι ο νόμος Sarbanes-Oxley αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες νομοθετικές πράξεις στην ιστορία των Η.Π.Α., δίνοντας ένα νέο στίγμα στην εταιρική διακυβέρνηση και στην ανεξαρτησία και διαφάνεια του εξωτερικού ελεγκτή, ενώ έθεσε τις βάσεις και για άλλες παρόμοιες νομοθετικές πράξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και αλλού.

Τα ΔΕΠ που εκδίδονται από το Συμβούλιο Διεθνών Προτύπων Ελέγχου και διασφάλισης (International Auditing and Assurance Standards Board – IAASB), στόχο έχουν την επίτευξη, παγκοσμίως, της ομοιόμορφης εκτέλεσης του ελεγκτικού έργου σε όφελος των χρηστών του έργου αυτού.

Σύμφωνα με τον Λουμιώτη (2008) το Διεθνές Πρότυπο Ποιοτικού Ελέγχου (ISQCs 1) έχει ως σκοπό να καθιερώσει βασικές αρχές και διαδικασίες και να δώσει οδηγίες, αναφορικά με τις ευθύνες μιας ελεγκτικής εταιρείας ώστε να υιοθετήσει ένα επαρκές και αποτελεσματικό σύστημα ποιοτικού ελέγχου χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Ένα από τα στοιχεία συστήματος ποιοτικού ελέγχου που περιλαμβάνει το πρότυπο αυτό είναι η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή. Σύμφωνα με αυτό κάθε

ελεγκτική εταιρεία πρέπει να καθιερώνει αρχές και διαδικασίες με τις οποίες να παρέχουν εύλογη διασφάλιση ότι αυτή, εφαρμόζει το Κώδικα Δεοντολογίας της IFAC.

Πιο συγκεκριμένα οι αρχές και διαδικασίες αυτές πρέπει να προβλέπουν:

- Την γνωστοποίηση των απαιτήσεων ανεξαρτησίας στο προσωπικό της ελεγκτικής εταιρείας έτσι ώστε να μπορούν να αποφαίνονται αν ικανοποιούνται οι απαιτήσεις για κάθε αναλαμβανόμενο έργο.
- Την υποχρέωση άμεσης ενημέρωσης της Διοίκησης της ελεγκτικής εταιρείας από τους προϊσταμένους των ελεγκτικών ομάδων και το προσωπικό σχετικά με τα αναλαμβανόμενα έργα και τις περιπτώσεις απειλών κατά τις ανεξαρτησίας.
- Την διακρίβωση και αξιολόγηση από την διοίκηση της ελεγκτικής εταιρείας των περιπτώσεων εκείνων που δημιουργούν απειλές κατά της ανεξαρτησίας καθώς και την λήψη μέτρων για την απόφαση τέτοιων απειλών ή την μείωση αυτών σε αποδεκτό επίπεδο και την αποχώρηση από το έργο που του έχει ανατεθεί σε περίπτωση που δεν ικανοποιούνται οι απαιτήσεις της ανεξαρτησίας.
- Η Διοίκηση της ελεγκτικής εταιρείας πρέπει να ενημερώνεται εγκαίρως για αθετήσεις απαιτήσεων ανεξαρτησίας.
- Κάθε ελεγκτική εταιρεία πρέπει να ζητά τουλάχιστον έγγραφη επιβεβαίωση συμμόρφωσης προς τις καθιερωμένες αρχές και διαδικασίες για την ανεξαρτησία από όλο το προσωπικό της που απαιτείται να είναι ανεξάρτητο.
- Για την αντιμετώπιση των θεμάτων οικειότητας, που δημιουργούνται από την χρησιμοποίηση μιας διασφαλιστικής ανάθεσης, του ίδιου προσωπικού για μεγάλο χρονικό διάστημα, η διοίκηση της ελεγκτικής εταιρείας θα πρέπει να καθιερώνει αρχές και διαδικασίες που να στοχεύουν στην αντιμετώπιση του θέματος αυτού (όπως είναι π.χ. η αλλαγή υπεύθυνου ελεγκτή σε εισηγμένες εταιρείες κάθε 7 έτη).

5.1.2 Σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Τον εκσυγχρονισμό των Η.Π.Α. στο τομέα του ελέγχου και της διαφάνειας των οικονομικών καταστάσεων ακολούθησε η Ε.Ε. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συγκεκριμένα πρότεινε την βελτίωση και την εναρμόνιση της ποιότητας των υποχρεωτικών

λογιστικών ελέγχων σε ολόκληρη την Ε.Ε., μέσω του εγγράφου IP/03/715²³. Το έγγραφο αυτό δημοσιεύτηκε το Μάιο του 2003 με στόχο την εξασφάλιση των επενδυτών και των άλλων ενδιαφερομένων αναφορικά με την ακρίβεια των ελεγμένων λογιστικών καταστάσεων αλλά και την προστασία της Ε.Ε. από συμφέροντα και σκάνδαλα τύπου Enron. Επίσης το έγγραφο αυτό έκανε προτάσεις για νέες διατάξεις της Ε.Ε., σχετικά με την ριζική αναμόρφωση της υπάρχουσας νομοθεσίας, έτσι ώστε με την έγκριση των προτάσεων αυτών από τα μέλη να υπάρξει μια πλήρης σειρά κοινοτικών κανόνων για τον τρόπο διεξαγωγής των λογιστικών ελέγχων και την ελεγκτική υποδομή που απαιτείται για τη διασφάλιση της ποιότητας των ελέγχων.

Το πρόγραμμα που δημοσιεύτηκε περιελάμβανε μια σειρά από βραχυπρόθεσμες αλλά και μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες. Στις βραχυπρόθεσμες περιλαμβάνονταν η ενίσχυση της δημόσιας εποπτείας του κλάδου των ορκωτών ελεγκτών, η επιβολή της χρήσης Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων (ΔΕΠ) σε όλους τους υποχρεωτικούς λογιστικούς ελέγχους, καθώς και η σύσταση της Κανονιστικής Επιτροπής Ελεγκτικών θεμάτων, αποστολή της οποίας είναι η συμπλήρωση της ήδη αναθεωρημένης νομοθεσίας και η ταχεία έγκριση λεπτομερών δεσμευτικών μέτρων. Όσον αφορά τώρα τις μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες περιλαμβάνονται η βελτίωση των πειθαρχικών κυρώσεων, η ενίσχυση της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή και του Κώδικα Δεοντολογίας καθώς και ο έλεγχος της αξιοπιστίας των ορκωτών ελεγκτών. Επίσης περιλαμβάνονται πιο ενισχυμένη διαφάνεια όσον αφορά τις ελεγκτικές εταιρείες και τα δίκτυά τους, τέλος ενίσχυση των ελεγκτικών επιτροπών και του εσωτερικού ελέγχου, αλλά και εμπάθυνση της εσωτερικής αγοράς ελεγκτικών υπηρεσιών.

Στην συνέχεια η Ευρωπαϊκή Ένωση με την 8η Ελεγκτική Οδηγία²⁴ το 2006, ρυθμίζει μια σειρά από σχετικά θέματα που έχουν σκοπό να οργανώσουν καλύτερα το ελεγκτικό επάγγελμα. Ένα από τα θέματα που ρυθμίζει η οδηγία, είναι αυτό της ανεξαρτησίας του ελεγκτή, σύμφωνα με την οποία ορίζεται ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να εξασφαλίζουν ότι ο ελεγκτής και ο φορέας ελέγχου πληρούν τα κριτήρια της ανεξαρτησίας από τον πελάτη και δεν αναμιγνύονται στη λήψη αποφάσεων της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, η Οδηγία στο άρθρο αυτό θεσπίζει τις παρακάτω ρυθμίσεις:

²³ Available at: “ http://www.europa.eu/rapid/press-release_IP-03-715_el.htm.” [Accessed 29 March 2014].

²⁴ 8th Company Law Directive on Statutory Audit (Directive 2006/43/EC).

α) Δεν πρέπει να γίνεται αναδοχή του ελέγχου όταν εκ μέρους του ελεγκτή και του φορέα ελέγχου υπάρχει άμεσα ή έμμεσα κατοχή χρηματοοικονομικών στοιχείων, άλλα επιχειρηματικά συμφέροντα, παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών (non-audit services) ή άλλη σχέση, τέτοια που ένα λογικά και σκεπτόμενο τρίτο πρόσωπο, έχοντας γνώση όλων των σχετικών πληροφοριών, θα συμπεράνε ότι υφίστανται περιορισμοί για την ανεξαρτησία του ελεγκτή.

β) Όταν υφίστανται απειλές (όπως σύγκρουση συμφερόντων, εξοικείωση και φιλικές σχέσεις, συνηγορία και απειλές), ο ελεγκτής ή ο φορέας πρέπει να λαμβάνει τα ενδεδειγμένα μέτρα ώστε να περιορίσει αυτές τις απειλές. Εάν οι απειλές αυτές είναι τόσο σοβαρές και συνεχιζόμενες ώστε, παρά τα μέτρα αυτά, να περιορίζεται η ανεξαρτησία του ελεγκτή ή του φορέα, ο ελεγκτής ή ο φορέας δεν πρέπει να διενεργούν τον έλεγχο.

Οι ερευνητές De Fuentes et al. (2010) αναφέρουν ότι στην Ευρώπη, αν και υπάρχει σημαντικό περιθώριο ελιγμών για τις εθνικές διαφορές στην εποπτεία των εξωτερικών ελεγκτών, η όγδοη οδηγία σχετικά με τους υποχρεωτικούς ελέγχους αναφέρει ότι τα συστήματα παρακολούθησης στις χώρες της ΕΕ πρέπει να στηρίζεται σε δύο βασικούς πυλώνες: αποτελεσματικές κυρώσεις στους ελεγκτές και επιπλέον δημοσιοποίηση των κυρώσεων.

5.2 Σε εθνικό επίπεδο

Η Ελλάδα ως χώρα μέλος, έχει και αυτή υιοθετήσει την 8^η οδηγία και μαζί με την εφαρμογή των ΔΕΠ και την ενίσχυση της αυτόνομης αρχής της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς διαμορφώνουν το πλαίσιο για την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών, την διαφάνεια των οικονομικών καταστάσεων και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς της αγοράς.

Στην Ελλάδα, κάθε μέλος του Σ.Ο.Ε.Λ., σύμφωνα με το άρθρο 4 του Κανονισμού²⁵ Επαγγελματικής Δεοντολογίας, οφείλει να ασκεί το ελεγκτικό έργο κατά τρόπο αντικειμενικό και ανεξάρτητο από κάθε είδους επιρροή του ελεγχόμενου. Συγκεκριμένα, ο ελεγκτής, οφείλει να εκπληρώσει την επαγγελματική του υποχρέωση παρέχοντας μια έντιμη και αμερόληπτη γνώμη. Ο ελεγκτής έχει σημαντική ευθύνη

²⁵ ΦΕΚ 364- 7/5/1997-Άρθρο 4. “Ανεξαρτησία και Αντικειμενικότητα του Ορκωτού Ελεγκτή”.

στο να μην αποδεχθεί την εργασία ή να την διακόψει σε περίπτωση που διαμορφωθούν τέτοιες συνθήκες οι οποίες να κλονίζουν είτε την ανεξαρτησία του είτε την αντικειμενικότητά του, καθώς και την προς αυτόν εμπιστοσύνη των τρίτων.

Για την διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της αντικειμενικότητας του, κάθε μέλος του Σ.Ο.Ε.Λ. είναι υποχρεωμένο να τηρεί, σύμφωνα με το Φ.Ε.Κ. 364, τους ακόλουθους 9 κανόνες :

1. Να μην παρέχει σε ελεγχόμενο άλλου είδους υπηρεσίες, εκτός από εκείνες που προβλέπονται από το νόμο και για τις οποίες έχει οριστεί. Επίσης σημειώνεται ότι δεν είναι ασυμβίβαστη η παροχή υποδείξεων, που ανακύπτουν ως αποτέλεσμα των παρεχομένων από τον Ορκωτό Ελεγκτή επαγγελματικών υπηρεσιών και σχετίζονται άμεσα με το έργο που του έχει ανατεθεί. Η παροχή προσθέτων υπηρεσιών σε έκταση περισσότερο του συνηθισμένων μπορεί να θεωρηθεί ότι επηρεάζει την αντικειμενικότητα του ελεγκτή.

2. Να μην αποφασίζει ο ίδιος σε θέματα αρμοδιότητας του ελεγχόμενου και να αποφεύγει να εκφράζει την κρίση του στις επιχειρηματικές επιλογές ή αποφάσεις του ελεγχόμενου.

3. Να τηρεί αμερόληπτη στάση σε αντικρουόμενες απόψεις των ελεγχόμενων ή άλλων ενδιαφερομένων, υποδεικνύοντας αντικειμενικές διαπιστώσεις.

4. Να μην έχει οποιοδήποτε άμεσο ή έμμεσο οικονομικό συμφέρον με κανένα τρόπο από την πορεία των εργασιών του ελεγχόμενου ή από το πόρισμα του ελέγχου του.

5. Να μην αποδέχεται παρεμβάσεις του ελεγχόμενου ή τρίτων σχετικές με την εκτέλεση των καθηκόντων του.

6. Να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός όταν στον ελεγχόμενο υπηρετούν με οποιοδήποτε τρόπο συγγενικά ή άλλα φιλικά προς αυτόν πρόσωπα και να λαμβάνει τα σωστά μέτρα, ώστε ο έλεγχος να παραμένει ανεξάρτητος ή αν δεν μπορεί να τον αποποιείται ή να τον διακόπτει.

7. Να μην δέχεται από τον ελεγχόμενο περιποιήσεις ή άλλα δώρα, που υπερβαίνουν το μέτρο της απλής φιλοφρόνησης και φιλοξενίας στον επαγγελματικό χώρο αυτού.

8. Η αμοιβή του να είναι σύμφωνη με όσα ορίζει ο νόμος.

9. Να τηρεί αυστηρά τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις και αποφάσεις του Εποπτικού Συμβουλίου για τα ασυμβίβαστα και τις απαγορεύσεις ως προς το επάγγελμα.

Απαγορεύεται ακόμη σε ορκωτό ελεγκτή ή σε ελεγκτικό φορέα, η με οποιονδήποτε τρόπο διαπραγμάτευση ή η εκ των υστέρων μείωση της νόμιμης αμοιβής του. Παρέκκλιση από το κανόνα αυτό ισχύει μόνο όταν συντρέχει ειδικά αιτιολογημένος λόγος και έχει ληφθεί σχετική έγκριση του Εποπτικού Συμβουλίου.

Τέλος, απαγορεύεται σε ορκωτό ελεγκτή η ανάληψη του υποχρεωτικού ελέγχου μιας επιχείρησης, στην οποία έχει επιτελέσει μέσα στην τελευταία πενταετία, πριν από τον διορισμό του ως τακτικού ελεγκτή μέλος της διοίκησης, διευθυντικό στέλεχος, σύμβουλος ή εσωτερικός ελεγκτής, με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή ως ελεύθερος επαγγελματίας με κύριο αντικείμενο την παροχή των πιο πάνω υπηρεσιών στην ελεγχόμενη επιχείρηση. Άρση της απαγόρευσης μπορεί να γίνει με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του Εποπτικού Συμβουλίου και σύμφωνη γνώμη του Επιστημονικού Συμβουλίου.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Νόμου 3693/2008, «**Ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα**»²⁶, οι νόμιμοι ελεγκτές και τα ελεγκτικά γραφεία είναι υποχρεωμένα να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία τους έναντι πάντων. Προϋπόθεση για την ύπαρξη της ανεξαρτησίας τους είναι να μην συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων, που σχετίζονται με την δραστηριότητα της ελεγχόμενης επιχείρησης. Ο νόμιμος ελεγκτής είναι υποχρεωμένος να αρνηθεί τον έλεγχο όταν μεταξύ ελεγκτή και επιχείρησης υπάρχει οικονομική, επαγγελματική ή άλλη σχέση, που θα οδηγούσε ενδεχομένως ένα συνετό τρίτο να συμπεράνει ότι διακυβεύεται η ανεξαρτησία του. Τέτοιου είδους σχέσεις δημιουργούνται όπως έχουμε αναφέρει και σε προηγούμενο κεφάλαιο από την παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών.

Ακόμα στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι, όταν η ανεξαρτησία του ελεγκτή βρίσκεται σε κατάσταση κινδύνου όπως είναι η οικειότητα, ο εκφοβισμός ή η διατάραξη της εμπιστοσύνης, ο ελεγκτής πρέπει να λάβει μέτρα ώστε να περιορίσει το κίνδυνο σε ανεκτό βαθμό. Αν δεν τα καταφέρει θα πρέπει να αρνηθεί τον έλεγχο.

Ο ελεγκτής μπορεί να απευθύνονται εγγράφως στην ΕΛΤΕ με Φύλλα Εργασίας, εκθέτοντας περιστατικά που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την ανεξαρτησία του,

²⁶ ΦΕΚ 174/Α/25.8.2008

καθώς και μέτρα τα οποία προτίθεται να λάβει για τον περιορισμό του κινδύνου, με δεδομένο ότι η τελική κρίση για την ανεξαρτησία γίνεται κατά το στάδιο του ποιοτικού ελέγχου, που προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 27 του ίδιου νόμου. Τέλος με Κανονιστικές Πράξεις της ΕΛΤΕ μπορεί να ρυθμίζονται και να εξειδικεύονται όλα τα παραπάνω θέματα.

Σύμφωνα με το άρθρο 22 του παραπάνω Νόμου 3693/2008, με τίτλο «**η ανεξαρτησία των νόμιμων ελεγκτών όταν οι υποχρεωτικοί έλεγχοι διενεργούνται στο όνομα και για λογαριασμό ελεγκτικού γραφείου**», αναφέρεται ότι σε περίπτωση που τεθεί σε κίνδυνο η ανεξαρτησία του ελεγκτή από οποιαδήποτε πράξη ή παράλειψη μετόχου ή ιδιοκτήτη ή μέλους της διοίκησης ή μέλους του εποπτικού οργάνου του ελεγκτικού γραφείου τιμωρείται..

Σύμφωνα με το άρθρο 38 του ίδιου Νόμου²⁷ με τίτλο «**Ανεξαρτησία**», αναφέρεται ότι ο νόμιμος ελεγκτής ή το ελεγκτικό γραφείο κάθε χρόνο επιβεβαιώνει εγγράφως στην Επιτροπή Ελέγχου την ανεξαρτησία του απέναντι στην ελεγχόμενη επιχείρηση, γνωστοποιεί τη φύση και έκταση άλλων υπηρεσιών που πρόσφερε πέρα των ελεγκτικών διαβουλεύεται με την Επιτροπή Ελέγχου για κάθε απειλή κινδύνου της ανεξαρτησίας, καθώς και τον περιορισμό του κινδύνου αυτού. Επίσης στο ίδιο άρθρο αναφέρεται ότι ο ελεγκτής μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του για πέντε συνεχή χρόνια και μπορεί να επαναλάβει τα καθήκοντά του μετά παρέλευση δύο συνεχών χρόνων. Επίσης ο κύριος εταίρος του ελεγκτικού γραφείου μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες μέχρι τέσσερα συνεχή χρόνια ενώ μπορεί να τα επαναλάβει μετά την παρέλευση τριών συνεχόμενων ετών. Τέλος ο ελεγκτής δεν μπορεί να αναλάβει καμία θέση στη διοίκηση της ελεγχόμενης επιχείρησης πριν περάσουν δύο χρόνια από την ημερομηνία που έπαυσε να λειτουργεί με αυτή του την ιδιότητα.

²⁷ ΦΕΚ 174/Α/25.8.2008.

Κεφάλαιο 6: Η ευθύνη των ελεγκτών κατά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων – Παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις και εταιρικά σκάνδαλα

6.1 Γενικά περί ευθύνης των ελεγκτών

Όπως έχουμε αναλύσει μέχρι τώρα κύριος σκοπός της ελεγκτικής είναι η διαπίστωση για την ορθή ή μη παρουσίαση της οικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων μιας οικονομικής μονάδας στις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις σύμφωνα με τις γενικώς παραδεκτές αρχές της λογιστικής (εξωτερικός έλεγχος), αλλά και τη λειτουργία της οικονομικής μονάδας σύμφωνα με την προκαθορισμένη διοικητική πολιτική (εσωτερικός έλεγχος). Τα αποτελέσματα των παραπάνω διαδικασιών είναι σημαντικά για μία σειρά κοινωνικών ομάδων, όπως είναι οι μέτοχοι της εταιρείας, οι ομολογιούχοι, οι τράπεζες, η κυβέρνηση, οι εργαζόμενοι, οι προμηθευτές, οι πιστωτές και άλλοι.

Από τα παραπάνω λοιπόν συμπεραίνουμε πόσο σημαντικό είναι το έργο των ορκωτών λογιστών και πόσο σημαντικό είναι τα αποτελέσματα των εργασιών τους να απεικονίζουν την πραγματικότητα, μιας και το ελεγκτικό τους έργο επηρεάζει τις αποφάσεις όλων των παραπάνω ομάδων. Σε αυτό το σημείο έρχεται να προστεθεί η έννοια της ευθύνης των ορκωτών λογιστών απέναντι στις παραπάνω ομάδες, καθώς και τα συμφέροντα που αυτές εκπροσωπούν και την οποία μπορούμε να την χωρίσουμε σε δυο μεγάλες κατηγορίες, την «Νομική Ευθύνη» και την «Ηθική Ευθύνη»

6.2 Η νομική ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών λογιστών

Σύμφωνα με τον Καραμάνη (2008), διεθνώς η Νομική Ευθύνη μπορεί να διακριθεί σε τρία είδη:

- A) Την Αστική Ευθύνη (είναι η ευθύνη αποζημίωσης προς ζημιωθέντα πρόσωπα)
- B) Την Ποινική Ευθύνη (είναι η ευθύνη για παράβαση του ποινικού δικαίου)
- Γ) Την Πειθαρχική Ευθύνη (είναι η ευθύνη για παράβαση του πειθαρχικού κανονισμού που ρυθμίζει τη λειτουργία του επαγγέλματος)

6.2.1. Η αστική ευθύνη

Από τις τρεις μορφές ευθύνης η αστική θεωρείται η πιο σημαντική και ιδιαίτερα στις πιο αναπτυγμένες χώρες, όπως είναι η Μ. Βρετανία, οι Η.Π.Α., ο Καναδάς και η Αυστραλία. Η ευθύνη αυτή στις περισσότερες χώρες είναι «εις ολόκληρο ευθύνη» και σε πολλές απ' αυτές απεριόριστη (δηλαδή δεν τίθεται περιορισμός στο ποσό για το οποίο ένα πρόσωπο έχει ευθύνη αποζημίωσης). Ο νομικός όρος «εις ολόκληρο ευθύνη» σημαίνει ότι για μία ζημιά που προκλήθηκε σε τρίτο ευθύνονται δυο ή περισσότερα πρόσωπα, ο ζημιωθείς δύναται να διεκδικήσει το σύνολο της αποζημίωσης από οποιονδήποτε από τους ευθυνόμενους. Το δικαίωμα του ζημιωθέντος ισχύει άσχετα από την ευθύνη των μελών της διοίκησης και το δικαίωμα του να στραφεί και κατά αυτών.

Ο ελεγκτής συνδέεται συμβατικά για τη διενέργεια του ελέγχου μόνο με το πελάτη του, δηλαδή το νομικό πρόσωπο της εταιρείας. Στην πράξη όμως η έκθεση του μπορεί να χρησιμοποιηθεί νομίμως από μια σειρά τρίτους (έχουν αναφερθεί παραπάνω). Σε ότι αφορά τόσο στα πρόσωπα προς τα οποία ο ελεγκτής πράγματι υπέχει ευθύνη, όσο και στη έκταση αυτής της ευθύνης παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα, ενώ σημαντικές μεταβολές έχουν γίνει διαχρονικά.

Σύμφωνα με τον Περάκη (2007) στην Ελλάδα το θέμα της ευθύνης των ελεγκτών το κατοχυρώνει το άρθρο 37 παρ.3 του Ν. 2190/1920, βάσει του οποίου οι ελεγκτές ευθύνονται κατά την άσκηση των καθηκόντων τους για οποιοδήποτε πταίσμα και υποχρεούνται σε αποζημίωση στην εταιρία. Αυτή η ευθύνη δεν μπορεί να αποκλεισθεί ή να τροποποιηθεί. Η αξίωση της εταιρίας όμως για την αποζημίωση, μπορεί να παραγράφει μετά από το πέρας δύο ετών.

Από τα παραπάνω προκύπτει, ότι η ευθύνη των ελεγκτών είναι ατομική και όχι συλλογική, ακόμη και αν τον έλεγχο τον έκαναν δυο ή και περισσότεροι ελεγκτές. Η Ευθύνη καταλογίζεται στον εκάστοτε ελεγκτή μόνο όταν υπάρχει παράβαση καθήκοντος, πταίσμα και ζημιά. Παράβαση θεωρούμε ότι υφίσταται, όταν ο Ελεγκτής δεν εκπληρώνει ή εκπληρώνει πλημμελώς την υποχρέωση την οποία έχει αναλάβει απέναντι στην ελεγχόμενη εταιρία.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006) ισχύει ότι, ένας Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής ασκεί με επιμέλεια τα καθήκοντα του όταν: Επιδεικνύει επιδεξιότητα και κατάρτιση που θα επιδείκνυε οποιοσδήποτε άλλος εξίσου ικανός ελεγκτής κατά την άσκηση του

συγκεκριμένου ελέγχου, εφαρμόζει τα ελεγκτικά πρότυπα και τις οδηγίες του Σ.Ο.Ε., ερευνά τα στοιχεία που συλλέγει με ευθύτητα και καλή πίστη, και αξιολογεί με ιδιαίτερη προσοχή την αποδεικτική τους ισχύ. Ακόμα δεν δέχεται να αναλάβει τον έλεγχο, όταν τα προσόντα του και η γενική εμπειρία του δεν επαρκούν για το έργο αυτό και τέλος παρακολουθεί τους συνεργάτες του να επιδεικνύουν εύλογη επιμέλεια.

Σύμφωνα με την διάταξη που αναλύουμε, για την θεμελίωση του πταίσματος δεν αρκεί η ελαφρά αμέλεια, αλλά απαιτείται να υπάρχει δόλος και βαριά αμέλεια καθώς και να αποδεικνύεται πως η ζημιά προκλήθηκε από τη χρήση του πιστοποιητικού ελέγχου. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο εκλεκτής δεν μπορεί να είναι απόλυτα βέβαιος, ότι θα ολοκληρώσει το έργο του, χωρίς λάθη και παραλήψεις, γι' αυτό δεν μπορεί να καθίσταται υπεύθυνος για το αλάθητο, αλλά μόνο για αμέλεια, ασυνέπεια ή απιστία και απάτη προς κάθε έχοντα άμεσο ή έμμεσο έννομο συμφέρον. Επίσης οι ορκωτοί λογιστές δεν εγγυώνται την ακρίβεια των μεγεθών των οικονομικών καταστάσεων, μπορούν όμως να θεωρηθούν ως υπεύθυνοι για την παραπλανητική εικόνα την οποία μπορεί να παρουσιάζουν προς τρίτους οι ελεγχόμενες αυτές καταστάσεις.

Ο ελεγκτής εξακολουθεί να φέρει ευθύνη για την ελεγκτική εργασία του και μετά την υποβολή του πιστοποιητικού ελέγχου στη διοίκηση της εταιρείας. Ο Ελεγκτής όμως, ευθύνεται και έναντι των τρίτων των οποίων τα συμφέροντα έβλαψε με την παράβαση των ελεγκτικών του καθηκόντων και ιδίως του καθήκοντος της εχεμύθειας και των παρεπόμενων υποχρεώσεων του. Για παράδειγμα, τέτοιου είδους αξιώσεις για αποζημίωση μπορούν να εγείρουν οι επενδυτές που προέβησαν σε επιζήμιες επενδύσεις βασιζόμενοι σε παραπλανητική έκθεση. Ομοίως μπορούν να πράξουν οι μέτοχοι και οι ομολογιούχοι οι οποίοι ζημιώθηκαν από την παράβαση του ελεγκτή για απόλυτη εχεμύθεια.

Με βάση τα άρθρα 914 και 919 του Αστικού Κώδικα, ορίζεται ότι «ο παρά τον νόμον ζημιώσας άλλον υπαιτίως υποχρεούται εις αποζημίωσιν», δηλαδή ο ελεγκτής ευθύνεται για αποζημίωση τρίτων, μετόχων, πιστωτών, επενδυτών κ.α. των οποίων τα συμφέροντα έβλαψε με πράξεις ή παραλήψεις του.

6.2.2 Η ποινική ευθύνη

Ο Περάκης (2007) αναφέρει με βάση τα άρθρα 63β και 63γ του νόμου 2190/1920 ότι οροθετείται η ποινική ευθύνη του ελεγκτή όταν αυτός παραβαίνει το καθήκον της μη παράνομης θεώρησης των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, της εχεμύθειας και της δήλωσης κολλημάτος διορισμού του ως ελεγκτή. Συγκεκριμένα στο άρθρο 63β του νόμου 2190 ορίζεται ότι:

«Ελεγκτές ανωνύμων εταιριών...αν από αμέλεια θεώρησαν ως νομίμως έχοντα, ισολογισμό που καταρτίστηκε παρά τις διατάξεις του νόμου, τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι 3 μήνες και με χρηματική ποινή (1000) ευρώ κατ' ελάχιστον ή με μία από τις ποινές αυτές. Σε περίπτωση όμως δόλου τιμωρούνται με βάση τις ποινές του άρθρου 57».

Στο άρθρο 63γ του νόμου 2190/1920 ορίζεται ότι:

«Τιμωρείται διά χρηματικής ποινής (1000) ευρώ κατ' ελάχιστον, δια φυλακίσεως μέχρι τριών μηνών πας ελεγκτής ανωνύμων εταιρειών, όστις δεν ήθελε τηρήσει απόλυτον εχεμύθεια, περί των παρ' αυτού παρατηρηθέντων εν τη λειτουργία της εταιρίας...».

Αναφορά σχετικά με την ποινική ευθύνη των Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών γίνεται και στο Π.Δ.. 226/92 το οποίο ορίζει ότι:

« Ο Ορκωτός Ελεγκτής υποχρεούται να τηρεί απόλυτη εχεμύθεια περί των όσων λαμβάνει γνώση κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Την υποχρέωση έχουν επίσης τόσο το ελεγκτικό όσο και το λοιπό προσωπικό που απασχολεί ο Ορκωτός Ελεγκτής...»

Ο ελεγκτής είναι υποχρεωμένος να είναι εχέμυθος σχετικά με τα όσα παρατηρεί κατά την άσκηση του ελέγχου. Οι περισσότερες από τις πληροφορίες που συλλέγει είναι ζωτικής σημασίας για την επιβίωση της επιχείρησης και τυχόν κοινοποίηση τους θα είχε σοβαρές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα της. Η κοινοποίηση αυτή δεν έχει να κάνει με πληροφορίες που δημοσιεύονται στο Υπουργείο Εμπορίου, στην Εφορία, Χρηματιστήριο κ.α.

Η τήρηση του απορρήτου αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα στις σχέσεις μεταξύ του ελεγκτή και της επιχείρησης και ακόμη περισσότερο ο ελεγκτής δεν πρέπει να χρησιμοποιεί αυτές τις πληροφορίες για ίδιο όφελος ή όφελος τρίτων. Εννοείται πως

και το ελεγκτικό προσωπικό, που λαμβάνει γνώση των εμπιστευτικών αυτών στοιχείων θα πρέπει να διασφαλίζει ο ελεγκτής ότι είναι εχέμυθο.

Τέλος, σύμφωνα με το αρθ.63γ παρ.3 ο ελεγκτής φέρει ποινική ευθύνη όταν δεν δηλώσει κώλυμα διορισμού του, δηλαδή όταν αποσιωπήσει ότι είναι μέλος του διοικητικού συμβουλίου ή υπάλληλος της υπό έλεγχο επιχείρησης. Με την ποινική αυτή διάταξη επιδιώκεται η αποτροπή της αποσιώπησης λόγω εξαίρεσης με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση ανεξαρτησίας του ελεγκτή από την ελεγχόμενη εταιρεία.

Γενικά η ποινική ευθύνη των ελεγκτών ρυθμίζεται από την νομοθεσία κάθε χώρας, με βάση το σύστημα ποινικού δικαίου που ισχύει. Ο νόμος Sarbans-Oxley προβλέπει βαριές ποινές για μια σειρά από πράξεις, όπως είναι η μη διαφύλαξη των φύλλων ελέγχου, η καταστροφή φύλλων ελέγχου και εταιρικών εγγράφων, ενώ διαρκεί έρευνα δικαστικών αρχών κλπ.

6.2.3. Η πειθαρχική ευθύνη

Η πειθαρχική ευθύνη των ελεγκτών και ο πειθαρχικός έλεγχος, παραδοσιακά ήταν στην αρμοδιότητα των επαγγελματικών ενώσεων των ορκωτών ελεγκτών. Τα τελευταία χρόνια όμως, μετά από μια σειρά ελεγκτικών σκανδάλων διαμορφώθηκε η τάση ο πειθαρχικός έλεγχος και γενικότερα η εποπτεία της λειτουργίας του ελεγκτικού επαγγέλματος να γίνει πιο ουσιαστική και να ανατεθεί σε ανεξάρτητες αρχές .

Στη Ελλάδα σύμφωνα με το άρθρο 20 του Π.Δ. 226/92, υπάρχει πειθαρχική ευθύνη²⁸ του Ορκωτού Ελεγκτή και παραπέμπεται με απόφαση του Εποπτικού Συμβουλίου ο Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής ή Επίκουρος ή Δόκιμος ή Ασκούμενος Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής όταν αυτός:

- α. Ασκεί πλημμελώς τα καθήκοντα του.
- β. Επιδεικνύει συμπεριφορά που δεν συνάδει με το επάγγελμά του
- γ. Προβεί σε παράβαση νόμου ή διάταξης ή δεοντολογικών κανόνων που αναφέρονται στην επαγγελματική του κατάσταση και στις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτή.

Σε περίπτωση κατά την οποία το Εποπτικό Συμβούλιο κρίνει ότι το αποδιδόμενο στο μέλος του Σώματος παράπτωμα είναι ελαφρύ και δεν οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια αυτού, μπορεί αντί της παραπομπής να προβεί σε αυστηρές συστάσεις.

²⁸ Available at: “<http://www.soel.gr>” (Accessed 25 March 2012).

Ο ελεγκτής που πέφτει σε πειθαρχικό παράπτωμα παραπέμπεται με απόφαση του Εποπτικού Συμβουλίου στο Πειθαρχικό Συμβούλιο του Σώματος. Οι ποινές που μπορεί να του επιβληθούν είναι οι εξής:

- Οριστική παύση.
- Προσωρινή παύση μέχρι 6 μήνες.
- Πρόστιμο.
- Επίπληξη.

Για τις παραπάνω ποινές χωρεί αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

6.3 Η ηθική ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών λογιστών

Σύμφωνα με τον Κάντζο (2006) ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής πέρα από τη νομική ευθύνη φέρει και την «Ηθική Ευθύνη» έναντι της κοινωνίας και των συγκεκριμένων πελατών του. Η ευθύνη αυτή επιβάλλεται από το σώμα των ορκωτών λογιστών με τη μορφή ενός επαγγελματικού κώδικα συμπεριφοράς προς τους πελάτες αλλά και προς τα άλλα μέλη του σώματος. Ο κώδικας αυτός που οικειοθελώς αναλαμβάνει να επιβάλλει στα μέλη του, δεν είναι τίποτα άλλο από την αναγνώριση της κοινωνικής ευθύνης, η οποία επιβάλλεται από την κοινωνική διάσταση του επαγγέλματος. Ο κώδικας αυτός στην ουσία επιβάλλει στα μέλη του μια κωδικοποιημένη συμπεριφορά απέναντι στους πελάτες, με αποτέλεσμα να προστατεύεται το επάγγελμα από τη μια μεριά και από την άλλη να επενδύεται με το κατάλληλο κοινωνικό προφίλ. Το κοινό έχει ανάγκη να εμπιστευτεί τον ορκωτό ελεγκτή ως προς την ικανότητα και τις προθέσεις του να το εξυπηρετεί στις συγκεκριμένες ανάγκες για τις οποίες ο θεσμός του ορκωτού ελεγκτή έχει εγκαθιδρυθεί.

Η προσωπική ηθική ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή είναι το σημαντικότερο στοιχείο για την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, οι οποίες χρησιμοποιούν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις που υπογράφουν οι ορκωτοί ελεγκτές. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει γενικός κώδικας κοινωνικής και επαγγελματικής συμπεριφοράς καθώς και ηθικής ευθύνης, ο οποίος να μπορεί να εφαρμοστεί σε όλους τους ελεγκτές και σε όλες τις περιπτώσεις. Οι σχετικοί κανόνες διαμορφώνονται με την πάροδο των χρόνων αλλά και με την πείρα που συσσωρεύεται

και εξακολουθεί να διαμορφώνεται από γενιά σε γενιά για να αντιμετωπίσει καινούργιες καταστάσεις και νέα δεδομένα.

Για τους ορκωτούς λογιστές ως παράδειγμα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ο κώδικας επαγγελματικής συμπεριφοράς του σώματος ορκωτών λογιστών των Η.Π.Α (Code of Professional Ethics by the American Institute of Certified Public Accountants). Οι κώδικες αυτοί αναφέρονται με λεπτομέρεια σε συγκεκριμένο τρόπο συμπεριφοράς και αντιμετώπισης επαγγελματικών θεμάτων και καταστάσεων. Ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει να διαμορφώσει την προσωπική του συμπεριφορά και ακόμα να επιβάλλει στον εαυτό του ιδιαίτερες υποχρεώσεις και επιπλέον ευθύνες προς τους πελάτες του.

Στην χώρα μας αναφορικά με την επαγγελματική συμπεριφορά των ορκωτών ελεγκτών λογιστών, προβλέπονται από το νόμο²⁹ μια σειρά από προληπτικές οδηγίες, απαγορεύσεις αλλά και κυρώσεις. Για την ειδικότερη προσωπική ηθική συμπεριφορά των μελών του επαγγέλματος, δεν είναι δυνατό να προβλεφθούν κυρώσεις, και μια τέτοια ηθική επαφίεται κατά το μέγιστο στην ακεραιότητα και στον επαγγελματισμό του κάθε ορκωτού.

6.4 Η ευθύνη των ελεγκτών στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα το αρθ.19 του Π.Δ.226/1992 είναι το βασικό νομοθέτημα³⁰ που ρυθμίζει τη λειτουργία το Σ.Ο.Ε.Λ. Σύμφωνα με το διάταγμα αυτό κάθε τρίτος έχει δικαίωμα να κάνει χρήση της δημοσιευμένης κατάστασης. Με βάση λοιπόν το άρθρο αυτό ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ευθύνεται για κάθε ζημία από ενέργεια ή παράλειψη του κατά τη διενέργεια του ελέγχου και την έκδοση της εκθέσεως ελέγχου, εφόσον η ενέργεια ή η παράλειψη αυτή οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια. Προϋπόθεση βέβαια για τη στοιχειοθέτηση ευθύνης αποζημίωσης ο νόμος απαιτεί η ζημιά αυτή να προκλήθηκε από τη χρήση της εκθέσεως ελέγχου.

Ανώτατο όριο αποζημίωσης, το παραπάνω άρθρο θέτει το πενταπλάσιο των εκάστοτε ετήσιων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου ή του συνόλου των αμοιβών του συγκεκριμένου Ορκωτού Ελεγκτή κατά το προηγούμενο έτος, εφόσον το

²⁹ Π.Δ. 226/92, Αρθ. 15 και 20-22.

³⁰ Available at: "<http://www.soel.gr>" (Accessed 25 March 2012).

δεύτερο ποσό είναι μεγαλύτερο. Επίσης η ελεγκτική εταιρεία στην οποία ανήκει ο ορκωτός ελεγκτής είναι αλληλέγγυα υπεύθυνη για την κάλυψη της ζημιάς.

Ακόμη το άρθρο 19, καθιστά υποχρεωτική την ασφαλιστική κάλυψη των ορκωτών ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιριών σε ασφαλιστική επιχείρηση. Το ποσό της ασφαλιστικής κάλυψης ορίστηκε ως ελάχιστο όριο στο 150% του συνόλου των αμοιβών τις οποίες ο ελεγκτής ή η ελεγκτική εταιρία ή η κοινοπραξία ελεγκτών έλαβαν κατά την προηγούμενη χρήση. Σύμφωνα με το Καραμάνη (2008) μετά από πιέσεις των ελεγκτών δόθηκε το δικαίωμα το ποσό της ασφάλισης να υπολογίζεται στο δεκαπλάσιο των εκάστοτε ετησίων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου. Το δεύτερο αυτό ποσό είναι το ελάχιστο όριο ασφαλιστικής κάλυψης.

Πρέπει να επισημανθεί ότι με το Π.Δ. 341/1997 δόθηκε το δικαίωμα στις ελεγκτικές εταιρείες ή κοινοπραξίες ορκωτών ελεγκτών να επενδύουν σε τίτλους του ελληνικού δημοσίου ποσό ίσο ή μεγαλύτερο από το δεκαπλάσιο των εκάστοτε ετησίων αποδοχών του Προέδρου του Αρείου Πάγου, αντί της ασφαλιστικής κάλυψης. Η ρύθμιση αυτή όπως φαίνεται μειώνει τα λειτουργικά κόστη των ελεγκτικών εταιριών, καθώς απαλλάσσονται από την καταβολή ασφαλίστρου και επίσης ταυτόχρονα επωφελείται από την επένδυση. Παρόλα αυτά όμως φέρουν τον κίνδυνο καταβολής της αποζημίωσης, σε περίπτωση καταδίκης για πλημμελή έλεγχο.

Τέλος, όταν οι ζημίες που προκλήθηκαν οφείλονται σε ελαφρά αμέλεια του ελεγκτή, τότε τα πρόσωπα τα οποία ζημιώθηκαν μπορούν να προσφύγουν επικαλούμενα τις διατάξεις του άρθρου 914 του Αστικού Κώδικα. Με βάση το άρθρο 914, δημιουργείται ευθύνη αποζημίωσης για ζημία που προκλήθηκε παράνομα και υπαίτια, ακόμα και από ελαφρά αμέλεια.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι και το έτος 2005 είχαν υπάρξει στην Ελλάδα περισσότερες από 5 δικαστικές υποθέσεις αγωγών αποζημίωσης, οι οποίες όμως δεν έχουν κριθεί ακόμη από τα δικαστήρια σε τελικό βαθμό.

Για την ποινική και πειθαρχική ευθύνη των ελεγκτών έχουμε αναφερθεί σε προηγούμενα υποκεφάλαια του κεφαλαίου 6.

6.5 Προσπάθεια περιορισμού της ευθύνης του ελεγκτή

Σύμφωνα με το Καραμάνη (2008), ένα σημαντικό ζήτημα πρακτικό και νομικό είναι αυτό του περιορισμού της νομικής ευθύνης των ορκωτών ελεγκτών λογιστών . Σε διεθνές επίπεδο τα κόστη αποζημίωσης με τα οποία επιβαρύνονται οι ελεγκτικές εταιρίες είναι ολοένα και πιο δυσβάστακτα. Πιο συγκεκριμένα, για τις αγγλοσαξονικές χώρες το κόστος αποζημίωσης με το οποίο επιβαρύνονται οι ελεγκτικές εταιρίες είναι περίπου το 10% του κύκλου εργασιών τους. Σ' αυτό το σημείο έχει προταθεί και ο ισχυρισμός ότι ο κίνδυνος δικαστικών διώξεων και η καταβολή αποζημίωσης λειτουργεί ως αντικίνητρο για την προσέλκυση νέων που θέλουν να ασχοληθούν πραγματικά με το επάγγελμα ή ακόμη ότι απωθεί τα στελέχη των ελεγκτικών εταιρειών στο να επιζητήσουν προαγωγή, αφού αυτή η θέση θα συνεπάγεται όλες τις αστικές ευθύνες.

Για την προστασία λοιπόν του ελεγκτικού επαγγέλματος έχει ξεκινήσει διεθνώς μια εκστρατεία με σκοπό τον περιορισμό της αστικής ευθύνης του ελεγκτή, μέσω της άσκησης πολιτικής πίεσης στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Στην Μ. Βρετανία έχει γίνει πρόταση για την αντικατάσταση της «εις ολόκληρο ευθύνης» με την «επιμεριζόμενη και αναλογική ευθύνη» (Freedman και Finch 1997). Επίσης το ίδιο είχε προταθεί και από άλλα ινστιτούτα ορκωτών ελεγκτών, όπως το Institute of Character Accountants of Scotland. Το βασικό επιχείρημα της παραπάνω πρότασης είναι ότι θεωρείται αδικία να αναλαμβάνει ένας την ευθύνη, όταν ευθύνονται και άλλοι, όπως είναι για παράδειγμα τα μέλη της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρείας με αποτέλεσμα να καλείται αποκλειστικά ο ελεγκτής να καταβάλλει το σύνολο της αποζημίωσης. Το αντεπιχείρημα βέβαια είναι ότι ένας τέτοιος περιορισμός θα καταργούσε το βασικό κίνητρο των ελεγκτών να διενεργούν ελέγχους υψηλής ποιότητας.

Ένα δεύτερο μέσο για τον περιορισμό της αστικής ευθύνης των ελεγκτών, είναι να γίνει υποχρεωτική η ασφάλιση για τις διοικήσεις των επιχειρήσεων. Με αυτό το τρόπο θα δημιουργούνταν μία δεύτερη πηγή για διεκδίκηση αποζημίωσης για όσους ζημιώνονταν. Ένα τρίτο μέτρο είναι ο περιορισμός της ευθύνης των ελεγκτών σε ένα συγκεκριμένο ποσό. Το μέτρο αυτό ισχύει σε πολλές χώρες. Ένας άλλος στόχος που έχει επιλέξει το σώμα ορκωτών λογιστών είναι η δυνατότητα των ελεγκτών να προσφέρουν υπηρεσίες μέσα από εταιρικά σχήματα με περιορισμένη αστική ευθύνη,

ούτος ώστε να διασφαλίζεται η προσωπική παρουσία των ελεγκτών εταίρων. Στην Μ. Βρετανία ο Εταιρικός Νόμος του 1989 έδωσε το δικαίωμα στους ελεγκτές να συστήνουν ανώνυμες εταιρίες. Ανάλογη θέση για το θέμα του περιορισμού της ευθύνης έχει πάρει και το σώμα ορκωτών των Η.Π.Α. Από την άλλη μεριά η Ε.Ε. μέχρι σήμερα δεν έχει πάρει κάποια μέτρα στο θέμα της ευθύνης του ελεγκτή, όσο και στο θέμα της επαγγελματικής ασφάλισης για μείωση της ευθύνης.

Ο Καζαντζής (2006) για την ελαχιστοποίηση της νομικής ευθύνης των ελεγκτικών εταιρειών έχει υποστηρίξει τη λήψη των παρακάτω μέτρων τόσο σε επίπεδο επαγγέλματος όσο και σε επίπεδο ελεγκτικής εταιρείας ή ελεγκτή.

Σε επίπεδο επαγγελματικών ενώσεων η μείωση των συνεπειών από την νομική ευθύνη των ελεγκτών μπορεί να επιτευχθεί με τα εξής:

- α. Θέσπιση αποτελεσματικότερων ελεγκτικών προτύπων και αναθεώρηση εκείνων που δημιουργήσαν προβλήματα κατά την εφαρμογή τους.
- β. Ενημέρωση των χρηστών των εκθέσεων ελέγχου, έτσι ώστε να αντιληφθούν την πραγματική έκταση της ευθύνης των ελεγκτών σε θέματα όπως είναι η συνέχιση της δραστηριότητας της επιχείρησης στο άμεσο μέλλον, η ανακάλυψη της απάτης, παράνομες ενέργειες κ.α.
- γ. Τη συνεχή βελτίωση και τον εμπλουτισμό του κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας και την τιμωρία των μελών που δεν συμμορφώνονται με αυτόν.

Σε επίπεδο τώρα Ελεγκτικής Εταιρείας ή Ελεγκτή με τη λήψη μιας σειράς προληπτικών μέτρων, μπορούν να αποτραπούν τυχόν εμπλοκές σε δικαστικούς αγώνες. Ενδεικτικά αναφέρονται τα παρακάτω μέτρα:

- α. Προσεκτική αξιολόγηση της ακεραιότητας των υποψήφιων πελατών.
- β. Ενίσχυση του συστήματος ελέγχου ποιότητας και στην πραγματοποίηση ελέγχων ποιότητας.
- γ. Πλήρης συμμόρφωση προς τα πρότυπα και τις κατευθυντήριες οδηγίες της ελεγκτικής και πιστή τήρηση των γενικώς αποδεκτών αρχών της λογιστικής.
- δ. Διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών σε όλες τις φάσεις του ελεγκτικού έργου.
- ε. Άμεση εξέταση, αξιολόγηση και αξιοποίηση των σημείων ύπαρξης κινδύνων που οδηγούν σε δικαστικές διεκδικήσεις.
- στ. Εξαιρετική προσοχή σε όλες τις φάσεις της ελεγκτικής διαδικασίας.

ζ. Επιμελής σχεδιασμός και τεκμηρίωση του ελεγκτικού έργου.

6.6 Παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις

Το τελευταίο διάστημα συμβαίνουν όλο και πιο συχνά παραποιήσεις των οικονομικών καταστάσεων, τόσο στις Η.Π.Α., όσο και στην Ευρώπη. Διεθνώς έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί της παραποίησης λογιστικών καταστάσεων.

Σύμφωνα με τον Σπάθη (2002), η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων έχει να κάνει με την «απάτη», δηλαδή την σκόπιμη αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων. Ο αντίστοιχος όρος στις Η.Π.Α ονομάζεται (fraud) δηλαδή απάτη. Παγκοσμίως χρησιμοποιούνται διάφορες μέθοδοι για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων όπως είναι η δημιουργική ή επινοητική λογιστική (creative accounting), η μεταβολή των αποτελεσμάτων χρήσης μέσω λανθασμένων λογιστικών καταχωρήσεων (income smoothing) και τέλος η ωραιοποίηση αποτελεσμάτων και διαχείρισης κερδών (managing earnings).

Το αναμορφωμένο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240³¹, αναφέρεται σε παραποιήσεις και λάθη των λογιστικών καταστάσεων. Σύμφωνα με αυτό ο όρος «παραποίηση» αναφέρεται σε εσκεμμένη ενέργεια ενός ατόμου της διοίκησης ή εργαζομένου που έχει ως αποτέλεσμα την ψεύτικη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Στο πρότυπο αυτό ο όρος της απάτης διακρίνεται από τον όρο σφάλμα ή λάθος. Στην πράξη όμως τα όρια των κατηγοριών αυτών είναι αρκετά δυσδιάκριτα Σπάθης (2002) ώστε να μην μπορεί κάποιος να ξεκαθαρίσει τι ακριβώς είναι σφάλμα ή απάτη. Σύμφωνα λοιπόν με το παραπάνω πρότυπο, ο όρος λογιστική απάτη αναφέρεται:

- 1) Στο χειρισμό ή αλλοίωση των καταχωρήσεων.
- 2) Στην αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού.
- 3) Στη παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω πρακτικών.
- 4) Στη καταχώρηση εικονικών συναλλαγών.
- 5) Στη λανθασμένη εφαρμογή αρχών και προτύπων.

Από την άλλη ο όρος σφάλμα ή λάθος περιλαμβάνει τα ακούσια λάθη των οικονομικών καταστάσεων, που αφορούν συνήθως :

³¹ ISA 240, The Auditor's Responsibility to Consider Fraud in an Audit of Financial Statements.

- 1) Λάθη στις καταχωρήσεις από αβλεψία κάποιων εργαζομένων της επιχείρησης.
- 2) Λάθη παράλειψης ή λογιστικής ερμηνείας των πραγματικών γεγονότων.
- 3) Λάθη αρχών, δηλαδή όταν εφαρμόζεται λανθασμένα κάποια λογιστική αρχή ή κανόνας.

Επίσης στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA). Στο πρότυπο Statement on Auditing Standards (SAS) 99³², διαχωρίζει το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει σαν στόχο την απάτη (Fraud), σημειώνοντας ότι η απάτη είναι οι σκόπιμες λανθασμένες διατυπώσεις ή παραλείψεις στις οικονομικές καταστάσεις με σκοπό να εξαπατηθούν οι χρήστες αυτών.

Σύμφωνα με τον Razaee (2003) αυτού του είδους οι σκόπιμες λανθασμένες διατυπώσεις ή παραλείψεις ή απάτες έχουν τα παρακάτω χαρακτηριστικά :

- 1) Παραποίηση και αλλαγή των λογιστικών αρχείων ή των υποστηρικτικών εγγράφων .
- 2) Σκόπιμες παραλείψεις και διαστρεβλώσεις σημαντικών λογαριασμών ή γεγονότων από τις οικονομικές καταστάσεις.
- 3) Σκόπιμη και κακή εφαρμογή των λογιστικών κανόνων και πρακτικών.
- 4) Σκόπιμη παράβλεψη ή παρουσίαση λανθασμένων λογιστικών κανόνων και αρχών.
- 5) Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων με σκοπό τα παράνομα κέρδη.
- 6) Μεθοδεύσεις και λογιστικές τεχνικές που μπορεί να λειτουργούν σύμφωνα με το γράμμα του νόμου, αλλά επιτρέπονται μέσα από κενά που αφήνουν οι νόμοι αυτοί.

Ο Razaee (2003) επίσης για να ερμηνεύσει την παραποίηση οικονομικών καταστάσεων χρησιμοποίησε τα αρχικά CRIME, δηλαδή έγκλημα. Κάθε γράμμα συμβολίζει και ένα παράγοντα της παραποίησης λογιστικών καταστάσεων. Έτσι έχουμε:

- 1) **Cooks** (Μαγείρεμα). Αφορά τα άτομα που συμμετέχουν στην παραποίηση.
- 2) **Recipes** (Συνταγές). Αφορά τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την αλλοίωση λογιστικών καταστάσεων.
- 3) **Incentives** (Κίνητρα). Αφορά τα μέσα που οδήγησαν στην παραποίηση.
- 4) **Monitoring** (Παρακολούθηση). Αφορά τους ελεγκτικούς μηχανισμούς και τα αίτια που δεν εντόπισαν τις παραποιήσεις.
- 5) **Results** (Αποτελέσματα). Τι προέκυψε στο τέλος για την επιχείρηση.

³² AICPA, 2002, Statement on Auditing Standards (SAS) No.99 : Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit.

6.7 Εταιρικά σκάνδαλα

Σύμφωνα με τον Γαγάνη και Ζοπουνίδη, (2008), τα τελευταία χρόνια έχουν εμφανιστεί στην παγκόσμια οικονομία πολύ μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα, τα οποία αποτελούν μια νέα απειλή για το χρηματοοικονομικό σύστημα. Η νέα αυτή απειλή ονομάζεται παραποίηση οικονομικών καταστάσεων και έχει κλονίσει ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα και τις αγορές σε ολόκληρο τον κόσμο. Τέτοια εταιρικά σκάνδαλα είναι των εταιριών Lusent, Xerox, Enron Global Crossing, WoldCom, τα οποία κλόνισαν την εμπιστοσύνη όλων των εμπλεκόμενων φορέων και κόστισαν στους επενδυτές δισεκατομμύρια δολάρια. Ο Griffiths (1986) χαρακτηριστικά αναφέρει στη λεγόμενη βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου ότι, η «Δημιουργική λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά το Δούρειο Ίππο».

Σε παλιότερη έρευνα δημοσκόπησης οι Berry et al. (1987) εξέτασαν τον τρόπο με τον οποίο οι τραπεζίτες αποφασίζουν να χορηγήσουν ένα δάνειο, ανεξάρτητα από το μέγεθος της εταιρίας. Από τους ερωτηθέντες το 91% απάντησε ότι δίνουν πολύ μεγάλη σημασία στο πιστοποιητικό ελέγχου που εκδίδει ο ελεγκτής.

Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια έδειξαν ότι στη παραποίηση των οικονομικών στοιχείων εμπλέκονται στελέχη όλων των βαθμίδων ιεραρχίας, χρηματοπιστωτικοί οίκοι και ελεγκτικές εταιρίες οι οποίες λόγω λαθών και παραλήψεων δεν αξιολογούσαν σωστά τις οικονομικές καταστάσεις. Επίσης, οι ελεγκτές και οι ελεγκτικές εταιρείες, δεν δρούσαν αντικειμενικά και ανεξάρτητα, με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται η ποιότητα του ελέγχου. Οι παράγοντες που οδήγησαν τους ορκωτούς ελεγκτές σε τέτοιες συμπεριφορές ήταν κυρίως η οικειότητα που είχε δημιουργηθεί μεταξύ αυτών και των ελεγχόμενων επιχειρήσεων καθώς και η ταυτόχρονη παροχή διοικητικών και ελεγκτικών υπηρεσιών.

Οι Lendez και Korevec (1999) σε άρθρο τους αναφέρουν ότι η παραποίηση των οικονομικών στοιχείων ήταν και είναι ένα μακροχρόνιο πρόβλημα, το οποίο ξεκίνησε ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1930. Οι εταιρίες Mc Kesson και Robbins εκείνης της εποχής κατάφεραν να φουσκώσουν το ενεργητικό τους κατά 20%. Η ίδια εταιρία η Mc Kesson θα κατηγορηθεί ξανά 60 χρόνια μετά, δηλαδή τη δεκαετία του '90 για λογιστικές ατασθαλίες. Κατά την διάρκεια των 60 αυτών χρόνων, το ανυποψίαστο κοινό, στελέχη, διευθυντές και λογιστικά γραφεία είχαν πέσει θύματα αυτών των

οικονομικών καταστάσεων. Ωστόσο όλα αυτά τα χρόνια έχουν γίνει πολλές προσπάθειες να περιοριστεί το φαινόμενο, το οποίο αποτελεί μείζον πρόβλημα για την οικονομική κοινότητα. Όπως ο Razaee (2003), έτσι και οι Lendez και Korevec (1999) υποστηρίζουν ότι η παραποίηση οικονομικών στοιχείων έχει να κάνει με την «εκ προθέσεως ανακρίβεια ή παράλειψη των ποσών ή λανθασμένων γνωστοποιήσεων στις οικονομικές καταστάσεις με σκοπό να παραπλανήσουν τους χρήστες τους», αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν:

(α) παραποίηση ή αλλοίωση των λογιστικών εγγραφών ή δικαιολογητικών που χρησιμοποιούνται για την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων

(β) ψευδείς δηλώσεις ή εσκεμμένες παραλείψεις σημαντικών γεγονότων ή συναλλαγών από τις οικονομικές καταστάσεις

(γ) η εκ προθέσεως εσφαλμένη εφαρμογή των λογιστικών κανόνων. Υποστηρίζουν ότι τα άτομα που διαπράττουν οικονομικές απάτες, επιδιώκουν συνήθως να ενισχύσουν: (α) τα κέρδη της εταιρίας από υπερεκτίμηση των εσόδων ή και υποτίμησης των εξόδων ή (β) να ενισχύσουν την οικονομική θέση από την υπερεκτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού ή και υποτιμώντας υποχρεώσεις.

Οι Lendez και Korevec (1999) συμπεραίνουν ότι η απληστία δεν είναι πάντα το κίνητρο που ωθεί τα στελέχη στη παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, αλλά πολλές φορές η συντριπτική επιθυμία των ανώτερων διευθυντικών στελεχών να δημοσιεύουν οικονομικές καταστάσεις που ανταποκρίνονται ή υπερβαίνουν τις προσδοκίες των αγορών (π.χ. Wall Street). Ανεξάρτητα πάντως από το λόγο, το τελικό αποτέλεσμα είναι το ίδιο, ψευδείς οικονομικές εκθέσεις. Επίσης αναφέρουν ότι τα χαρακτηριστικά της διαχείρισης έχουν μια ισχυρή επιρροή στην οικονομική αναφορά ενός οργανισμού. Όταν η διοίκηση δείχνει ακεραιότητα και υψηλές ηθικές αξίες, στέλνει ένα σαφές μήνυμα στους εργαζόμενους ότι ακατάλληλες λογιστικές πρακτικές δεν θα γίνουν ανεκτές. Από την άλλη πλευρά, αν η διαχείριση παραβλέπει τους κανόνες και την επίτευξη των στόχων της εταιρείας, τότε οι εργαζόμενοι είναι πιο πιθανό να εμπλακούν σε παράνομες ή ανήθικες συμπεριφορές τόσο για λογαριασμό της εταιρείας, όσο και εναντίον της. Η εταιρία MiniScribe Corporation ("MiniScribe") είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα για το πώς επηρεάζονται τα ανώτερα διοικητικά στελέχη. Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, η MiniScribe αγωνίζονταν να κατασκευάσει δίσκους του Η/Υ. Η εταιρεία εκείνη την εποχή είχε χάσει αρκετά μεγάλους πελάτες,

συμπεριλαμβανομένων και των International Business Machines, και η βιομηχανία βρισκόταν σε παρακμή. Το 1985, ένας νέος διευθύνων σύμβουλος είχε προσληφθεί για να βοηθήσει την εταιρία και ο οποίος διέθετε ένα δεσποτικό και αυταρχικό χαρακτήρα διαχείρισης. Έτσι, επέβαλε μια υπερβολικά επιθετική πολιτική ποσόστωσης των πωλήσεων στους διευθυντές των τμημάτων και ξεκίνησε μια τεράστια πίεση πάνω τους για να επιτύχουν τους στόχους τους. Ως αποτέλεσμα, η MiniScribe αύξησε τις πωλήσεις από 114 εκατομμύρια δολάρια σε 603.000.000 δολάρια σε μόλις τρία χρόνια. Ωστόσο, κανείς έξω από την εταιρεία γνώριζε ότι οι αριθμοί είχαν κατασκευαστεί. Τον Μάιο του 1989, η εταιρεία ανακοίνωσε ότι οι οικονομικές καταστάσεις της για το 1986, 1987, και για τα τρία πρώτα τρίμηνα του 1988, δεν μπορούσε να γίνει επίκληση. Έτσι οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι «Το περιβάλλον διαχείρισης» MiniScribe δημιούργησε και διατήρησε ένα εξαιρετικό υψηλό ποσοστό πίεσης σε διευθυντικά στελέχη της εταιρείας με σκοπό την επίτευξη προκαθορισμένων τριμηνιαίων στόχων κερδοφορίας. Δεδομένου ότι η βιομηχανία ήταν σε ύφεση, ο μόνος τρόπος που θα μπορούσαν να επιτύχουν τους επιθετικούς στόχους που επιβάλλονται από το διευθύνων σύμβουλο ήταν να χειραγωγήσουν τα αποτελέσματα μέσω παράτυπων πρακτικών. Το πιο προφανές γεγονός ήταν η ικανότητα της εταιρείας να αυξήσει τις πωλήσεις πάνω από 400% μεταξύ 1985 - 1988, περίοδο κατά την οποία η βιομηχανία ήταν σε ύφεση. Αυτό θα έπρεπε να ήταν ένα αποκαλυπτικό σημάδι ότι κάτι ήταν σαφώς λάθος. Η ασυνήθιστα ταχεία ανάπτυξη ή η κερδοφορία χωρίς δικαιολογημένη αιτία, ειδικά σε σύγκριση με άλλες εταιρείες του ίδιου κλάδου, ήταν ίσως κάτι πολύ καλό για να είναι αληθινό. Ένα άλλο αξιοσημείωτο ήταν το σχέδιο διαχείρισης μόνου "πακέτο αποζημίωσης", ανάμεσα στους διευθυντές των τμημάτων για την επίτευξη των στόχων που είχαν καθοριστεί από τον Διευθύνοντα Σύμβουλο. Το παράδειγμα της εταιρίας MiniScribe καταδεικνύει με σαφήνεια πώς μια ακατάλληλη διαχείριση προσωπικού μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά των υφισταμένων της.

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών μελετών, όλες όμως έχουν τονίσει τη σημασία της καθιέρωσης ενός κατάλληλου περιβάλλοντος ελέγχου στην κορυφή της εταιρίας ως μέσο για τη βελτίωση της διαδικασίας χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Άλλα χαρακτηριστικά διαχείρισης που θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα για τη μείωση του κινδύνου της οικονομικής απάτης είναι: (α) Η στενή εποπτεία των

δραστηριοτήτων της εταιρείας, (β) Η διασφάλιση ότι πραγματοποιούνται σημαντικοί λογιστικοί έλεγχοι, (γ) Η Έγκαιρη διόρθωση αδυναμιών εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, (δ) Ο απαραίτητος σεβασμός προς τις ρυθμιστικές αρχές και τους κανονισμούς, (ε) Η αποτελεσματική χρήση λογιστικών πληροφοριών και εσωτερικό έλεγχο του προσωπικού. Τα χαρακτηριστικά λειτουργίας μιας εταιρείας μπορεί μερικές φορές να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον που να διευκολύνει τη παραποίηση οικονομικών καταστάσεων. Τα χαρακτηριστικά αυτά αφορούν κυρίως τη φύση και την πολυπλοκότητα των συναλλαγών της εταιρίας. Για παράδειγμα, εάν τα περιουσιακά στοιχεία της εταιρείας βασίζονται σε εκτιμήσεις που αφορούν υποκειμενικές κρίσεις, είναι πολύ πιο εύκολο να παραποιηθούν τα οικονομικά αποτελέσματα από ότι όταν βασίζονται σε αντικειμενικά κριτήρια. Άλλα χαρακτηριστικά που μπορούν να διευκολύνουν την οικονομική απάτη είναι: (α) Συναλλαγές με συνδεδεμένα μέρη με μη ενοποιημένες θυγατρικές ή με συναφείς οικονομικές οντότητες που δεν ελέγχονται και οι οποίες μπορεί να σχεδιαστούν με τέτοιο τρόπο ώστε να κρύψουν την πραγματική οικονομική εικόνα μιας εταιρείας. (β) Πολυπλοκότητα των συναλλαγών. Τείνουν να είναι πιο επιρρεπής σε λάθη και πράξεις χειραγώγησης για τον απλούστατο λόγο επειδή υπάρχουν σχετικά λίγα άτομα που κατανοούν πλήρως την ουσία τους. Επίσης, πολλές από αυτές τις συναλλαγές περιλαμβάνουν συχνά υποκειμενικές κρίσεις που δεν μπορεί να γίνει χωρίς την απαιτούμενη πρακτική εμπειρία. (γ) Πολυπλοκότητα των οργανωτικών δομών.

Οι παραπάνω ερευνητές εξέτασαν και την απάτη μιας άλλης εταιρίας, η οποία πήρε και αυτή μεγάλη δημοσιότητα και έγινε ευρέως γνωστή, για να αναλύσουν την παραπάνω πολυπλοκότητα των συναλλαγών. Αυτή ήταν η απάτη της εταιρίας ESM. Μια εταιρία που αντιμετώπιζε λειτουργικά προβλήματα και η οποία συμμετείχε σε συναλλαγές με μη ενοποιημένη θυγατρική για τη μείωση ή την εξάλειψη των ζημιών (όπως με την καταγραφή πλασματικών εσόδων ή με τη μεταφορά των ζημιών στο θυγατρικών). Η απάτη της ESM δείχνει ακριβώς αυτή την επικίνδυνη φύση των σύνθετων συναλλαγές που περιγράφηκε παραπάνω.

Οι Lendez και Korevec ισχυρίζονται ότι οι παραποιήσεις στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μπορεί να είναι δύσκολο να ανιχνευθούν, αλλά δεν είναι αδύνατο, αρκεί να λαμβάνονται προληπτικά μέτρα για την ανίχνευση. Θα πρέπει στην εταιρία να υπάρχει εσωτερικός έλεγχος ή άλλο προσωπικό με παρόμοιες

αρμοδιότητες που να μπορεί να πραγματοποιήσει αυτά τα μέτρα. Πιο συγκεκριμένα οι διαδικασίες που θα μπορούσαν να βοηθήσουν τη διαχείριση εντοπισμού πιθανών οικονομικών καταστάσεων απάτης περιλαμβάνουν:

- Οι περιοδικές αναθεωρήσεις των βιβλίων και στοιχείων για συναλλαγές με λάθη ή άλλα προβλήματα.
- Έρευνες των ύποπτων δραστηριοτήτων, όπως ασυνήθιστες συμφωνίες και ασυνήθιστες προσωπικές σχέσεις μεταξύ του προσωπικού και των πελατών.
- Περιοδική εφαρμογή αναλυτικών διαδικασιών για την αναζήτηση ασυνήθιστων οικονομικών τάσεων, όπως απροσδόκητες αυξήσεις ή μειώσεις στις δαπάνες, το κόστος πωλήσεων, τις απαιτήσεις και τα αποθέματα ή για τις μεταβολές των βασικών δεικτών, όπως ο κύκλος εργασιών, απογραφή και άλλα.

Για την αναγνώριση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων ο ελεγκτής θα πρέπει να γνωρίζει πώς να ανιχνεύει τις λογιστικές παρατυπίες. Τα ακόλουθα παραδείγματα είναι ορισμένα μόνο από τις παρατυπίες αυτές:
(α) Η Ακατάλληλη Αναγνώριση Εσόδων π.χ. εγγραφές πώλησης για ανύπαρκτους πελάτες.

(β) Ακατάλληλη Κεφαλαιοποίηση Κόστους π.χ. κεφαλαιοποίηση περιουσιακών στοιχείων που αποτυγχάνουν να παρέχουν ένα μελλοντικό όφελος.

(γ) Υπερεκτίμηση των περιουσιακών στοιχείων. (δ) Μη σωστή καταγραφή υποχρεώσεων. (ε) Ανεπαρκής γνωστοποιήσεις.

Οι Lendez και Korevec συστήνουν ότι για την πρόληψη της απάτης πρέπει να δημιουργηθεί ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου. Η επιχείρηση θα πρέπει να προσλάβει τίμιους ανθρώπους, να παρέχει στους υπαλλήλους εκπαίδευση και να αναπτυχθεί ένας κατανοητός κώδικας δεοντολογίας. Μελέτες έχουν δείξει ότι οι οργανισμοί με θετικό περιβάλλον έλεγχο τείνουν να είναι λιγότερο ευάλωτες σε δόλια χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Για την προώθηση ενός τέτοιου περιβάλλοντος, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου και της επιτροπής ελέγχου πρέπει να δείχνουν μια σωστή στάση απέναντι στον εσωτερικό έλεγχο και την διαδικασία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, καθώς επίσης να επιδεικνύουν ακεραιότητα και υψηλές ηθικές αξίες. Νέες προσλήψεις θα πρέπει να ελέγχονται αποτελεσματικά με έλεγχο του ιστορικού του υπαλλήλου γιατί μπορεί να μην είναι κατάλληλοι για την θέση του ελεγκτή. Το προσωπικό θα πρέπει να έχει επίγνωση του τι θεωρείται αποδεκτό και τι όχι, καθώς και γνώση του κώδικα

δεοντολογίας. Η εταιρία θα πρέπει να εκπαιδεύει το προσωπικό και να παρέχει πληροφορίες σχετικά με πράξεις ή παραλείψεις που απαγορεύονται από την πολιτική της εταιρείας και από τους νόμους και τους κανονισμούς που ισχύουν για την εταιρεία πώς οι εργαζόμενοι και η επιχείρηση που επηρεάζεται αρνητικά από την απάτη πως να αποφεύγουν δυνητικά αθέμιτες καταστάσεις.

Ο Barrett (2005) στο άρθρο του για το σκάνδαλό της Enron αναφέρει ότι οι ελεγκτές πρέπει να είναι ανεξάρτητοι και να έχουν ως στόχο την αποκάλυψη των ατασθαλιών σε μια επιχείρηση. Ο σκοπός του ελέγχου είναι να επιβεβαιώσει τα λάθη και την κακή διαχείριση μιας επιχείρησης και να εκφράσει την γνώμη του για τις οικονομικές καταστάσεις. Ωστόσο ακόμα και αν η γνώμη του ελεγκτή είναι ανεπιφύλακτη αυτό δεν εγγυάται την ορθότητα των οικονομικών καταστάσεων, διότι σε κάθε περίπτωση μπορεί να υπάρχουν προσωπικά συμφέροντα του ελεγκτή με την επιχείρηση που ελέγχει, προκειμένου να εκφράσει μια θετική γνώμη και να έχει προσωπικό όφελος. Αναζητώντας τα λάθη που έγιναν στην περίπτωση της Enron από την ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen η οποία κατέρρευσε και αυτή μετά την πτώση της Enron, ο Barrett υποστηρίζει ότι για τα λάθη αυτά δεν αντιμετώπισαν ποτέ ποινικές ευθύνες, παρά το γεγονός ότι οι ελεγκτές της Andersen, λειτούργησαν με σκοπό το προσωπικό όφελός και πάντα προσπαθώντας να μην δυσαρεστήσουν την διοίκηση της Enron. Το γεγονός ότι οι οικονομικές καταστάσεις της Enron δεν παραβίαζαν τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές αλλά ήταν κατασκευασμένες με βάση της επιθυμίες της διοίκησης, επίσης τα προσωπικά οφέλη των ελεγκτών λόγω των σχέσεων με την διοίκηση, καθώς και η τεχνική δημιουργικής λογιστικής μέσω απόκρυψης δανείων και ωραιοποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με αποτέλεσμα την παραπλάνηση του επενδυτικού κοινού, αποδεικνύουν περίτρανα το φαινόμενο της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων.

Στη χώρα μας υπήρχαν αντίστοιχα σκάνδαλα με στόχο την παραπλάνηση του επενδυτικού κοινού. Τέτοια ήταν το Χρηματιστηρίου το '99, η υπόθεση Siemens, τα δομημένα ομόλογα, το σκάνδαλο των υποκλοπών κ.α.

Σύμφωνα με τους Γαγάνη και Ζοπουνίδη (2008) στο βιβλίο τους παρουσιάζουν ένα πίνακα με τα σημαντικότερα εταιρικά σκάνδαλα που είδαν το φως της δημοσιότητας τη τελευταία κυρίως δεκαετία και που οι οικονομικές απάτες βασίζονται

στην απόκρυψη χρεών και στην πλασματική εμφάνιση εσόδων, με στόχο την παραπλάνηση του επενδυτικού κοινού.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ	ΧΩΡΑ	ΕΤΟΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ-ΣΚΑΝΑΛΟΥ	ΚΛΑΔΟΣ	ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΙ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Polly Peck	Μ.Βρ-ετανία	1980	Κλωστοϋφαντουργία	Δομή διαχείρισης των χρεών της. Τα χρέη της ήταν μακροχρόνια δάνεια με ενέχυρο τις μετοχές της εταιρείας.	BDO Hayward
Mini Scribe	Η.Π.Α.	1989	Παροχή περιφερειακών προϊόντων Η/Υ	Μέτρηση ελαττωματικών προϊόντων στα αποθέματα προς πώληση. Επίσης προσφορά επιπλέον προϊόντων σε πελάτες και μετέπειτα καταγραφή αυτών ως πωλήσεις	Cooper & Lybrand
Cendant	Η.Π.Α.	1998	Παροχή υπηρεσιών σε επιχειρήσεις, όπως μεσιτικά και ταξιδιωτικά γραφεία	Παραπλανητική διόγκωση των εσόδων της επιχείρησης από παρατυπίες κατά τις συγχωνεύσεις αυτής με άλλες εταιρείες	Ernest & Young
Xerox	Η.Π.Α.	2000	Παροχή περιφερειακών προϊόντων ηλεκτρονικών υπολογιστών	Διόγκωση εσόδων κατά 1.5 δις. δολάρια (παρατυπίες στη χρονική περίοδο που αναγνωρίζονταν τα έσοδα από τα συμβόλαια των μισθώσεων)	KPMG
Enron	Η.Π.Α.	2001	Ενεργειακός	Απόκρυψη χρεών και ζημιών από ενδιαφερόμενους επενδυτές και αύξηση κερδών από παραπλανητικές και ψευδείς συναλλαγές, όπως η καταγραφή ως τρέχοντα έσοδα αμοιβών που θα δεχόταν μελλοντικά για τις υπηρεσίες της. Δωροδοκία ξένων κυβερνήσεων για την εξασφάλιση συμφωνιών με σκοπό τον έλεγχο της αγοράς ενέργειας.	Arthur Andersen
AOL	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες (καλωδιακή τηλεόραση)	Διόγκωνε φαινομενικά τα έσοδά της με το κλείσιμο συμφωνιών με διαφημιστές και εφοδιαστές, όχι με πραγματικά ποσά, αλλά με ανταλλάγματα.	Ernst & Young
Adelphia	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες, παροχές υπηρεσιών διαδικτύου	Αύξηση αποτελεσμάτων με τη διόγκωση κεφαλαιοποιημένων δαπανών και την απόκρυψη χρεών. Η οικογένεια Rigas, που ίδρυσε την εταιρεία, βρέθηκε να έχει στην κατοχή της 3.1 δις. δολάρια από δάνεια που πήραν μέσω της εταιρείας και δεν καταγράφονταν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.	Deloitte & Touche

Bristol-Mayers Squibb	H.Π.A	2002	Φαρμακοβιομηχανία	Ανάγκαζαν τους χονδρέμπορους να δεχτούν περισσότερα αποθέματα από ότι μπορούσαν να πουλήσουν, έτσι ώστε να φαίνεται στις καταστάσεις του κατασκευαστή ότι «φεύγει» πολύ εμπόρευμα	Pricewaterhouse Coopers
CMS Energy	H.Π.A	2002	Ενεργειακός (δημόσια επιχείρηση ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου)	Αύξηση του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας με τεχνάσματα, όπως η εκτέλεση συναλλαγών όχι με καταβολή χρηματικών ποσών, αλλά με ανταλλάγματα.	Arthur Andersen
Computer Associates	H.Π.A	2002	Παροχή εφαρμογών H/Y (software)	Ψευδής καταγραφή 500 εκατομμυρίων δολαρίων ως έσοδα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις κατά τις περιόδους 1998 και 1999, για την εκτόξευση της τιμής της μετοχής.	KPMG
Duke Energy	H.Π.A	2002	Ενεργειακός (παροχή υπηρεσιών)	Εμπλοκή σε 23 περιπτώσεις εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα (round-trip trades) με σκοπό την "ώθηση" του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας και των εσόδων της επιχείρησης.	Grant Thornton
Dynergy	H.Π.A	2002	Ενεργειακός	Εκτέλεση εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών, αλλά με ανταλλάγματα με σκοπό την ώθηση του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας και των ταμειακών ροών της επιχείρησης.	Deloitte & Touche, Arthur Andersen
El Paso Corporation	H.Π.A	2002	Ενεργειακός (παροχή φυσικού αερίου και άλλων προϊόντων ενέργειας)	Εκτέλεση εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών, αλλά με ανταλλάγματα με σκοπό την ώθηση του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα Της ενέργειας.	Deloitte & Andersen
Freddie Mac	H.Π.A	2002	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	Συστηματική εσφαλμένη απεικόνιση των πραγματικών εσόδων και των στοιχείων του ενεργητικού, με αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής της μετοχής	Arthur Andersen
Global Crossing	H.Π.A	2002	Τηλεπικοινωνίες (παροχή υπηρεσιών)	Απόκρυψη εγγράφων σχετικών με τις λογιστικές πρακτικές που χρησιμοποιούσε. Εμπλοκή σε περιπτώσεις περιέργων ανταλλαγών με άλλες εταιρείες με σκοπό την αύξηση των εσόδων.	Arthur Andersen

Halliburton	H.Π.Α	2002	Ενεργειακός (παροχή τεχνικών προϊόντων για την εξόρυξη, παραγωγή, φυσικού αερίου και πετρελαίου)	Αντικανονική κράτηση 100 εκατομμυρίων δολαρίων για ετήσια κατασκευαστικά κόστη, πριν δώσουν την συγκατάθεσή τους οι μέτοχοι πελάτες. Εμπλοκή σε δωροδοκίες για ευνοϊκότερη φορολογία σε θυγατρικές στο εξωτερικό	Arthur Andersen
Harken Energy	H.Π.Α	2002	Ενεργειακός	Στέλεχος της εταιρείας κατηγορείται ότι πούλησε μετοχές της επιχείρησης λίγο πριν ανακοινωθεί από αυτήν σημαντικών ζημιών, με αποτέλεσμα την πτώση της μετοχής.	Arthur Andersen
ImClone Systems	H.Π.Α	2002	Φαρμακοβιομηχανία	Στελέχη της επιχείρησης με εκτελεστικές αρμοδιότητες κατηγορούνται ότι πούλησαν τις μετοχές τους λίγο πριν την ανακοίνωση της πτώσης της μετοχής της, ως αποτέλεσμα μη έγκρισης ενός φαρμάκου από την αρμόδια επιτροπή.	KPMG
Kmart	H.Π.Α	2002	Εμπόριο (αλυσίδα εμπορικών καταστημάτων)	Ανώνυμες καταγγελίες υπαλλήλων της επιχείρησης για λογιστικές πρακτικές που σκοπό είχαν την παραπλάνηση των επενδυτών σχετικά με την οικονομική «υγεία» αυτής.	Pricewaterhouse Coopers
Lucent Technologies	H.Π.Α	2002	Τηλεπικοινωνίες	Λογιστικές παρατυπίες στα έσοδα, τα οποία δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα. Απόκρυψη παράπλευρων συμφωνιών και πιστώσεων με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων των προϊόντων της παραπλανώντας τους αγοραστές.	Pricewaterhouse Coopers
Merck et Co.	H.Π.Α	2002	Φαρμακοβιομηχανία	Καταγραφή 12.4 δις. δολαρίων ως έσοδα από καταναλωτές τα οποία η επιχείρηση ποτέ δεν συγκέντρωσε.	Arthur Andersen
Merrill Lynch	H.Π.Α	2002	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και Ασφάλειες	Ατασθαλίες σχετικά με το μετοχικό κεφάλαιο από ειδικό αναλυτή με σκοπό την αύξηση των χρηματοδοτήσεων. Επίσης κατηγορείται για διακρίσεις όσον αφορά τις πρακτικές πρόσληψης και προώθησης των εργαζομένων.	Deloitte & Touche
Mirant	H.Π.Α	2002	Ενεργειακός (παραγωγή και παροχή ηλεκτρικού ρεύματος)	Πιθανή εμπλοκή της σε παρατυπίες σχετικές με αύξηση πολλών στοιχείων τόσο του ενεργητικού όσο και του παθητικού.	Arthur Andersen
Peregrine Systems	H.Π.Α	2002	Παροχή προϊόντων ηλεκτρονικών υπολογιστών	Αύξηση των πωλήσεων κατά 100 εκατομμύρια δολάρια με την αντικανονική αναγνώριση εσόδων από μεταπωλήσεις τρίτων.	Arthur Andersen

Qwest Communications	H.Π.A	2002	Τηλεπικοινωνίες	Αντικανονικές λογιστικές πρακτικές για μακροπρόθεσμες συμφωνίες. Επίσης κατηγορείται για παράνομες πρακτικές αλλαγής των συνδρομών των πελατών της χωρίς τη συγκατάθεσή τους	Arthur Andersen
Reliant Energy	H.Π.A	2002	Ενεργειακός (παραγωγή και παροχή ηλεκτρικού ρεύματος)	Εμπλοκή σε περιπτώσεις εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα, με σκοπό την ώθηση του όγκου των εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας και των εσόδων της επιχείρησης.	Deloitte & Touche
Sunbeam	H.Π.A	2002	Οικιακές, ηλεκτρονικές συσκευές	Καταγραφή μαζικής αύξησης στις πωλήσεις προϊόντων της, οι οποίες δεν αντικατόπτριζαν την πραγματικότητα, με αποτέλεσμα την αύξηση των εσόδων.	Arthur Andersen
Tyco International	H.Π.A	2002	Κοινοπραξία (παραγωγή ηλεκτρονικών προϊόντων, προϊόντων υγείας, πυρασφάλειας κ.α.)	Πρώην ανώτατο στέλεχος κατηγορείται για φοροδιαφυγή. Ερευνάται αν η επιχείρηση γνώριζε αυτές τις ενέργειες, καθώς και την αντικανονική χρήση των χρηματικών πόρων της επιχείρησης και τις αντικανονικές πρακτικές όσον αφορά τις συγχωνεύσεις με άλλες επιχειρήσεις.	Pricewaterhouse Coopers
Waste Management, Inc.	H.Π.A	2002	Περιβαλλοντικές υπηρεσίες	Αύξηση τη χρονικής περιόδου των αποσβέσεων ενσώματων ακινητοποιήσεων, δηλαδή στοιχείων του ενεργητικού που χάνουν αξία με την πάροδο του χρόνου, με σκοπό να εμφανίζει αύξηση των κερδών μετά φόρων.	Arthur Andersen
Worldcom	H.Π.A	2002	Τηλεπικοινωνίες	Αύξηση ταμειακών ροών με την καταγραφή 3.8 δις. δολαρίων σε λειτουργικά έξοδα ως έξοδα κεφαλαιοποίησης. Ο ιδρυτής της επιχείρησης έλαβε 400 εκατομμύρια δολάρια από δάνεια μέσω της επιχείρησης, χωρίς να καταγραφούν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις	Arthur Andersen
AIG	H.Π.A	2002	Ασφάλειες	Διόγκωση της καθαρής αξίας της επιχείρησης, ως αποτέλεσμα αμφισβητούμενων συναλλαγών που αφορούσαν δανεισμούς οι οποίοι στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις καταγράφονταν ως ασφάλιστρα.	Pricewaterhouse Coopers

Parmalat	ΙΤΑΛΙΑ Α	2003	Τρόφιμα	<p>Πολλές από τις εταιρείες που στήθηκαν από αυτήν αποτελούσαν «εταιρείες κάλυψης» για τη δημιουργία ψεύτικων κερδών με σκοπό την παραπλάνηση των ενδιαφερόμενων επενδυτών. Επίσης κατηγορείται για πλαστογράφηση εγγράφου όπου φαίνεται να υπάρχει στην τράπεζα Bank of America προθεσμιακός λογαριασμός με πάνω από 4.98 δις.δολ.</p>	Grant Thornton
----------	-------------	------	---------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-------------------

Κεφάλαιο 7: Προσέγγιση της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου

7.1 Το διεθνές πρότυπο ποιοτικού ελέγχου ISQCs 1

Σύμφωνα με τον Λουμιώτη (2008) το Διεθνές Πρότυπο Ποιοτικού Ελέγχου ISQC 1 αναφέρεται στον ποιοτικό έλεγχο των εταιριών που διεκπεραιώνουν ελέγχους και επισκοπήσεις ιστορικής χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και άλλες αναθέσεις διασφαλιστικών και συναφών υπηρεσιών.

Σκοπός του προτύπου είναι να καθιερώσει βασικές αρχές και διαδικασίες καθώς και να παράσχει οδηγίες σχετικά με τις ευθύνες μιας ελεγκτικής εταιρίας. Απώτερος στόχος του προτύπου είναι να υιοθετηθεί ένα επαρκές και αποτελεσματικό σύστημα ποιοτικού ελέγχου.

Σε γενικές γραμμές κάθε ελεγκτική εταιρία θα πρέπει να καθιερώσει με ευθύνη της διοίκησης ένα σύστημα ποιοτικού ελέγχου κατάλληλα σχεδιασμένου ώστε να παρέχει σε αυτήν εύλογη διασφάλιση ότι τηρούνται τα επαγγελματικά πρότυπα καθώς και οι διοικητικές και νομικές απαιτήσεις του επαγγέλματος ότι οι εκθέσεις ελέγχου είναι κατάλληλες για τις περιστάσεις.

7.2 Στοιχεία συστήματος ποιοτικού ελέγχου σύμφωνα με το πρότυπο ISQCs 1

Τα στοιχεία του συστήματος, στο οποίο στηρίζεται ο ποιοτικός έλεγχος σύμφωνα με τον Λουμιώτη είναι τα εξής:

A Ευθύνες καθοδήγησης για ποιότητα μέσα στην ελεγκτική.

Η διοίκηση της ελεγκτικής εταιρίας θα πρέπει να απαιτεί την εκτέλεση κάθε έργου σύμφωνα με τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα και τις ειδικότερες διοικητικές και νομικές απαιτήσεις. Να απαιτεί τη χορήγηση σωστών εκθέσεων ελέγχου για την κάθε περίπτωση όπως και να ενημερώνει σε συνεχή και συστηματική βάση το προσωπικό για την σημασία της ποιότητας του ελεγκτικού έργου καθώς και το τρόπο που αυτό επιτυγχάνεται. Τέλος να ανταμείβει την υψηλής ποιότητας ελεγκτική εργασία να επιβάλλει κυρώσεις στην αντίθετη περίπτωση και να διαθέτει επαρκείς πόρους και μέσα για την υποστήριξη των αρχών και διαδικασιών ποιοτικού ελέγχου.

B Δεοντολογικές απαιτήσεις.

Καθιέρωση αρχών και αρχών και διαδικασιών οι οποίες να συμμορφώνονται με τις δεοντολογικές απαιτήσεις της ανεξαρτησίας, της αντικειμενικότητας, της επαγγελματικής επάρκειας και οφειλόμενης επιμέλειας, της εχεμύθειας καθώς και της επαγγελματικής συμπεριφοράς.

Γ Ανεξαρτησία

Απαιτείται η καθιέρωση αρχών και διαδικασιών οι οποίες να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της ανεξαρτησίας όπως προβλέπονται από τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας της I.F.AC. και των άλλων θεσμικών οργάνων. (Πιο αναλυτικά έχουμε αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο).

Δ Αποδοχή και διατήρηση ελεγκτικού έργου και συναφών υπηρεσιών.

Για να επιτευχθεί η αποδοχή και η διατήρηση του ελεγκτικού έργου θα πρέπει αρχικά να αξιολογηθεί η ακεραιότητα της διοίκησης του πιθανού πελάτη, να υπάρχει το κατάλληλο προσωπικό και ο απαιτούμενος χρόνος για να εκτελεστεί το ελεγκτικό έργο και να υπάρχει συμμόρφωση με τις δεοντολογικές απαιτήσεις, τις οποίες προαναφέραμε. Τέλος σε περίπτωση διατήρησης του πελάτη θα πρέπει να τεκμηριώνεται επαρκώς ο τρόπος επίλυσης τυχόν θεμάτων που προέκυψαν από τον διενεργηθέντα έλεγχο.

Ε. Ανθρώπινο Δυναμικό.

Το προσωπικό της ελεγκτικής εταιρίας θα πρέπει να είναι επαρκές, με ικανότητες, προσηλωμένο στις δεοντολογικές, διοικητικές και νομικές απαιτήσεις, έτσι ώστε να εκπληρώνει αποτελεσματικά τις υποχρεώσεις του. Τέτοιες αρχές και διαδικασίες είναι αυτές που αφορούν την επάνδρωση, την αξιολόγηση, την επάρκεια σε γνώση και εμπειρία του προσωπικού, την επαγγελματική εξέλιξη, την προαγωγή, τις αποδοχές και την αξιολόγηση αναγκών του προσωπικού.

Στ. Ανάθεση ευθυνών σε ελεγκτικές μονάδες.

Κάθε ελεγκτική εταιρεία πρέπει να αναθέτει την ευθύνη για κάθε ελεγκτικό έργο σε ένα εξουσιοδοτημένο εταίρο. Η εταιρεία θα πρέπει να καθιερώνει αρχές και διαδικασίες, οι οποίες να προβλέπουν τον απαιτούμενο χρόνο που πρέπει να έχει ο εξουσιοδοτημένος εταίρος για να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του, τις ευθύνες του εξουσιοδοτημένου εταίρου, την υπόμνηση των ευθυνών αυτών στη Διοίκηση της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.

Z. Διεκπεραίωση ελεγκτικού έργου.

Η ελεγκτική εταιρεία πρέπει να παρέχει εύλογη διασφάλιση ότι το ελεγκτικό έργο διεκπεραιώνεται σύμφωνα με τα επαγγελματικά πρότυπα. Η διαδικασία η οποία ακολουθείται για την διεκπεραίωση του ελεγκτικού έργου είναι η ενημέρωση του προσωπικού, η συμμόρφωση με τα εφαρμοστέα πρότυπα, η εκπαίδευση, η επίβλεψη και καθοδήγηση του ελεγκτικού έργου. Στη συνέχεια πρέπει να γίνεται επιθεώρηση της ελεγκτικής εργασίας, των αποφάσεων που λήφθηκαν καθώς και του τύπου της έκθεσης ελέγχου που θα χορηγηθεί. Τέλος πρέπει να προβλέπεται κατάλληλη τεκμηρίωση της εκτελεσθείσας ελεγκτικής εργασίας καθώς και της επιλογής του χρόνου και της έκτασης της επισκόπησης του ελεγκτικού έργου.

H. Συνεννόηση και Διαφορές Γνώμης

Κάθε ελεγκτική εταιρεία πρέπει να διασφαλίσει ότι γίνεται κατάλληλη συνεννόηση στα δύσκολα ή επίμαχα θέματα και ότι υπάρχουν διαθέσιμα αρμόδια όργανα για να μπορεί να γίνει κατάλληλη η συνεννόηση. Σε περίπτωση που υπάρχουν διαφορές γνώμης μεταξύ των μελών της ελεγκτικής ομάδας και εκείνων που παρέχουν συμβουλές ή μεταξύ του προϊσταμένου της ελεγκτικής ομάδας και του επιθεωρητή ποιοτικού ελέγχου του ελεγκτικού έργου θα πρέπει η επίλυση των διαφορών να γίνεται με συνεννόηση με έναν άλλο προσοντούχο επαγγελματία ή με ένα επαγγελματικό ή διοικητικό Σώμα. Τα τελικά συμπεράσματα πρέπει να τεκμηριώνονται και να εφαρμόζονται και η έκθεση ελέγχου δεν πρέπει να χορηγείται μέχρι να επιλυθεί η διαφορά.

Θ. Ποιοτικός Έλεγχος του Ελεγκτικού Έργου.

Το ελεγκτικό έργο πρέπει να βασίζεται σε αρχές και διαδικασίες οι οποίες να προβλέπουν τη διενέργεια ποιοτικού ελέγχου για όλους τους ελέγχους των οικονομικών καταστάσεων των εισηγμένων οικονομικών μονάδων, καθώς και να θέτουν κριτήρια αξιολόγησης των λοιπών ελέγχων προκειμένου να υπαχθούν σε ποιοτικό έλεγχο.

Ο ποιοτικός έλεγχος του ελεγκτικού έργου περιλαμβάνει την συζήτηση με τον επικεφαλής της ελεγκτικής ομάδας, την επισκόπηση των οικονομικών καταστάσεων της ελεγχόμενης επιχείρησης-πελάτη. Ακόμη περιλαμβάνει την εξέταση για το αν η έκθεση ελέγχου είναι κατάλληλη για τις περιστάσεις καθώς και την επισκόπηση των φύλλων ελέγχων που αφορούν σημαντικά θέματα και αποφάσεις της ομάδας. Πρέπει να

σημειωθεί ότι η έκταση του ποιοτικού ελέγχου εξαρτάται από την πολυπλοκότητα του έργου και τον κίνδυνο η έκθεση ελέγχου να μην είναι κατάλληλη για τις περιστάσεις,

Αναφορικά για τις εισηγμένες επιχειρήσεις το πρότυπο ποιοτικού ελέγχου περιλαμβάνει: Αξιολόγηση των μελών της ελεγκτικής ομάδας για την τήρηση της ανεξαρτησίας, την αξιολόγηση σημαντικών κινδύνων και μέτρα αντιμετώπισης, τις ληφθείσες αποφάσεις σχετικά με την σημαντικότητα για τον έλεγχο, τη συνεννόηση σε επίμαχα θέματα και συμπεράσματα. Επίσης περιλαμβάνει το είδος και τη βαρύτητα των διορθωμένων και μη διορθωμένων ανακρίβειών που διαπιστώθηκαν από τον έλεγχο ακόμα αν τα φύλλα εργασίας που επιλέχθηκαν για τον ποιοτικό έλεγχο αντανακλούν την εκτελεσθείσα εργασία και στηρίζουν τα τελικά συμπεράσματα, καθώς και την καταλληλότητα της έκθεσης ελέγχου.

Όσον αφορά τις μη εισηγμένες οικονομικές μονάδες μπορεί ανάλογα με τις περιστάσεις , να περιλαμβάνει μερικά ή όλα από τα ανωτέρω θέματα που θίξαμε.

7.3 Ποιοτικός έλεγχος – Βιβλιογραφική επισκόπηση

Ο ποιοτικός έλεγχος έχει απασχολήσει πάρα πολλούς συγγραφείς μέχρι σήμερα και αυτό γιατί η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου είναι υψίστης σημασίας για μια σειρά από ομάδες που ενδιαφέρονται για τις εκθέσεις των ορκωτών ελεγκτών και ιδίως του επενδυτικού κοινού. Σύμφωνα με τον Ιατρίδη (2008), η ύπαρξη ποιότητας και αξιοπιστίας στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι απαραίτητη για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της κεφαλαιαγοράς και την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και κεφαλαίων.

Η πρώτη που ασχολήθηκε με το θέμα είναι η De Angelo (1981), η οποία μελέτησε τόσο το θέμα της ανεξαρτησίας όσο και της ποιότητας ελέγχου. Αναφέρει ότι οι υπηρεσίες που προσφέρει ο ελεγκτής είτε εσωτερικός είτε εξωτερικός, λειτουργούν ως "συσκευές παρακολούθησης" που στόχο έχουν να ελέγξουν ενδεχόμενες συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ ιδιοκτητών εταιριών και διαχειριστών καθώς και εκείνων των κατηγοριών που είναι κάτοχοι κινητών αξιών. Υπάρχει δηλαδή μια γενικότερη σύγκρουση συμφερόντων η οποία εξαρτάται από τους διαφορετικούς στόχους (όπως επιχειρηματικούς ή και προσωπικούς) που μπορεί να έχει κάθε μια από τις παραπάνω ομάδες.

Η De Angelo (1981) στο άρθρο της ερευνά το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρίας σε σχέση με την ποιότητα του ελέγχου, και υποστηρίζει ότι η ποιότητα του ελέγχου δεν είναι ανεξάρτητη από το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας. Συνήθως μια ελεγκτική εταιρεία αν δεν αναφέρει τις παραβάσεις που διαπιστώνει σε έλεγχο μπορεί να χάσει αρκετούς πελάτες λόγω της απώλειας της αξιοπιστίας της στην αγορά. Επιπλέον όσο μεγαλύτερη είναι η ελεγκτική εταιρεία τόσο λιγότερη ανάγκη έχει να φέρεται κερδοσκοπικά, δηλαδή έχοντας στόχο να μην δυσαρεστηθεί ο πελάτης, να συνταχθεί μια ευνοϊκή έκθεση ελέγχου. Οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες έχοντας μεγάλο πελατολόγιο δεν έχουν εξάρτηση από έναν μόνο πελάτη έτσι δίνουν περισσότερο σημασία στην φήμη της εταιρείας, παρά στην ικανοποίηση και στην διατήρηση ενός μεμονωμένου πελάτη.

Τέλος η De Angelo (1981) αναφέρει, ότι η ποιότητα ελέγχου είναι συνάρτηση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή, δηλαδή οι αναφορές του στις εκθέσεις ελέγχου πρέπει να είναι απαλλαγμένες από πιέσεις, εκβιασμούς προσωπικά ή άλλα συμφέροντα.

Με το ίδιο θέμα ασχολήθηκε και ο Watkins (2004), ο οποίος όρισε την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου ως το μέτρο της ικανότητας του ελεγκτή να μειώσει τον θόρυβο και την μεροληψία και να βελτιώσει την καθαρότητα των λογιστικών δεδομένων που δημοσιεύονται. Είναι δηλαδή η ικανότητα του ελεγκτή να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ των γεγονότων που δημοσιεύονται στις λογιστικές καταστάσεις και στα γεγονότα που συμβαίνουν πραγματικά αλλά δεν εμφανίζονται όμως άμεσα στην ελεγχόμενη εταιρεία.

Οι Deis και Giroux (1992) ανέλυσαν τη σχέση μεταξύ του μεγέθους μιας εταιρίας και της ποιότητας του ελέγχου που διενεργεί. Τα αποτελέσματα της έρευνας τους έδειξαν ότι το μέγεθος μιας ελεγκτικής εταιρίας είναι μια επίδραση μετριασμού ως προς τη πίεση που μπορεί να ασκήσει ο πελάτης, δηλαδή καμία μεγάλη ελεγκτική εταιρία δεν είναι διατεθειμένη να χαλάσει την φήμη και πελατεία της για ένα πελάτη. Επιπλέον σύμφωνα με αυτούς το μέγεθος μιας ελεγκτικής εταιρείας σχετίζεται και με καλύτερη τεχνογνωσία για την διενέργεια ελέγχων. Όταν μια μεγάλη ελεγκτική εταιρεία έχει πολλούς πελάτες σε έναν συγκεκριμένο κλάδο δραστηριοποίησης είναι αναμενόμενο να έχει καλύτερη εξειδίκευση και τεχνογνωσία του συγκεκριμένου κλάδου όπως είναι για παράδειγμα η ύπαρξη συγκεκριμένων κινδύνων στον κλάδο αυτό. Τέλος, η διενέργεια περισσότερων ελέγχων συνεπάγονται περισσότερες ώρες

ελέγχου και συνεπώς πιο αναλυτικός και εμπειριστωμένος έλεγχος. Οι ώρες του ελέγχου είναι ένα κατάλληλο υποκατάστατο για την ποιότητα των ελέγχων, όταν άλλα άμεσα μέτρα δεν είναι διαθέσιμα .

Οι Myers et al. (2003), εξέτασαν την σχέση της θητείας του ελεγκτή με την ποιότητα των χρηματοοικονομικών πληροφοριών και των κερδών. Σκοπός της μελέτης ήταν να ερευνήσουν τι σχέση έχει η αναγκαστική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών με τα κέρδη και την ποιότητα της εργασίας τους. Το αποτέλεσμα της έρευνας έδειξε ότι όσο μεγαλύτερη είναι η θητεία τους τόσο καλύτερη ποιότητα ελέγχου έχουμε. Σύμφωνα με αυτούς η ποιότητα ελέγχου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα χαρακτηριστικά του ελεγκτή, δηλαδή το πόσο αντικειμενικός θέλει να είναι, το πόσο συμμορφώνεται με τα ελεγκτικά πρότυπα καθώς και το πόσο διατεθειμένος είναι να συγκρουστεί με την διοίκηση και τους ιδιοκτήτες της επιχείρησης. Η ποιότητα του ελεγκτικού έργου είναι σε μεγάλο βαθμό συνάρτηση της ευθύνης και της ικανότητας του ελεγκτή.

Σε έρευνα του ο Francis (2004) εξέτασε κατά την διάρκεια των τελευταίων 25 ετών κυρίως στις Η.Π.Α. την ποιότητα των ελέγχων σε σχέση με τις εισηγμένες εταιρίες. Τα στοιχεία έδειξαν ότι τα ποσοστά αποτυχίας χωρίς έλεγχο είναι σπάνια, λιγότερο από 1 % σε ετήσια βάση, και τα τέλη ελέγχου είναι λιγότερο από 0,1 % των συνολικών πωλήσεων του πελάτη. Αυτό δείχνει ότι μπορεί να υπάρχει ένα αποδεκτό επίπεδο ποιότητας ελέγχου και με σχετικά χαμηλό κόστος . Υπάρχουν επίσης στοιχεία της ποιότητας ελέγχου διαφορετικών διαστάσεων, όπως είναι το μέγεθος της επιχείρησης, της βιομηχανικής εξειδίκευσης, τα χαρακτηριστικά του γραφείου, και οι διαφορές μεταξύ των χωρών στα νομικά συστήματα και την ευθύνη των ορκωτών ελεγκτών. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της έρευνάς του, τα στοιχεία είναι θετικά, αν και υπάρχουν κάποιες ενδείξεις ότι η ποιότητα του ελέγχου ενδέχεται να έχει μειωθεί στη δεκαετία του 1990, οπότε θα μπορούσε να έχει πατήσει και εκεί ο νόμος Sarbanes-Oxley του 2002 και οι μεταρρυθμίσεις που ακολούθησαν στις Η.Π.Α. Ωστόσο, από την έρευνα δεν συμπεραίνεται το βέλτιστο επίπεδο της ποιότητας του ελέγχου, δεδομένων των αποτυχιών της εταιρικής διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένης και της υπόθεσης Enron-Andersen. Ακόμα, παρόλο που οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις μείωσαν την έκταση των μη ελεγκτικών υπηρεσιών, λόγω ανησυχιών για την ανεξαρτησία του ελεγκτή, η ποιότητα του ελέγχου θα εξακολουθεί να είναι πάντα κάπως σε αμφισβήτηση, εάν οι άλλες υπηρεσίες που παρέχονται ενδεχομένως να συνεχίσουν να

υπονομεύουν την αντικειμενικότητα του ελεγκτή και το σκεπτικισμό. Για το λόγο αυτό, σύμφωνα με τον Francis, η εμπιστοσύνη του κοινού στην ποιότητα του ελέγχου μπορεί να αυξηθεί μόνο αν τεθούν εκτός νόμου όλες οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες στους πελάτες ελέγχου, και αυξηθεί η συμμόρφωση του ελεγκτή προς τους γενικούς κανόνες της ελεγκτικής. Τέλος ο Francis (2004) αναφέρει ότι η αποτυχία του ελέγχου ή η χαμηλή ποιότητά του προκαλείτε σε δυο περιπτώσεις: (α) Όταν οι γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές δεν εφαρμόζονται από τον ελεγκτή και (β) όταν ο ελεγκτής αδυνατεί να εκδώσει μια έκθεση ελέγχου με επιφύλαξη ή με βάση τις πραγματικές περιστάσεις. Και στις δυο περιπτώσεις οι ελεγμένες αυτές οικονομικές καταστάσεις μπορούν να λειτουργήσουν παραπλανητικά για τους χρήστες αυτών.

Οι Ταχυνάκης και Νικολάου (2004) μελέτησαν επίσης το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρίας σαν μεταβλητή για την μέτρηση της ποιότητας του ελέγχου που λαμβάνεται συχνά υπ όψιν στις εμπειρικές μελέτες. Όσο μεγαλύτερη είναι μια ελεγκτική εταιρεία τόσο ισχυρότερα κίνητρα έχει να λειτουργεί ανεξάρτητα και αμερόληπτα δεδομένου ότι σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι λειτούργησε «έλλειψη ανεξαρτησίας», οι ζημίες για αυτήν θα είναι πολύ μεγαλύτερες.

Οι Ταχυνάκης και Νικολάου (2004) στο ίδιο άρθρο αναφέρουν ότι η ποιότητα του ελέγχου μπορεί να μετρηθεί και από την αναλογία της αμοιβής για την διενέργεια ελέγχων προς τις συνολικές αμοιβές που αποδίδονται στον ελεγκτή δεδομένου ότι μια υψηλή αναλογία αμοιβών για υπηρεσίες που δεν σχετίζονται με υπηρεσίες ελέγχου μπορεί να επηρεάσει άμεσα την ανεξαρτησία του και συνεπώς να οδηγήσει σε χαμηλότερης ποιότητας έλεγχο. Επίσης συμφωνούν και αυτοί ότι η παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών μπορεί να επηρεάσει την ανεξαρτησία των ελεγκτών και να χάσουν την αντικειμενικότητά τους. Τέλος στην ίδια έρευνα αναφέρουν ότι για την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών στην Ελλάδα, η παροχή διοικητικών και άλλων ελεγκτικών υπηρεσιών από τον ελεγκτή προς την ελεγχόμενη εταιρεία μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο απώλειας της ανεξαρτησίας του.

Οι Gul et al. (2006) εξέτασαν πως σχετίζονται οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες με την ποιότητα του ελέγχου και την ανεξαρτησία του ελεγκτή και πως αυτά σχετίζονται επίσης με την ποιότητα των κερδών και την αντίδραση των επενδυτών. Αυτοί κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι μη ελεγκτικές υπηρεσίες σχετικά με τις αντιδράσεις των επενδυτών αποτελούν γενικά ένα άλυτο ζήτημα. Σε δείγμα 840 εταιριών από την

Αυστραλία μέσα σε ένα έτος τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ανεξαρτησία του ελεγκτή παραμένει σε σχετικά χαμηλά επίπεδα και η επίδραση στη ποιότητα του ελέγχου που προέρχεται από τις μη ελεγκτικές υπηρεσίες είναι εξίσου αρνητική. Επίσης η σημασία αξίας των κερδών είναι ασθενέστερη για τις επιχειρήσεις που λαμβάνουν υψηλότερο ποσοστό μη ελεγκτικών υπηρεσιών από τον εξωτερικό ελεγκτή. Τέλος τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι ανησυχίες σχετικά με τις δυσμενείς επιπτώσεις που προέρχονται από τις μη ελεγκτικές υπηρεσίες κλονίζουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών και μειώνουν την ποιότητα του ελέγχου.

Ο Williams (2007) αναφέρει, ότι δεν είναι δυνατό να δοθεί μια κοινή ερμηνεία του όρου ποιότητα ελέγχου, λόγω των αντικρουόμενων απόψεων που υπάρχουν διεθνώς. Ο ίδιος προσθέτει ότι για να υπάρξει μια εμπειρισταωμένη επιστημονική γνώμη απαραίτητες είναι οι αποδείξεις και οι αντικειμενικές κρίσεις.

Οι ερευνητές Stanley και DeZoort (2007) εξέτασαν μια άλλη μεταβλητή τη θητεία του ελεγκτή που επηρεάζει τον ποιοτικό έλεγχο και τη σχέση του με την αναμόρφωση των οικονομικών καταστάσεων των πελατών. Τα ευρήματα της έρευνας τους έδειξαν ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ της διάρκειας της θητείας του ελεγκτή και της πιθανότητας της αναδιατύπωσης των οικονομικών καταστάσεων. Αυτό το αποτέλεσμα είναι σύμφωνο με τις ανησυχίες για μείωση της ποιότητας του ελέγχου και της ανεξαρτησίας του ελεγκτή.

Οι ερευνητές Romanus et al. (2008) αναφέρουν ότι η ύπαρξη αναδιατύπωσης των οικονομικών καταστάσεων σχετίζεται αρνητικά με διάφορες μεταβλητές της ποιότητας του ελέγχου όπως είναι η ειδίκευση του ελεγκτή σε έναν συγκεκριμένο κλάδο. Η έρευνα δείχνει ότι η εξειδίκευση του ελεγκτή συνδέεται με βελτιωμένη ανίχνευση σφαλμάτων και καλύτερη ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων. Επιπλέον διαπιστώνουν ότι η εξειδίκευση ελεγκτή μειώνει την πιθανότητα αναδιατύπωσης των λογαριασμών εκμετάλλευσης, γεγονός που υποδηλώνει ότι η εξειδίκευση προσθέτει αξία στον έλεγχο ενός ιδιαίτερα κρίσιμου τομέα για την συνέχεια της λειτουργίας των επιχειρήσεων. Τέλος, τα ευρήματά τους συμφωνούν ότι η εξειδίκευση ενισχύει το ρόλο των ελεγκτών για τη βελτίωση της ποιότητας της διαδικασίας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, που συνδέονται κυρίως με τις βασικές λειτουργίες των πελατών τους.

Σύμφωνα με τους Ταχυνάκη, Γκινόγλου, και Μαργαρίτη (2008) το έργο του ορκωτού ελεγκτή λογιστή απαιτεί απερίσπαστη και αποκλειστική ενασχόληση με αυτό,

πράγμα που δεν μπορεί να επιτευχθεί, όταν υπάρχουν πολλαπλές ιδιότητες ή ενασχολήσεις. Η ταυτόχρονη παροχή ελεγκτικών και διοικητικών υπηρεσιών επηρεάζει την ανεξαρτησία του ελεγκτή με άμεση επίπτωση στη ποιότητα ελέγχου.

Οι Baotham και Ussahawanitchakit (2009) ερεύνησαν τις επιπτώσεις της ανεξαρτησίας, της ποιότητας και της αξιοπιστίας του ελέγχου στην φήμη και την διαρκή επιτυχία των ελεγκτών στην Ταϊλάνδη. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ανεξαρτησία έχει θετική σχέση τόσο με την ποιότητα όσο και με την αξιοπιστία του ελέγχου. Επίσης η ποιότητα σχετίζεται θετικά και με την αξιοπιστία του ελέγχου. Ως εκ τούτου η ποιότητα και αξιοπιστία του ελέγχου επηρεάζουν σημαντικά την φήμη η οποία επίσης σχετίζεται με την διατήρηση της επιτυχίας του ελεγκτή.

Οι ερευνητές De Fuentes et al. (2010) ασχολήθηκαν με το να μετρήσουν τα εμπειρικά στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο που έχουν οι πειθαρχικές κυρώσεις στην ποιότητα του ελέγχου. Συγκεκριμένα επικεντρώθηκαν στο σύστημα εξωτερικής εποπτείας που έχει συσταθεί από την Ισπανική κυβέρνηση στις αρχές της δεκαετίας του '90, ώστε να αξιολογήσει εάν υπάρχει αλλαγή στη συμπεριφορά του ελεγκτή μετά την επιθεώρηση του εποπτικού οργάνου και την επιβολή κυρώσεων που του έχει επιβάλλει. Στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία στη βιβλιογραφία σχετικά με τις επιπτώσεις στη συμπεριφορά του ελεγκτή μετά τις πειθαρχικές κυρώσεις που του έχουν επιβάλλει οι φορείς που εποπτεύουν τον έλεγχο. Στην Ισπανία αντίθετα το σύστημα εποπτείας είναι ιδανικό για να αξιολογηθεί εμπειρικά το θέμα αυτό. Στην Ισπανία οι επιθεωρήσεις διενεργούνται από το Ινστιτούτο Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (The Institute of Accounting and Auditing - ICAC). Η διαδικασία ελέγχου, διαρκεί κατά μέσο όρο 3,5 έτη ,ώστε να καταλήξουν οι επιθεωρητές της ICAC σε κυρώσεις αν ανιχνεύσουν σοβαρές ή πολύ σοβαρές ελλείψεις ελέγχου. Σύμφωνα με την 8η οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου , οι κυρώσεις σε ελεγκτές και ελεγκτικές εταιρίες πρέπει να γνωστοποιούνται στο επίσημο δελτίο της ICAC , η οποία είναι διαθέσιμη και στο κοινό . Μετά είκοσι χρόνια επιθεωρήσεων, υπήρχε ήδη μια μεγάλη βάση δεδομένων η οποία τους επέτρεψε να αξιολογήσουν εμπειρικά την επίδραση της εξωτερικής εποπτείας για τη συμπεριφορά των ελεγκτών. Τα αποτελέσματα των εξωτερικών ελέγχων για την ποιότητα του ελέγχου εξετάστηκαν μέσω των οικονομικών καταστάσεων την περίοδο 1994-2007. Το μεγαλύτερο μέρος των εταιριών που εξετάζονται στην παρούσα μελέτη είναι ιδιωτικές οικογενειακές επιχειρήσεις που δεν

ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα και λειτουργούν σε ένα πλαίσιο χαμηλού κινδύνου. Για να αξιολογηθεί πως οι κυρώσεις επιδρούν στην ποιότητα του ελέγχου πήραν δυο επιμέρους δείγματα επιχειρήσεων, το ένα είχε προσλάβει ελεγκτές με τουλάχιστον μια κύρωση πριν την επιθεώρηση και το άλλο δείγμα είχε προσλάβει ελεγκτές χωρίς κύρωση για κάθε έτος δείγματος. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν ότι οι πελάτες των ελεγκτών με κυρώσεις εμφανίζουν χαμηλότερη ποιότητα ελέγχου από ότι οι ελεγκτές χωρίς κυρώσεις. Επίσης τα εμπειρικά στοιχεία της έρευνας δείχνουν ότι η ποιότητα του ελέγχου αυξάνει δραματικά μετά την έναρξη των επιθεωρήσεων. Τέλος, συμπεραίνουν ότι η ποιότητα ελέγχου αυξάνει με αποτελεσματικές κυρώσεις καθώς και με δημοσιοποίηση των κυρώσεων αυτών.

Οι Etredge et al. (2011) σε μελέτη τους υποστηρίζουν ότι η μείωση της ποιότητας του ελέγχου είναι επακόλουθο της μείωσης της αμοιβής του ελεγκτή κατά την διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Πράγματι το 2008, οι ελεγκτές έκαναν παραχωρήσεις στις αμοιβές τους για ορισμένους πελάτες με αποτέλεσμα η μείωση αυτή των αμοιβών να συνδέεται άμεσα με μειωμένη ποιότητα ελέγχου.

Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξαν δύο χρόνια αργότερα οι Krishnan et al. (2013). Ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης το 2008 και 2009, αρκετές ελεγχόμενες εταιρίες ήταν σε θέση να διαπραγματευτούν χαμηλότερες αμοιβές ελέγχου με αποτέλεσμα την μείωση πάλι της ποιότητας των οικονομικών καταστάσεων. Ωστόσο, το PCAOB έχει εκφράσει την ανησυχία ότι οι χαμηλότερες αμοιβές ελέγχου θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε χαμηλότερη προσπάθεια ελέγχου και κατά συνέπεια σε χαμηλότερου επιπέδου χρηματοοικονομική πληροφόρηση.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι υπάρχουν σαφείς διαφοροποιήσεις ως προς τον ορισμό της ποιότητας του ελέγχου, καθώς και των παραγόντων εκείνων που επηρεάζουν την ποιότητά του. Οι εμπειρικές μελέτες είναι αυτές που μπορούν να εντοπίσουν άμεσα τους παράγοντες εκείνους που επιδρούν στην ποιότητά του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων. Ο εντοπισμός αυτών των παραγόντων είναι ικανός να διασφαλίσει ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από λάθη και σκόπιμες παραλείψεις που οδηγούσαν σε εσφαλμένες αποφάσεις των χρηστών αυτών των οικονομικών καταστάσεων. Το ερώτημα που τίθεται τελικά είναι το πότε οι ορκωτοί ελεγκτές θα καταφέρουν να συνδυάσουν τις γνώσεις και τις τεχνικές δεξιότητες τους με την τήρηση των ελεγκτικών διαδικασιών για ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό έλεγχο.

7.4. Ανεξάρτητοι φορείς ρυθμιστικών παρεμβάσεων ελεγκτικού έργου στην Ελλάδα

7.4.1. Επιτροπή λογιστικής τυποποίησης και ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.)

Με το Ν. 3148/2003³³ ιδρύθηκε στη χώρα μας και λειτουργεί νομικό πρόσωπο με την επωνυμία Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων Μετά την κατάργηση του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών τη διετία 1999-2001, κατέστη επιτακτική η ανάγκη για τη λήψη μέτρων ενίσχυσης της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού στην οικονομική πληροφόρηση. Η ίδρυση της ΕΛΤΕ ήταν μια κυβερνητική πρωτοβουλία που στόχο είχε την ενίσχυση της κοινωνικής υπευθυνότητας των Ο.Λ.Ε. και βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών τους. Πριν την ίδρυση της ΕΛΤΕ είχε ψηφιστεί από την Αμερικανική Γερουσία ο Νόμος Sarbanes-Oxley Act με αυστηρές διατάξεις για την προάσπιση των επενδυτών.

Βασικοί στόχοι της ΕΛΤΕ είναι η διασφάλιση της ποιότητας των ελεγκτικών υπηρεσιών, η ενίσχυση της αξιοπιστίας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και η ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού στον ελεγκτικό μηχανισμό.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του παρόντος νόμου, η ΕΛΤΕ αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου το οποίο υπάγεται στην εποπτεία του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο συγκροτείται από πρόσωπα αναγνωρισμένου κύρους με ειδικές γνώσεις και εμπειρία σε θέματα λογιστικής και ελέγχων που ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

Κύριο έργο της Επιτροπής είναι ο δειγματοληπτικός έλεγχος των Ισολογισμών των εταιριών και η επαλήθευση τους με την πραγματική εικόνα της εταιρίας όπως επίσης και η εποπτεία του Σ.Ο.Α. Αρμοδιότητα επίσης της ΕΛΤΕ είναι και η άσκηση ποιοτικού ελέγχου στο έργο του ΣΟΑ σχετικά με την τήρηση των Κανόνων Δεοντολογίας.

Με βάση το άρθρο 2 του νόμου 3148/2003, οι κυριότερες αρμοδιότητες της ΕΛΤΕ είναι οι εισηγήσεις στον υπουργό οικονομικών για θέματα που αφορούν την ΕΛΤΕ, τα Δ.Ε.Π., το γενικό λογιστικό σχέδιο κ.α, μεριμνά για τον ποιοτικό έλεγχο των υποχρεωτικών ελέγχων, γνωμοδοτεί προς τον υπουργό οικονομικών για θέματα

³³ ΦΕΚ 136/ Α'5.6.2003.

λογιστικής τυποποίησης, ασκεί εποπτεία στο Σ.Ο.Ε.Λ., αναφορικά με τους κανόνες που διέπουν την άσκηση του λειτουργήματος των μελών του, αξιολογεί πορίσματα και θεσπίζει κανόνες δεοντολογίας.

Η ΕΛΤΕ εφαρμόζει την νομοθεσία που διέπει το ελεγκτικόλογιστικό επάγγελμα με το νόμο 3148/2003 και απέκτησε διευρυμένες αρμοδιότητες με την εναρμόνιση της Εθνικής Νομοθεσίας με τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Οδηγίας³⁴ 17-5-2006/43/EU περί Υποχρεωτικών Ελέγχων.

Η ΕΛΤΕ σαν λογιστικός θεσμός εισηγείται τη θέσπιση, την εναρμόνιση, και τροποποίηση των λογιστικών προτύπων. Γνωμοδοτεί και εκδίδει οδηγίες για θέματα εφαρμογής των λογιστικών προτύπων. Εποπτεύει την ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή των λογιστικών προτύπων.

Η ΕΛΤΕ σαν ελεγκτικός θεσμός διενεργεί ποιοτικούς ελέγχους στις ελεγκτικές εργασίες που πραγματοποιούν οι νόμιμοι ελεγκτές και τα ελεγκτικά γραφεία. Προστατεύει την ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα των νόμιμων ελεγκτών και ελεγκτικών γραφείων. Επίσης χορηγεί, διατηρεί και ανακαλεί τις άδειες των νόμιμων ελεγκτών. Ακόμα συνεργάζεται με τις αρχές δημόσιας εποπτείας των κρατών μελών και τρίτων χωρών. Τέλος είναι υπεύθυνη για τον καθορισμό και την εποπτεία του πλαισίου επαγγελματικών εξετάσεων.

Η ΕΛΤΕ όσον αφορά την εποπτεία του επαγγέλματος χορηγεί και ανακαλεί τις άδειες ασκήσεων των νόμιμων ελεγκτών, καθορίζει και εποπτεύει το πλαίσιο των επαγγελματικών εξετάσεων. Ακόμα καθορίζει την επάρκεια των προγραμμάτων συνεχούς εκπαίδευσης, τηρεί δημόσιο μητρώο των νόμιμων ελεγκτών, εγκρίνει την παύση ή παραίτηση του νόμιμου ελεγκτή και τέλος καθορίζει το σύστημα πειθαρχικής διαδικασίας και ελέγχου.

Ως εθνική εποπτική αρχή η ΕΛΤΕ συνάπτει διμερείς και πολυμερείς σχέσεις συνεργασίας με άλλες εθνικές και διεθνείς εποπτικές αρχές για την διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών. Τέλος αποτελεί ενεργό μέλος του European Group of Auditors' Oversight Bodies (EGAOB).

Στην ΕΛΤΕ έχει δημιουργηθεί και λειτουργεί ένα Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο ασκεί τις αρμοδιότητες του μέσω της Εκτελεστικής Επιτροπής και των επιμέρους εποπτικών συμβουλίων: Το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου (ΣΠΕ), το Συμβούλιο

³⁴ Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council of 17 May 2006. Available at: “http://www.elte.org.gr/images/files/pdf/directive_2006_43_ec.pdf” (8/4/2014).

Λογιστικής Τυποποίησης (ΣΛΟΤ), το Πειθαρχικό Συμβούλιο (ΠΣ) και την Επιτροπή Επαγγελματικών Εξετάσεων.

Το Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου που μας ενδιαφέρει περισσότερο στην παρούσα εργασία είναι αρμόδιο για την εποπτεία του Ελεγκτικού Θεσμού, καθώς και για τη θέσπιση Ελεγκτικών Προτύπων και Κανόνων Δεοντολογίας όπως επίσης και των κανόνων περί ασυμβίβαστου και διασφάλισης της ποιότητας των ελεγκτικών υπηρεσιών.

7.4.2. Ελληνική επιτροπή κεφαλαιαγοράς

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς είναι ένα ανεξάρτητο Ν.Π.Δ.Δ. με ίδιους οικονομικούς πόρους, το οποίο αυτοδιοικείται και λειτουργεί αποκλειστικά και μόνο για χάριν του δημοσίου συμφέροντος. Η οργάνωσή της, οι αρμοδιότητές της και η λειτουργία της στηρίζονται από τους νόμους 1969/1991, 2166/1993, 2396/1996, το Π.Δ. 25/2003 και το Ν. 3340/2005. Τα έσοδά της προέρχονται από τους φορείς τους οποίους εποπτεύουν. Οι αποφάσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα το έργο των ελεγκτών.

Στόχοι της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, αποτελούν η διασφάλιση της ακεραιότητας της αγοράς, ο περιορισμός του συστημικού κινδύνου, η προστασία του επενδυτικού κοινού με την προώθηση της διαφάνειας και η πρόληψη και καταστολή χρηματιστηριακών παραβάσεων καθώς και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς της αγοράς.

Η ανάπτυξη της Ελληνικής Κεφαλαιαγοράς καθώς και το συνολικό εποπτικό οικοδόμημα καθορίζονται σε σημαντικό βαθμό από την Ευρωπαϊκή Οδηγία Επενδυτικών Υπηρεσιών (Investment Services Directive 93 /22/eec ή ISD), κύριος σκοπός της οποίας είναι η διαμόρφωση πλαισίου για την διευκόλυνση και υποστήριξη της λειτουργίας της ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς Επενδυτικών Υπηρεσιών.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς εποπτεύει την χρηματιστηριακή νομοθεσία και συμπεριφορά όλων των εταιριών. Σύμφωνα με το νόμο 3152/2003 οι εποπτικές αρμοδιότητες του Υπουργείου Οικονομικών και του Χρηματιστηρίου Αθηνών μεταφέρονται στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Επίσης η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις σε εποπτευόμενα νομικά και

φυσικά πρόσωπα που παραβαίνουν τη νομοθεσία για την κεφαλαιαγορά. Ιδιαίτερα αυστηρές είναι οι κυρώσεις που προβλέπονται σε εταιρίες όταν διαπιστωθεί ότι μέσω της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης παραπλανήθηκε ή εξαπατήθηκε το επενδυτικό κοινό.

Τέλος ως εθνική εποπτική αρχή, μπορεί να συνάπτει συμφωνίες με άλλες εποπτικές αρχές για την ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών και τη συνεργασία σε θέματα της αρμοδιότητάς της.

Κεφάλαιο 8 : Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολήθηκε με την ανεξαρτησία, το ρόλο και την ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή ιδιωτικών εταιρειών. Ο έννοια της ανεξαρτησίας είναι άρρηκτα δεμένη με την έννοια της ποιότητας του λογιστικού ελέγχου. Η ανεξαρτησία του εξωτερικού ελεγκτή και η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου εξετάστηκαν σε σχέση με την παροχή διοικητικών και ελεγκτικών υπηρεσιών καθώς και με την υποχρεωτική ή μη εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών. Η εμπιστοσύνη του κοινού στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και τις εκθέσεις των ελεγκτών συνδέονται άμεσα με την αξιοπιστία των εκθέσεων που δημοσιεύουν οι ελεγκτές. Αυτή η αξιοπιστία είναι που εξαρτάται από την ανεξαρτησία, την αντικειμενικότητα και την αμεροληψία του εξωτερικού ελεγκτή. Οι εξωτερικοί ελεγκτές συνεπώς θα πρέπει να ασπάζονται τα παραπάνω στοιχεία για να διενεργούν σωστούς ελέγχους.

Ο εξωτερικός έλεγχος στην Ελλάδα συμβαδίζει με τα πρότυπα που τηρούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πιο συγκεκριμένα ρυθμίζεται σε σημαντικό βαθμό από το Νόμο 1969/1991(με τις όποιες τροποποιήσεις του), το Π.Δ. 226/1992, τον κανονισμό επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών και τα Ελληνικά Ελεγκτικά Πρότυπα. Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η ελληνική νομοθεσία στηρίζει την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή, μέσα σε ένα γενικότερο περίγραμμα που στόχο έχει την ανάπτυξη της αντικειμενικότητας και υπευθυνότητας του ελεγκτή. Παρόλα αυτά όμως το ελεγκτικό επάγγελμα δεν παύει να διακρίνεται για τις συχνές αλλαγές, τροποποιήσεις και επαναπροσδιορισμούς των όρων λειτουργίας του.

Όσον αφορά τις ευθύνες του ορκωτού ελεγκτή το Π.Δ. 226/1992 εισάγει ένα νέο στοιχείο σε σχέση με την προηγούμενη νομοθεσία. Σύμφωνα με το Π.Δ. η ευθύνη του ελεγκτή δεν έχει μόνο προσωπικό χαρακτήρα, αλλά και συλλογικό, δηλαδή ευθύνεται χωριστά ο κάθε μέτοχος ή εταίρος ενώ η ελεγκτική εταιρεία θεωρείται αλληλέγγυα συνυπεύθυνη για την κάλυψη της γενόμενης από το μέτοχο ζημιάς. Συνεπώς οι ορκωτοί ελεγκτές και οι ελεγκτικές εταιρείες, ή κοινοπραξίες υποχρεούνται να έχουν ασφαλιστική κάλυψη προς αποζημίωση οποιουδήποτε ζημιωθέντος προσώπου φυσικού ή νομικού.

Η πολυπλοκότητα των οικονομικών σχέσεων και του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιούνται οι σύγχρονες επιχειρήσεις, καθώς και η αδυναμία συμμετοχής όλων των μετόχων στη διοίκηση, δημιουργεί την ανάγκη ανάθεσης των καθηκόντων τους σε πρόσωπα που κατέχουν υψηλού βαθμού εξειδικευμένες γνώσεις, απαραίτητες για την εκτέλεση του έργου τους και οι οποίοι έχουν κατοχυρωμένη την ανεξαρτησία τους, ώστε να επιτελούν απρόσκοπτα το έργο τους.

Το έργο αυτό συνίσταται στην εξακρίβωση σωστής διαχείρισης των εταιρικών υποθέσεων, στο αν παρέχονται οι πληροφορίες που προβλέπει το νομοθετικό πλαίσιο και αν αυτές οι πληροφορίες είναι ακριβείς και ειλικρινείς. Τις πληροφορίες αυτές τις χρησιμοποιούν όχι μόνο οι μέτοχοι, αλλά οι δανειστές της εταιρείας, οι πελάτες, οι εργαζόμενοι, οι μελλοντικοί επενδυτές και διάφορες κρατικές υπηρεσίες και οργανισμοί. Άρα ο ορκωτός ελεγκτής, αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ αυτών που ασκούν τη διοίκηση της εταιρείας και αυτών που βρίσκονται έξω από την εταιρεία, αλλά έχουν συμφέροντα στην εταιρεία ή χρειάζονται αξιόπιστες πληροφορίες. Η ανάγκη διενέργειας ελέγχου δεν είναι θέμα που αφορά αποκλειστικά την ανώνυμη εταιρεία. Η ανάγκη αυτή ανακύπτει σε κάθε περίπτωση διαχείρισης κεφαλαίων από πρόσωπα στα οποία δεν ανήκουν τα κεφάλαια αυτά.

Ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να χαρακτηρίζονται από έλλειψη δεσμών εξάρτησης από την κεφαλαιουχική εταιρεία, έτσι ώστε να επιτυγχάνουν αυτονομία στο τρόπο λειτουργίας τους. Το χαρακτηριστικό αυτό αποτελεί εγγύηση για ένα αντικειμενικό και ανεπηρέαστο έλεγχο, ώστε το έργο των εξωτερικών ελεγκτών να αποκτά αξιοπιστία και τα συμπεράσματα του ελέγχου να είναι ευρύτερα χρήσιμα.

Ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να διαθέτει ανεξαρτησία αφενός για να γνωστοποιεί τα σφάλματα που τυχόν έχουν διαπραχθεί από τους συντάκτες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και αφετέρου να δημοσιοποιεί ελεύθερα τις σκέψεις του, μέσω του πιστοποιητικού ελέγχου, η σύνταξη του οποίου πρέπει να αποτελεί προϊόν προσεκτικής έρευνας και μελέτης.

Ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να είναι πραγματικά ανεξάρτητος από την εταιρεία που ελέγχει και παράλληλα οι σχέσεις του με το πελάτη του να είναι τέτοια ώστε να φαίνεται ανεξάρτητος και προς τους τρίτους, οι οποίοι χρησιμοποιούν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ο ελεγκτής θα πρέπει να είναι ελεύθερος και απαλλαγμένος από κάθε είδους πίεση και να μην νοιώθει υποχρέωση προς οποιοδήποτε

πελάτη του ή παράγοντα (π.χ. μετόχους, διοικητές κ.α.), ο οποίος έχει συμφέρον και που αποβλέπει στο να επηρεάσει τον τρόπο σκέψης του ή την έκθεση ελέγχου.

Στην παρούσα εργασία ασχοληθήκαμε όπως είπαμε και παραπάνω με το θέμα της υποχρεωτικής ή όχι εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών σε σχέση με την ανεξαρτησία και την ποιότητα του ελέγχου. Ωστόσο στο θέμα αυτό παρουσιάστηκε διχογνωμία, αφού τα συμπεράσματα που κατέληξαν ήταν αντικρουόμενα.

Έτσι οι μισές έρευνες θεωρούν ότι η ποιότητα του ελέγχου αυξάνει, όσο αυξάνει και η θητεία των ελεγκτών, ενώ άλλοι ερευνητές καταλήγουν στο αντίστροφο συμπέρασμα, αφού θεωρούν ότι η μακροχρόνια θητεία των ελεγκτών βλάπτει την ανεξαρτησία τους καθώς εξοικειώνονται περισσότερο με την ελεγχόμενη εταιρεία, αναπτύσσοντας φιλικούς και άλλους δεσμούς, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι προσπάθειες ανακάλυψης της απάτης. Όσον αφορά τώρα το τι σύστημα έχει επικρατήσει παγκοσμίως παρατηρείται μια υιοθέτηση υπέρ της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών, σαν τρόπος ενίσχυσης της ανεξαρτησίας του.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι υπάρχουν σαφές διαφοροποιήσεις ως προς τον ορισμό της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Εκεί όμως που συγκλίνουν όλες οι απόψεις είναι ότι η ανεξαρτησία του ελεγκτή είναι απαραίτητη συνιστώσα για ένα σωστό και ποιοτικό έλεγχο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Γαγάνης, Π., και Δ. Ζοπουνίδης, 2008. Αναγνώριση Παραπονημένων Λογιστικών Καταστάσεων :Μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές, σελ. 27-40.
- Καζαντζής, Χ., 2006. Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος, μια συστηματική προσπάθεια Εννοιών Αρχών και Προτύπων, σελ. 54-69, 89-94, 480-482, 507-509.
- Κάντζος, Κ., 2006. Ελεγκτική, Θεωρία και Πρακτική, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Έκδοση 2^η, σελ. 72-74.
- Καραμάνης, Κ., 2008. Σύγχρονη Ελεγκτική, θεωρία και πρακτική σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα, Αθήνα, 137-145 και 165-188.
- Λουμιώτης, Ι.Β., 2008. Βασικές οδηγίες Διεθνών Ελεγκτικών Προτύπων, Έκδοση 2^η, Αθήνα, σελ. 19-34.
- Λουμιώτης, Ι.Β., 2010. Ελεγκτική ΙΕΣΟΕΛ έκδοση 4^η, Αθήνα.
- Περάκης, Ε.Ε., 1984. Τακτικός Έλεγχος της Α.Ε., Αθήνα, σελ. 161.
- Περάκης, Ε.Ε., 2007. Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας. Ο ΚΝ 2190/1920 όπως ισχύει μετά το Ν. 3604/2007. Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 123 και 183-184.
- Σπάθης, Θ.Χ. Εμπειρική Διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων. Λογιστής, τεύχος 570. σελ.1286-1294.
- Ταχυνάκης, Δ.Π., 1999. Εμπειρική προσέγγιση της ανεξαρτησίας του Ορκωτού Ελεγκτή στον Ελληνικό χώρο, Θεσσαλονίκη.
- Τσακλάγκανος, Α., 2005. Ελεγκτική Ι, Θεσσαλονίκη, σελ. 14-15 και 28.

ΞΕΝΗ

- Arrunada, B., and Paz-Ares, C., 1997. Mandatory Rotation of Company Auditors: A Critical Examination, International Review of Law and Economics, 17(1), 31-61.

- Ball, R., 2009. Market and Political/Regulatory Perspectives in the Recent Accounting Scandals, *Journal of Accounting Research*.
- Baotham, S., Ussahawanitchakit, P., 2009. Audit independence, quality, and credibility: effects on reputation and sustainable success of CPAs in Thailand. *International Journal of Business Research*. *International Journal of Business Research*, Vol. 9 Issue 1, pp.1-25.
- Barrett, M.J., 2005. Enron and Andersen. What Went Wrong and Why Similar Audit Failures Could Happen Again, Notre Dame Law School.
- Beattie, V., Fearnley, S., 1996. Auditor changes and tendering UK interview evidence, *Accounting Auditing & Accountability Journal*, Vol. 11 No. 1, 1998, pp. 72-98.
- Beattie, V., Fearnley, S., 1998. Audit market competition: auditor changes and the impact of tendering. *The British Accounting Review*. 30(3),pp. 261-289.
- Berry, A., Citron, D., and Jarvis, R. (1987), “The information needs of bankers dealing with large and small companies” Certified Accountants Publications, London.
- Bowlin, K., Hobson, J., Piercey, D., 2012. The Effects of Auditor Rotation, Professional Skepticism, and Interactions with Managers on Audit Quality.
- Cameran, M., Vincenzo, D.Di., and Merlotti, E., 2005. The Audit Firm Rotation Rule: A Review Of The Literature, SDA Bocconi School of Management, Accounting and Management Control Department. pp. 7-8.
- Carcello, V. J., and Nagy L. A., 2004. Audit Firm Tenure And Fraudulent Financial Reporting, *A Journal of Practice & Theory*.
- Callaway, C., A.A. Lulseged, S.T Nowlin, 2002. Earnings, Quality and Auditor Independence: An Examination Using Non-audit Fee Data.
- Casterella, J., W. R. Knechel, and P. L. Walker. 2002. The relationship of audit failures and auditor tenure. Working paper, University of Florida.
- Casterella, J., Johnston, D., 2013. Can the Academic Literature Contribute to the Debate over Mandatory Audit Firm Rotation?. *Research in Accounting Regulations*, Forthcoming.

- Chi, W., Huang, H., Liao, Y., and Xie, H., 2009. Mandatory Audit Partner Rotation, Audit Quality and Market Perception : Evidence from Taiwan, *Contemporary Accounting Research*, Vol. 26, No. 2, pp. 359-391.
- Cristina De Fuentes, Manuel Illueca, Maria Consuelo Pucheta - Martinez., 2010 *Disciplinary Sanctions and Audit Quality: Empirical Evidence from an External Oversight System*.
- Davis, L.R., Soo, B., and Trompeter, G., 2000. *Auditor Tenure, Auditor Independence and Earnings Management*, Boston College.
- De Angelo, L., 1981. Auditor Independence, “Low Balling”, and Disclosure Regulation, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 3, pp. 113-127.
- De Angelo, L., 1981. “Auditor size and audit quality”, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 3, pp. 183-199.
- DeFond, M. L. and Francis, J. R., 2005. Audit research after Sarbanes-Oxley? *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 24, pp. 5–30.
- Deis D. R., Giroux G. A., (1992). Determinants of Audit Quality in the Public Sector. *The Accounting Review*, Vol. 67, No3, pp. 462-479.
- Dopuch, N., King, R. R., Schwartz. R., 2001. An experimental investigation of retention and rotation requirements. *Journal of Accounting Research* 39 (1): 93-117.
- Ettredge, M., Li, C., and Emeigh, E., 2011. Fee pressure and audit quality, Working paper, University of Kansas and University of Pittsburgh. *Accounting, Organizations and Society*.
- Eugene, A., Imhoff, Jr., (2003), *Accounting Quality, Auditing and Corporate Governance*, *Accounting Horizons*. pp. 117-128.
- Ewelt-Knauer.C., Gold, A.,Pott., C., (2012), *What do we know about Mandatory Audit Firm Rotation*. ICAS 88.
- Fairchild, R., 2007. Does Audit Tenure lead to more Fraud? A Game-Theoretic Approach. School of Management, University of Bath,UK.
- Fardella, J. January 6, 2000. Report of the Internal Investigation of Independence Issues at PriceWaterHouseCoopers LLP.
- Ferdinand A.Gul, Judy Tsui, Dan S. Dhaliwal.(2006) " Non-Audit Services, Auditor Quality andthe Value Relevance of Earnings.

- Firth, M., Oliver, M., Rui, XiWu., 2010. How Do Various Forms of Auditor Rotation Affect Audit Quality? Evidence from China, *The International Journal of Accounting* 47 (2012) 109–138.
- Francis, J.R., 2004. “What do we know about audit quality?”, *The British Accounting Review*, 36, pp. 345-368.
- Geiger, M. A., and Raghunandan, K., 2002. Auditor tenure and audit reporting failures. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* (March) pp. 67-78.
- Ghosh, A., and Moon, D, C., 2003. Does auditor tenure impair audit quality? Working paper, Office of Economic Analysis, Securities and Exchange Commission.
- Ghosh, A., and Moon, D, C., 2004. Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality, Academic Fellow, Office of Economic Analysis.
- Griffiths, Ian (1986) *Creative accounting: “How to make your profits what you want them to be”*, London: Unwin Hyman Ltd.
- Johnson, V. E., Khurana, I. K., and Reynolds, J. K., 2002. Audit-firm tenure and the quality of financial reports. *Contemporary Accounting Research* (Winter): 637-660.
- Krishnan, V. G., Zhang, Y., 2013. Is There a Relation between Audit Fee Cuts During the Global Financial Crisis and Banks’ Financial Reporting Quality? *Journal of Accounting and Public Policy*, Forthcoming.
- Lendez, A., and Korevec, J., 1999. How to Prevent and Detect Financial Statement Fraud, *Journal of Corporate Accounting & Finance*, Vol. 11, No. 1, pp. 47-54.
- Lennox, C., and Pittman J., 2008. Auditing the Auditors: Evidence on the Recent Reforms to the External Monitoring of Audit Firms
- Levitt, A., 2000. Renewing the Covenant with Investors, U.S., Securities & Exchange Commission.
- Myers, J., Myers, L., and Omer, T., 2003. Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings : A Case for Mandatory Auditor Rotation, Vol. 78, No. 3, pp 779-800.

- Nagy, L.A., 2005. 'Mandatory Audit Firm Turnover, Financial Reporting Quality, and Client Bargaining Power: The Case of Arthur Andersen', *Accounting Horizons* Vol.19, Iss.2, pp.51-68.
- Nelson, M. W., 2004. Ameliorating conflicts of interest in auditing: effects of recent reforms on auditors and their clients. *Academy of Management Review* 31, 30-42.
- Ojo, M., 2002. *Audit Independence: Its Importance to the External Auditor's Role in Banking Regulation and Supervision*, Oxford Brookes University, pp. 18-21.
- Palmrose, Z-V. 2006. *Maintaining the Value and Viability of Independent Auditors as Gatekeepers under SOX: An Auditing Master Proposal*. Working paper: University of Southern California.
- Razaee, Z., 2003. Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud. *Critical Perspectives on Accounting*. Vol 14, No3.
- Rittenberg, L., and P. Miller, 2005. *Sarbanes-Oxley Section 404 Work : Looking at the Benefits*, The Institute of Internal Auditors Research Foundation.
- Romanus R., Maher, J. J., and Fleming, D. M., 2008. Auditor industry specialization, auditor changes, and accounting restatements. *Accounting Horizons*. Vol. 22, No (4), pp 389-413.
- Sherer, M., and Kent, D., 1988. *Auditing and Accountability*, Accounting & Finance Series, England, UK, pp.25.
- Stanley J., and DeZoort, F., (2007). Audit firm tenure and financial restatements: An analysis of industry specialization and fee effects. *Journal of Accounting and Public Policy*. Vol. 26, Issue (2), pp. 131-159.
- Tahinakis, P. and Nicolaou, A., 2004. An empirical analysis on the independence of the Greek certified auditor-accountant. *Accounting Business and the Public Interest Journal*, Vol. 3, No. 1, 32-47.
- Ταχυνάκης, Π., Γκινόγλου, Δ., Μαργαρίτη, Αιμ., «Η παροχή διοικητικών και ελεγκτικών υπηρεσιών και η επίδραση στην επαγγελματική ανεξαρτησία ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικών εταιρειών», 228-246, ΕΣΔΟ 2008.
- Huber, J.J., S. Keller, V.B. Tsaganos, and J. Wolfman, 2004. *The Practitioner's Guide to the Sarbanes –Oxley, Act Volume1*, The American Bar Association.

- Wallison, P., 2005. “Rein in the Public Company Accounting Oversight Board: Guest article.”
- Watkins, A., 2004. Audit Quality: a synthesis of theory and empirical evidence, *Journal of Accounting Literature*, Vol. 1, No. 23, pp. 153-194.
- Williams, D., 2007, Search to Quantify Quality, *Financial Director Briefing*, pp. 42-44.
- Ye, P., E. Carson, and R. Simnett, 2006. Threats to Auditor Independence: The Impact of Non-Audit Services, Tenure and Alumni Affiliation, *School of Accounting University of NSW, Sydney*.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

- Β.Δ. 737/1961 Άρθρο 2
- Ν. 5076/31 “Περί Α.Ε. και Τραπεζών”.
- Ν. 2190/1920 Άρθρα 36 παρ.1, 2, 3, Άρθρο 42, Άρθρο 63 παρ.1, Άρθρο 100 παρ.1
- Ν. 2076/1992 άρθρο 32
- Ν. 2231/1994 Άρθρο 18 παρ.1 και 8
- Ν. 2733/1999 Άρθρο 38 παρ. 3
- Ν.Δ. 339/1955 Άρθρα 2 και 14
- Ν.Δ. 4107/1960, Άρθρο 2
- Ν.Δ. 4237/1962 Άρθρο 20
- Ν.Δ. 2181/1952
- Ν.Δ. 3329/1955 άρθρο 6, 10, 12, 14, 17
- Π.Δ. 226/92 Άρθρο 3, 15 και 19-22.
- Π.Δ. 341/1997
- ΦΕΚ τ.β’ 1119/1979 και 126/1993
- ΦΕΚ 364- 7/5/1997-Άρθρο 4. “Ανεξαρτησία και Αντικειμενικότητα του Ορκωτού Ελεγκτή”.
- ΦΕΚ 136/ Α’/5.6.2003
- ΦΕΚ 174/Α’/25.8.2008

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- Fédération des comptables Européens. Available at: “http://www.fee.be/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=104” [Accessed 10 March 2014].
- Ιατρίδης, Γ., 2008. Ο Νόμος Sarbanes-Oxley: Οφέλη και Επιπτώσεις (pdf) Available at: “http://www.section404.org/UserFiles/File/Website%20%20Misc/International/GREEK_e-logos.greek_articles.pdf” [Accessed 15 April 2014].
- Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών. Available at: “<http://www.soel.gr>” [Accessed 25 March 2012].
- Available at: “http://www.europa.eu/rapid/press-release_IP-03-715_el.htm. gr” [Accessed 10 March 2012].
- Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council of 17 May 2006. Available at: “http://www.elte.org.gr/images/files/pdf/directive_2006_43_ec.pdf”(8/4/2014).

ΞΕΝΟΙ ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ

- Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (International Federation Of Accountants - IFAC), Διεθνής Ελεγκτικές Οδηγίες Νο 1-12.
- Πράσινη Βίβλος, «Η θέση ο ρόλος και η ευθύνη του ορκωτού ελεγκτή στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βρυξέλλες, 24/7/1996.
- Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Λογιστών (Federation Of European Accounting Experts - FEE). Ελεγκτικές Οδηγίες Νο 13-19 και Κανόνες Επαγγελματικής Δεοντολογίας Νο 1-5.
- 8th Company Law Directive on Statutory Audit (Directive 2006/43/EC).
- ΦΕΚ 364- 7/5/1997-Άρθρο 4 Ανεξαρτησία και Αντικειμενικότητα του Ορκωτού Ελεγκτή.
- ISA 240, The Auditor’s Responsibility to Consider Fraud in an Audit of Financial Statements.

- AICPA, 2002, Statement on Auditing Standards (SAS) No.99 : Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit.